

multisamfund.dk

Sammenhold eller sammenbrud?

En debatbog på

www.multisamfund.dk

© **Bent Dahl Jensen**

Oktober 2003

Hvorfor multisamfund.dk?

Terrorangrebet mod mål i USA den 11. september 2001 har på flere områder øget nogle af de modsætninger, der er mellem forskellige befolkningsgrupper her i landet. Nogle danskere ser islam som en trussel mod dansk demokrati, danskheden og "den kristne kulturarv". Andre ser mødet med fremmede kulturer som en berigelse. Modsat fortæller nogle indvandrere og flygtninge, at de i øget omfang bliver chikaneret af danskere.

De spændinger, der i nogle år har været mellem etniske danskere og etniske minoriteter, er desværre blevet forstærket efter de tragiske terroraktioner. Det er ikke en udvikling, der begyndte præcis den 11. september 2001. Udviklingen har været i gang siden 1980'erne og er gradvist taget til, ikke mindst i de seneste år.

Udviklingen har også præget den politiske debat, hvor nationalistiske holdninger og fremmedhad har fået et bredere fodfæste end tidligere. Samtidig er de religiøse aspekter kommet til at stå langt stærkere i samfundsdebatten, end det har været tilfældet længe. Ikke blot i form af en debat om såkaldt fundamentalisme, men også som en diskussion mellem troende (kristne, jøder, muslimer) på den ene side og sekulariserede humanistisk-orienterede mennesker på den anden.

På en række områder trækkes fronterne således skarpere op, end vi har set det i mange år. På den baggrund er det nærliggende at spørge: Kan Danmark bevares, som et samfund, der er præget af sammenhold og fællesskab? Eller er vi på vej mod et mere opsplittet samfund, hvor en lang række grupper i øget omfang isolerer sig i forhold til hinanden?

Det er på ingen måde en selvfølge, at Danmark fortsat vil være præget af en høj grad af solidaritet og sammenhold. Fællesskabet trues fra mange sider. Det er et spørgsmål om sammenhold eller sammenbrud?

Samtidig må vi gøre os klart, at ansvaret for, hvad udfaldet bliver, ikke kun hviler på politikerne. Vi har hver især et ansvar at leve op til – og en rolle at spille, uanset om vi er gammel- eller nydanskere, uanset om vi er kristne, jøder, muslimer, hinduer eller buddhister.

Målet med denne hjemmeside er dels at belyse, hvad der bidrager til at ødelægge sammenholdet og fællesskabet, dels at diskutere, hvordan vi kan undgå sammenbruddet. Desuden tager den fat på emner som tro, religion og identitet. Alt dette belyses ved at sætte fokus på emner som: danskhed, nationalisme, integration, kulturmøde, kristendom, religionsmøde, menneskesyn og identitet.

En stor del af indholdet var oprindeligt tænkt som en bog - debatbogen "Sammenhold eller sammenbrud?". Det lykkedes ikke at få den udgivet, da den var færdigskrevet. Derfor udgives bogen nu her på hjemmesiden, da meget af indholdet stadig er aktuelt. ...

København, oktober 2003

Bent Dahl Jensen

PS.

Hjemmesiden bliver løbende justeret.

Denne pdf-version af bogen er udarbejdet den 17. februar 2010. Det er muligt at nogle af de links, der er angivet i originalteksten, ikke virker i pdf-versionen.

Sammenhold eller sammenbrud?

"Sammenhold eller sammenbrud?" er en debatbog om danskhed, nationalisme, fremmedhad, kulturmøde, integration, religions-frihed, identitet og menneskesyn. Den handler om en række af de udfordringer, der ligger foran os i dagens multietniske samfund. Samtidig sættes der i et par kapitler fokus på folkekirkens forhold.

Bogen indeholder følgende kapitler:

1. **Danskhedens mange facetter** - side 4
2. **Nationalfølelse og nationalisme** - side 12
3. **Partipolitisk nationalisme** - side 15
4. **Partipolitiske bidrag til fremmedhad** - side 23
5. **Kulturmøde og integration** - side 29
6. **Religionsfrihed i et pluralistisk samfund** - side 37
7. **Religionsudøvelse i det sekulariserede Danmark** - side 48
8. **Sameksistens på tværs af religioner** - side 56
9. **Folkekirkens udfordring i et sekulariseret og pluralistisk samfund** - side 64
10. **Menneskesyn, identitet og livsgrundlag** - side 68

Danskhedens mange facetter

Hvori består den danske kulturarv? Hvordan har dansk kultur udviklet sig under påvirkninger udefra?

Danskhed beskrives i Nudansk Ordbog som "dansk sindelag og tænkemåde". Den Store Danske Encyklopædi definerer danskhed lidt bredere som "dansk mentalitet og kultur, dansk ejendommelighed og tænkemåde".

Danskhed er ikke et entydigt begreb, som det er let at forklare præcist. Hvis man beder ti personer om at beskrive, hvad de forstår ved danskhed, vil deres svar uden tvivl være ganske forskellige, selv om der også vil være nogle lighedspunkter. For nogle vil begreber som åbenhed, frisind og tolerance stå som noget centralt i danskheden, mens andre vil lægge vægt på, hvad det vil sige at være dansk, herunder det danske sprog, fædrelandskærlighed og kendskab til Danmarkshistorien.

I de seneste år har begrebet "danskhed" fået en renæssance herhjemme, og samtidig ser vi klare tendenser til, at danskheden ikke blot kommer til at stå for en dansk nationalfølelse, men dyrkes så intenst, at den fører til nationalisme og fremmedhad.

Danskhedens opblomstring

Det kan diskuteres, hvorvidt danskhed er lig med eller blot en del af dansk kultur. Det er ikke afgørende, da det til dels er et spørgsmål om definitioner, og der er under alle omstændigheder tale om to tæt forbundne størrelser.

Men mens man til stadighed bruger begrebet "dansk kultur", så er det bemærkelsesværdigt, at ordet og begrebet danskhed har det med at dukke op i bestemte situationer for så atter at fortone sig i horisonten. Der blev f.eks. ikke talt meget om danskhed tilbage i 1960'erne og 70'erne, hvor et af nøgleordene var "frigørelse", som udmøntede sig i ungdomsoprør, studenterindflydelse, kvindefrigørelse, fri abort, frigivelse af pornografien, fri sex, fri kærlighed.

Først i 1980'erne og for alvor i 90'erne begyndte danskheden igen at dukke op i samfundsdebatten. Det skete i takt med, at Danmark udviklede sig i retning af et mere og mere multietnisk samfund som følge af, at et stigende antal indvandrere og flygtninge fra Mellemøsten, Asien, Afrika og Sydamerika fik ophold her i landet. Danskheden kom altså i fokus som en modsætning til andre etniske gruppers kultur, sprog og væremåde. Tilsvarende blev danskheden i tiden omkring de dansk-tyske krige i 1848-50 og 1864 defineret i forhold til tysk kultur.

Grundtvigs danskhed

Tilbage i midten af 1800-tallet var danskheden dog mere end blot en modsætning til tysk kultur. Præsten og salmedigteren N.F.S. Grundtvig var allerede fra 1830'erne med til at sætte fokus på begrebet danskhed, ligesom han i meget høj grad gav begrebet indhold dengang. Grundtvig forbandt danskheden med ord som konge, folk, fædreland og modersmål, ligesom historie og kristendom spillede en stor rolle i hans forståelse af danskheden.

I det hele taget har Grundtvig med hans hundredvis af salmer, hans frihedstænkning, højskoletanken og hans interesse for folkeoplysning - sat så markante præg på danskheden, at aftrykkene er tydelige den dag i dag.

Men der var dog også tilfælde, hvor hans nationalfølelse gik over gevind - som da han i 1848 i sangen "Fædreland" inddrog Gud på Danmarks side i kampen mod Slesvig-Holsten. Det hedder i første del af andet vers: "Sort ser det ud, men almægtig er Gud, dine fjender til lands er og fjenderne hans". Grundtvig gør her Danmarks fjender til Guds fjender, men et sådant forsøg på at trække Gud ind på den ene side i en konflikt mellem to nationer er imod kristendommens natur og indhold. Kunne tyske kristne ikke med samme ret påberåbe sig at have Gud på deres side i kampen mod danskerne? Gud skal ikke nationaliseres.

Kristendommen er et kærlighedsbudskab om frelse for enhver, som tror på Jesus Kristus, og dette budskab har adresse til mennesker i såvel Danmark som Tyskland og alverdens lande i øvrigt.

Dansk kulturarv

Begrebet danskhed går dog længere tilbage i tiden end til Grundtvig. Omkring 100 år tidligere (i 1729) havde forfatteren Ludvig Holberg i sit skrift "Om den danske nations art og egenskab" betegnet de danske (især københavnere) som "et artigt og meget civiliseret folk"; mange unge er dygtige til fremmedsprog; danske og andre nordiske er tapre, modige og mandige; af en del andre folk anses danskere (især københavnere) for at være ødsle og mange lever over stand; den danske nation er "føjelig" og "besynderlig lydige mod øvrigheden", der er næppe mange lande, hvor sandsynligheden for oprør er mindre, end i Danmark; danske er præget af middelmådighed, de er hverken tåbelige eller højkloge, det er en nation, der "sjældent falder udi ekstremiteter".

Videre hedder det på negativsiden, at danske tillægges en vis magelighed; nogle er æresyge; de er alt for villige til at "modtage fremmede moder"; de lægger vægt på at vide lidt om mange forskellige ting frem for at være ekspert på ét område, og det er ikke ualmindeligt, at de kan tale lidt på fire-fem sprog; og så er ikke mindst København en af de dyreste europæiske byer at leve i; og håndværksmænd må "forskrive fremmede drenge og svende", fordi de fattige unge er beskæftigede som kuske, lakajer, gårdkarle m.v.

Men der er mange andre mennesker end Grundtvig og Holberg, der har bidraget til danskheden, ligesom begivenheder (f.eks. krige, revolutioner og industrialiseringen) og bevægelser som arbejderbevægelsen og andelsbevægelsen, højskolerne, gymnastik- og idrætsforeningerne og de religiøse vækkelser har sat aftryk, der stadig er synlige i vore dages danskhed.

Kristen påvirkning

I mere end tusind år er det kristendommen, der ikke kun religiøst, men også i forhold til de fremherskende normer og vaner i befolkningen, moral, kultur, frihedsrettigheder og menneskelig omsorg har været den dominerende kraft - blandt andet i kraft af, at den i adskillige år var dansk statsreligion. Sådan er det ikke længere. I dag er Danmark i høj grad et sekulariseret materialistisk samfund, hvor menneskesynet stadig præges af en blanding af humanisme og kristendom, og hvor tendenserne går i retning af en tiltagende individualisme - og egoisme.

Harald Blåtand gjorde ifølge indskriften på Jellingestenene "dannerne kristne". Det tidsfæstes til omkring 960, men nogle mener, at kristendommen endnu tidligere vandt indpas i Danmark. Under alle omstændigheder har kristendommen været den bærende religion i Danmark i mere end 1000 år. Man kan så diskutere - ikke kun i vor tid, men også i tidligere perioder - hvor stor en gennemslagskraft det kristne budskab, evangeliet om frelsen i Jesus Kristus, har haft i befolkningen. (Læs mere herom i kapitlet **Religionsudøvelse i det sekulariserede Danmark**.) Imidlertid er det en uomtvistelig kendsgerning, at kirken - først den katolske, siden den protestantiske - op gennem tiden har spillet en stor rolle for mange danskere.

Kirken og dens kristne budskab har op gennem tiden været med til at præge samfundets udvikling. Omsorgen og barmhjertigheden over for syge, hjælpeløse, fattige og vanskeligt stillede mennesker - den samaritanske pligt springer nærmest ud af Det Nye Testaments evangelier.

Moralsk har kirken også spillet en rolle - hvad enten den har været udfarende på egen hånd eller er blevet brugt som et redskab i statsmagts hånd. De Ti Bud har været rettesnor for væsentlige dele af menneske- og samfundslivet helt op til vor tid. Budene om, at man ikke må slå ihjel, lyve, stjæle, vidne falsk m.v. genkendes også i vore dages straffelov, og budet om ikke at bryde ægteskabet har været moralsk rettesnor for familielivet i hovedparten af kirkens 1000-årige historie i Danmark, om end der i perioder har været fokuseret så stærkt på netop dette bud, at der er blevet kastet et mørkt og ukristeligt skær over seksualiteten. Budet om at ære sin far og mor er tilsvarende - i hvert fald tidligere - blevet brugt som grundlag for en til

tider for streng børneopdragelse, mens dette bud i dag nærmest er gået i glemmebogen. Budet om at holde hviledagen hellig har også - indtil de seneste liberaliseringer af lukkeloven - præget samfundet gennem århundreder. I dag er det også tvivlsomt, hvorvidt de to første bud - om ikke at have andre guder og om ikke misbruge Guds navn - har nogen særlig betydning for hovedparten af befolkningen.

Andre påvirkninger

I de seneste århundreder er danskheden også kommet under indflydelse af blandt andet humanismen, oplysningstiden, rationalismen, liberalismen, marxismen og socialismen - og senest af kulturradikalismen og materialismen.

Desuden er kirke og folk - ud over reformationen - blevet påvirket af bevægelser som pietismen, grundtvigianisme og Tidehverv. Og i tiden efter Anden Verdenskrig har andre religioner, nyreligiøse bevægelser og nye åndelige strømninger sat præg på dansk kultur.

Demokrati en del af danskheden

Politisk er demokrati i løbet af de seneste godt 150 år blevet et centralt element i dansk sindelag og tænkemåde. Det skete under påvirkning af folkestemninger og revolutioner andre steder i Europa, blandt andet Frankrig.

I marts 1848 gik et folkeoptog til den da enevældige kong Frederik VII med krav om blandt andet regeringens afgang og en fri forfatning (spørgsmålet om politikken i de slesvig-holstenske hertugdømmer indgik også i henvendelsen, men det emne skal vi ikke fordybe os i her). Kongen havde allerede afskediget regeringen, da han modtog delegationen, og det blev erstattet af det såkaldte "martsministerium", der sad fra den 22. marts 1848 og frem til den 11. november samme år.

Løftet om en fri forfatning blev indfriet den 5. juni året efter med underskrivelsen af Grundloven. Men det var først godt 50 år senere - i 1901 - at parlamentarismen kom til at gælde i Danmark. Først da blev det praksis, at en regering ikke kan blive siddende, hvis et flertal i Folketinget kræver dens afgang. I dag indgår en demokratisk styreform som en integreret del af danskheden.

Et væsentligt led i dansk demokrati har hidtil været, at der i vidt omfang er blevet taget hensyn til mindretal. Love om sognebåndsløsning og valgmenigheder kom således til allerede få år efter Grundlovens vedtagelse - og adskillige år før der blev indført menighedsråd. Ligeledes har retten til at oprette friskoler - med en høj grad af frihed i forhold til de offentlige folkeskoler - været et særligt kendetegn for Danmark, og den frihedstænkning og åbenhed, der ligger bag, er betydelige brikker i det store puslespil, som tilsammen udgør danskheden.

Det er også værd at nævne, at det først var med Grundloven i 1849, at Danmark officielt fik religionsfrihed - og få år forinden havde statskirken praktiseret tvangsdøb af børn - mod forældrenes vilje. Grundtvig var i øvrigt en af de markante personligheder, der gik i rette med denne praksis, fordi den var i strid med hans frihedsprincipper.

Kulturpåvirkninger

Dansk kultur er udviklet gennem en uendelig lang række påvirkninger indefra såvel som udefra. Nogle påvirkninger har været som lette vinde, andre har været hærgende orkaner; nogle nåede ikke at slå rod, før kimen døde, andre fik grobund og udviklede et dybt, vidtforgrenet rodnet og blev store træer.

Hvis vi giver os til at analysere vor tids danske kultur, vil vi se, at meget af det, vi opfatter som lurmærket dansk kultur, begyndte som et frø eller en spire, der kom hertil udefra (som da Kaj Munk tog anemonen med sig til Vestjylland).

Det var europæiske handelsfolk - og senere kolonialister - der bragte "dagligdags" ting som kartofler, sukker, kaffe og te til Europa - og dermed til Danmark. Det var indvandrere fra Tyskland (kartoffeltyskere), der - trods ringe succes - var med til at udbrede kendskabet til kartoffeldyrkningen herhjemme.

Juletræet kom også hertil fra Tyskland. Juletræet er en tysk skik tilbage fra 1500-tallet, der i begyndelsen af 1800-tallet begyndte at vinde indpas i Danmark, og som siden har fundet en dansk form, blandt andet i kraft af Dannebrogflagene. Men tilbage i 1817 skrev Grundtvig, at "Juletræet er Udtryk for udvandet Kristendom"; han ændrede dog opfattelse, da han fik sin første søn. Julekalenderen kom også hertil under inspiration fra Tyskland, mens Danmark i 1904 udsendte verdens første julemærke.

Fodbold og opera er importeret fra udlandet

Fodboldspillet kom til Danmark fra England i 1870'erne, hvorimod håndboldspillet blev opfundet i Danmark nogle år senere. En tredje meget populær sportsgren herhjemme, badminton, stammer oprindeligt fra Indien, men englænderne importerede den til Europa.

I dag er der igen stor interesse for opera herhjemme. Den slags finkultur har også udenlandske rødder, idet operagenren opstod i Italien i slutningen af 1500-tallet (i et forsøg på at genopvække det antikke græske drama). Balletgenren har også rod i Italien, men med August Bournonville, der var halvt andengenerationsindvandrer, har Danmark sat et så kraftigt aftryk på denne kunstart, at der fortsat står internationalt ry om Den Kongelige Ballet.

Ligeledes er megen af den musik, der spilles i Danmark, komponeret i udlandet. Det gælder mange af de klassiske navne: Bach, Beethoven, Chopin, Liszt, Mozart, Strauss, Wagner for nu blot at nævne nogle.

Det samme gælder jazz, rock og megen populærmusik. Ja, selv mange af de sange, der gennem tiderne er blevet spillet på Dansktoppen, har været oversættelser af udenlandske slagere.

Samtidig skal det dog nævnes, at navne som Kim Larsen og Gasolin, Shu-bi-dua, Anne Linnet, Hanne Boel og Sanne Salomonsen har sat umiskendelige aftryk på de seneste årtiers pladeudgivelser i Danmark - uden at de dog af den grund fortrænger indtrykkene af Beatles, Elvis Presley, Rolling Stones, Tina Turner, Cliff Richard, Abba, Madonna, Cher og Bruce Springsteen.

Det multikulturelle Danmark

Disse navne, der alle har solgt i tusindvis af plader i Danmark, giver et tydeligt fingerpeg om, at kulturpåvirkningen udefra fortsat er stor, ligesom dansk kultur og danskheden selvfølgelig også påvirkes i kraft af, at et øget antal udenlandske statsborgere har slået sig ned i Danmark. Ikke uden grund tales der nu om, at Danmark er blevet multikulturelt. Nogle ser denne udvikling som en berigelse af det danske samfund, mens andre - heriblandt Dansk Folkeparti - betragter den som en trussel mod danskheden.

Blandt andet har Dansk Folkeparti i flere tilfælde udtalt sig kritisk om, at Danmark er ved at blive "islamiseret". Således stod partiet i januar 2000 bag en forespørgsel i Folketinget med overskriften: "Hvilke oplysninger kan regeringen give om Danmarks kulturelle udvikling set i lyset af den stigende islamisering?". Uanset om man bryder sig om det eller ej, er det en kendsgerning, at Danmark i de seneste år er blevet mere multikulturelt, end landet var tidligere. Og islam er med til at præge dansk kultur i dag, ligesom Dansk Folkeparti er det. Partiet har alene ved at bruge ordet "islamisering" bidraget til at udvikle det danske sprog. I hvert fald er ordet "islamisering" så nyt, at det ikke er med i den røde ordbog, forlaget Gyldendal udgav i 1999 med en fortegnelse over nye ord i det danske sprog i perioden 1955-1998 (Gyldendals Røde Ordbøger: Nye ord 1955-1998).

Det burde da også være indlysende, at de muslimer, der er i Danmark - og formentlig udgør tre-fire procent af befolkningen her - påvirker samfundet med deres kultur, men det er langt fra den eneste påvirkning, der finder sted. Det er således påfaldende, at ordet "halalkød" først dukkede op i det danske sprog i 1992, hvor vort sprog også blev beriget med ordet "McDonaldisering" - som betegnelse for den amerikanisering, der sker af samfundet. Selve ordet "halal" fandt vej ind i det danske sprog i 1980, hvor det amerikanske udtryk "motherfucker" også blev et dansk udtryk.

42 nye "danske" ord i 1998

Udviklingen af sproget er en del af den kulturpåvirkning, vi oplever - og derfor også smitter af på danskheden. Her er det interessant at se på listen over nye ord, der er blevet optaget i det danske sprog.

Ser vi f.eks. på året 1998 (det sidste år, der er med i bogen om nye ord i det danske sprog), drejer det sig om ordene: asylshopping, billboard, bindestregsdanser, bitche, blowjob, Brobizz, doggybag, dogme-tv, dokusoap, dræbersnegl, e-handel, euroland, 45-scooter, hystorie, KINFO, kudu, kulturpendler, lommeseekretær, madpakkeordning, Mpman, MP3-, møghund, nedsmelte, peer reviewer, peer reviewing, pilotsolbriller, pinsepakke, ricochet, schlachtenbummler, skærmskade, springbuk, stå op-komiker, timandsselskab, tovholder, trucker-briller, videodisk, vindue (i betydningen skærbillede), voldsepidemi, værktøjsbjælke, xc, zippergate og år 2000(-).

I alt 42 ord, som enten er helt nye eller (for enkeltes vedkommende) har fået en ny betydning i sproget. Af disse ord er 25 danske, otte er engelske, seks er oversat til dansk fra engelsk og endelig er der henholdsvis et tysk, et fransk og et ord (kudu), der er oversat til engelsk fra det afrikanske sprog Xhosa - og nu altså også optaget i dansk sprogbrug. 11 af de 42 nye danske ord er altså udenlandske ord, der uden oversættelse er gledet ind i det danske sprog. Opgørelsen viser også, at langt den væsentligste sprogpåvirkning i vor tid kommer fra den engelsksprogede verden - blandt andet affødt af den eksplosive udbredelse og udvikling af det globale computernetværk, som internettet er.

Ramadan, Valentines Day og Halloween

Billedet gælder også for andre dele af kulturpåvirkningen. Selv om tre-fire procent af befolkningen i Danmark er muslimer, så er der næppe mange ikke-muslimske danskere, der holder ramadan (den muslimske fastemåned).

Derimod er danskere i de seneste år i stigende omfang begyndt at fejre - eller i hvert fald at markere - Halloween (den amerikanske måde at fejre Allehelgensaften på) og Valentines Day (Valentinsdag). Det skyldes næppe tilstedeværelsen af 5.000-6.000 amerikanske statsborgere - i givet fald ville de have en uforholdsmæssig stor indflydelse på udviklingen af dansk kultur.

Hovedårsagen skal uden tvivl søges i materialismen og det forbrugersamfund, den har ført med sig. Det er ikke mindst forretningsfolk og supermarkeder, der står bag vores Halloween-fejring og også har importeret den amerikanske Valentines Day hertil, fordi de herved kan tjene penge på os forbrugere.

Orientalisk eller McDonald's

Strømningerne udefra møder vi også, når det gælder spisevaner - hvad enten måltidet består af et stort tyrkisk tag-selv-bord med mavedans til desserten eller af McDonald's burgere, Domino-pizzaer, Burger King, Pizza Hut eller kommer fra andre amerikanske fastfood-kæder, hvor maden er ens, hvad enten man spiser i København, Kairo eller Köln.

Tyrkere, pakistanere, kinesere, italienere, grækere og andre etniske minoriteter, der er gået ind i restaurationsbranchen, har sat deres præg på danske madvaner - i hvert fald når vi spiser ude - og har bidraget til det danske sprog med ord som: falafel, feta, kebab, pita, pizza og shawarma.

I øvrigt bør det i forbindelse med mavedansens indtog på danske restauranter, til polterabends m.v. bemærkes, at Dansk Folkepartis kulturpolitiske ordfører, folketingsmedlem og medlem af Borgerrepræsentationen i København, Louise Frevert, nok mere end nogen anden dansker har bidraget hertil, og hun har med dette eksotisk-orientalske kulturbidrag fra de mellemøstlige muslimske samfund givet sit farverige bidrag til udviklingen af det multikulturelle Danmark.

Hvis vi ser på, hvordan disse påvirkninger udefra af vore spisevaner, har påvirket vores sundhed, så må vi vel betragte påvirkningen fra burgerkæder og fastfoodindustrien som en af de alvorlige trusler mod en sund levevis - selvfølgelig afhængig af, hvordan vores spisevaner i øvrigt er.

Tilsvarende er det et spørgsmål, om påvirkningen fra ikke mindst amerikansk fastfoodunderholdning sætter et stærkere præg på danskheden og dansk kultur, end islam og nogle få procenter muslimer gør. Dagen lang bombarderer kommercielt tv, lokal-tv og satellit-tv tv-seere med amerikanske film og tv-serier i en lang uendelighed - og herigennem præsenteres ofte et unuanceret og stereotypt billede af vestlig materialisme, der ikke svarer til virkelighedens verden. (Læs mere herom i **Flimmer på lokal-tv-skærmen**.) Mon ikke dansk kultur og danskheden bliver præget stærkere af disse kulturpåvirkninger end af nogle få tusinde muslimske kvinder, der ud fra deres religiøse overbevisning og/eller kulturelle traditioner vælger at gå med tørklæde?

Kulturtrusler

Mere overordnet kan vi spørge: Kan en kultur trues? Og i givet fald: hvordan? Er dansk kultur og danskheden truet?

En kultur er knyttet tæt til det folk eller den gruppe, den hører til. Og det er velkendt, at et folk og en gruppe kan komme under pres udefra i form af f.eks. fjendtlige, voldelige overgreb. Da udvandrere fra Danmark og andre skandinaviske og europæiske lande for flere generationer siden bosatte sig i Amerika, førte det i nogle tilfælde til vold og kamp mod de oprindelige indbyggere. Og i takt med, at europæerne vandt kampen om jorden og fortrængte indianerne, blev indianernes kultur også fortrængt og erstattet af den kultur, europæerne bragte med sig over Atlanten, og som derovre udviklede sig anderledes, end kulturene gjorde i udvandrernes hjemlande.

Presset mod en kultur kan også komme indefra. Det skete f.eks. i forbindelse med demokratiets indførelse i Europa. Her voksede der et folkekrav op om medindflydelse og frihedsrettigheder. Det førte nogle steder til blodige revolutioner, mens det andre steder - som her i Danmark - foregik fredeligt.

Den slags store og små påvirkninger kan ikke undgås, og det er jo netop gennem mødet med de forskellige påvirkninger indefra og udefra, at kultur udvikles. Dermed ikke sagt, at befolkningen bare sådan uden videre åbner op for påvirkningerne. Flere af de ting, de fleste i dag forbinder med danskhed, blev først en del af dansk kultur efter åndelige sværdslag.

"En fri folkestemme"

Det er f.eks. bemærkelsesværdigt, at en person som Grundtvig, der i høj grad har præget tænkningen i det nye danske demokrati, der udviklede sig efter Grundloven i 1849, ikke var med i den store skare af fremtrædende danske borgere, der i 1848 gik til kongen for at kræve en fri forfatning. Grundtvig ville ikke afskaffe det enevældige monarki. Han var tilfreds med de stænderforsamlinger, der var blevet indført nogle år tidligere, og så ønskede han "en fri folkestemme". Han lagde mere vægt på ytringsfriheden end på styreformen. Grundtvig begyndte i marts 1848 at udgive ugebladet *Danskeren*, der blandt andet skulle "hjælpe gode dannemænd til at forstå sig selv og hinanden" og "bidrage til danskhedens redning fra det store skibbrud, der aldrig truede den øjensynligere end nu."

Men da kongen først havde afskaffet enevælden, tilpassede Grundtvig sig ret hurtigt den nye virkelighed i det daværende Danmark. Han blev senere i 1848 valgt til den grundlovgivende forsamling, og han var fra 1849 og flere år frem medlem af Rigsdagen.

Det er altså ikke nyt, at det nye betragtes med en god portion sund skepsis - og sådan må det nødvendigvis være. Men det er også muligt at overvinde denne skepsis ved hjælp af fornuftige og saglige argumenter - og ved at erfare, hvad det nye indebærer.

Eksemplet med Grundtvig, der i begyndelsen var bange for demokratiet, viser også, at det heller ikke er nyt, at nogle føler danskheden truet. Samtidig har historien vist, at danskheden ikke blot har overlevet demokratiet, men at den ligefrem har optaget demokratiet i sig, således at "et demokratisk sindelag", mindretalshensyn og frihedsrettigheder i dag af de fleste betragtes som en integreret del af danskheden.

Danskheden i dag

I dag kan det moderne velfærdssamfund føjes til på listen over, hvad der kendetegner dansk kultur og danskheden. Velfærdssamfundet er et samfund, der er blevet til ud fra principper om frihed, lighed og fællesskab (solidaritet) - eller sagt med Grundtvig: Et samfund, hvor få har for meget og færre for lidt. Det var det mål, der lå til grund for udviklingen af velfærdssamfundet.

Hvis man måler med den materialistiske målestok er det stadig rigtigt, at "færre har for lidt". Derimod kan man diskutere, hvorvidt "få har for meget". For velfærdssamfundet er i høj grad også blevet et - i hvert fald materialistisk set - overflodssamfund. Vi forbruger materielle goder som aldrig før i vor del af verden, mens der tilsvarende er en meget stor gruppe uden for landets grænser, der har så lidt, at de lever i dyb fattigdom. Ifølge tal, der blev offentliggjort af FN's børneorganisation Unicef i dagene omkring den 11. september 2001, dør der hver dag i gennemsnit omkring 27.000 børn under fem år på grund af sult, fattigdom og underernæring. Det er op imod 10 gange så mange mennesker, som der omkom ved terrorangrebene i USA samme dag.

Samtidig ses der klare tendenser til, at solidariteten - fællesskabsfølelsen - er på retur i det overflodssamfund, vi er en del af. Det kom tydeligt til udtryk i det finanslovsforslag, som VK-regeringen præsenterede i begyndelsen af 2002 og hurtigt fik vedtaget med støtte fra Dansk Folkeparti. Her blev der med et hug skåret 1,5 mia. kroner af den danske u-landsbistand - for at der kunne bruges et tilsvarende beløb ekstra på at mindske ventelisterne til sygdomsbehandling og på at tvinge kommunerne til at tilbyde valgfri hjemmehjælp. Det kan ikke undre, at VK-regeringen fremlagde et forslag om at skære i u-landsbistanden, for det havde partierne bebudet i valgkampen, så det var en del af det politiske grundlag, der gav de to regeringspartier omkring 1.390.000 stemmer ved folketingsvalget den 20. november 2001, tilsvarende kan det heller ikke undre, at Dansk Folkeparti støttede forslaget, da nedskæringer i u-landshjælpen er en del af partiets politik, der generelt sigter på at tilgodese danskere.

Eksemplet med u-landsbesparelserne er et af flere, der viser, hvordan egoismen vinder frem på bekostning af hensynet til fattige. Denne egoisme er en del af den danskhed, der tegner billedet af Danmark i dag.

Sammenfattende kan man om danskheden i dag sige, at den stadig i et vist omfang er præget af kristendommens århundredlange tilstedeværelse i samfundet, om end det kristne budskab kun synes at spille en væsentlig rolle for en mindre del af befolkningen. Humanisme og materialisme sætter tydelige præg på dansk kultur i dag, og samfundet som helhed må i høj grad siges at være pluralistisk og sekulariseret. Religiøst er det videre præget af, at islam er blevet den næststørste religion i landet, og samtidig har andre religioner, nyreligiøse bevægelser og andre åndelige strømninger vundet indpas hos en del danskere. Kulturelt er danskheden desuden under kraftig påvirkning fra den engelsksprogede verden, især USA, mens den politiske del af danskheden fortsat kendetegnes af et demokratisk sindelag, om end mindretalshensynene snævres ind.

Det er denne danskhed, nogle føler truet.

Danskheden som politisk sag

Ikke mindst Dansk Folkeparti søger i disse år at agere vagthund for danskheden. Partiet føler danskheden truet - dels af tendenser til at give Den Europæiske Union mere magt, dels af, at et stigende antal udenlandske statsborgere, heriblandt en del muslimer, i de seneste par årtier har fået opholdstilladelse i Danmark.

Optagetheden af danskheden ses tydeligt i Dansk Folkepartis arbejdsprogram fra september 2001. Her er der et afsnit, som hedder: "Danskheden skal styrkes", hvor partiet slår til lyd for "en bred politisk indsats for at styrke danskheden i alle vore kulturinstitutioner".

Danskheden gøres således til en partipolitisk sag - og uden at forholde sig til de mere konkrete forslag, der skal tjene til at styrke danskheden - kan man spørge helt grundlæggende, om det overhovedet er en partipolitisk opgave at sætte sig bestemte mål for, hvordan danskheden

skal udvikle sig. For danskheden er vel netop summen af, hvordan befolkningen som helhed gebærder sig kulturelt, politisk, socialt og religiøst.

Selvfølgelig bliver danskheden også påvirket af den politik, der føres af Folketinget, amtsråd og byråd; men man kan ikke lovgive om, hvordan danskheden skal tage sig ud - eller at visse sider af danskheden skal styrkes. Det er nu en gang befolkningen, folket, der gennem livet i al dets mangfoldighed i det daglige til stadighed udformer og udvikler danskheden og dansk kultur. Det demokratiske sindelag vil kun være en del af danskheden, så længe et sådant sindelag er rodfæstet i befolkningen.

Man kan godt lovgive om, at danskundervisningen skal styrkes i skolerne, at bibliotekerne skal købe mere dansk litteratur, at radio og tv skal tale et bedre og pænere dansk, at der skal være morgensang i skolerne, at skolernes undervisning i Danmarkshistorie og kulturhistorie skal forøges - som Dansk Folkeparti foreslår som konkrete bud på, hvordan danskheden skal styrkes - men det ændrer ikke nødvendigvis ved danskheden.

For langt hovedparten af det, der kendetegner danskheden stikker jo langt dybere, end hvorvidt man er i stand til at opnå et 5-, 9- eller 11-tal i dansk eller historie.

Sprogpolitik

De radikales tidligere kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen har gjort sig til talsmand for, at der herhjemme føres en mere aktiv sprogpolitik. Et sådant initiativ kan virke prisværdigt, men man må samtidig gøre sig klart, at der er grænser for, hvad man kan gøre politisk. For der er i befolkningen på den ene side en sproglig slaphed og på den anden en sproglig kreativitet, der betyder, at sproget ikke kan låses fast i snævre rammer.

Kreativiteten kommer til udtryk ved, at der jævnligt findes på nye udtryk eller at gamle udtryk bruges i en ny betydning - tænk blot på udtryk som bred ymer, knyt sylten, hammerfedt og knaldhamrende.

Den sproglige slaphed betyder også, at gamle ord og udtryk ændrer betydning og indhold. Et eksempel er ordet "etnisk", som ifølge Nydansk Ordbog "har at gøre med en befolkningsgruppes kultur, race eller nationalitet". Alle folk er således etniske. Det store flertal af den danske befolkning er etniske danskere, mens der i Sønderjylland er et mindretal af etniske tyskere. Ordet kan også bruges om etnisk udrensning (udryddelse af en bestemt befolkningsgruppe) og etniske konflikter (mellem to eller flere befolkningsgrupper). Begge dele forekom i det tidligere Jugoslavien på Balkan i 1990'erne. Men i de seneste år er flere, heriblandt også journalister, begyndt at bruge ordet "etnisk" i en anden betydning - nemlig som en generel betegnelse for indvandrere, f.eks. en "etnisk restaurant" (f.eks. en tyrkisk, men en dansk restaurant er også etnisk, indehaveren tilhører bare en anden etnisk gruppe). Dansk Sprognævn har registreret, at ordet nu har fået to betydninger, og det accepteres.

Eksemplet viser, at uanset et eventuelt ønske om en sprogpolitik, så er det dog befolkningen, folket, der har det sidst talte ord. Det samme gælder danskheden. Den udformes og udvikles gennem de holdninger, vi tillægger betydning. Af de demokratiske principper, vi ønsker samfundet styret efter. Af vores respekt for, at grundlæggende rettigheder skal gælde alle mennesker. Af vores fællesskabsfølelse og vores nationalfølelse. Af vores moral. Af vores retsprincipper, retsbevidsthed og retssikkerhed. Af vores sprog og kultur. Den udformes af folket i folket - og ikke gennem partipolitiske initiativer på Christiansborg. Danskheden står og falder med folket. Danskhed er ikke noget, der kan indlæres på en skolebænk. Den bliver man en del af gennem det levede liv.

Nationalfølelse og nationalisme

Nationalfølelsen binder befolkningen sammen i et fællesskab, mens nationalismen hovmodigt hævder ens egen nationale egenart på bekostning af andres - og i værste fald bringer nationer i konflikt med hinanden.

Det er naturligt, at en dansker er stolt over at være dansk. Det hører med til en naturlig nationalfølelse. En stor del af befolkningen sidder og kigger med ved tv-skærmen, når fodboldlandsholdet spiller kvalifikationskampe til Europa- og verdensmesterskaberne, tilsvarende følges håndboldkvinderne og -mændene, når der er vigtige kampe på programmet. Mange hepper med i stuerne eller foran storskærme - jubler, når der scores, og sukker, når store chancer brændes. Følelserne får frit løb.

Andre finder det derimod meningsløst at sidde og kigge på 22 spillere, der løber rundt på en firkantet græsplæne efter en rund bold. Det er helt legitimt at have det sådan. Nationalfølelsen kan udfolde sig på mangfoldige måder. I andre tilfælde er det tildelingen af en Oscar til en dansk filminstruktør, der giver anledning til de store jubelscener - eller at en dansker hædres med en Nobelpris, eller en dansk sejr ved det internationale musik grandprix, eller at danskere på anden vis opnår international anerkendelse. Nationalfølelsen er også intakt, når en række danskere føler stolthed over, at det var Danmark, der sad i EU's formandsstol, da Den Europæiske Union i december 2002 nåede til enighed med 10 lande om optagelse i EU.

Uanset om nationalfølelsen næres af politiske, kulturelle, videnskabelige eller sportslige bedrifter, så vil den for en dansker være en naturlig del af danskheden. Sådan er det. Det hører med til at være dansk! Og lige så naturligt har mennesker fra andre lande en nationalfølelse, der får dem til at glæde sig, når landsmænd markerer sig internationalt - ligesom de selvfølgelig hepper med, når deres sportsidoler er på banen. Det ville unægtelig have virket underligt, hvis både de danske og tyske tilskuere til finalen ved EM i fodbold i 1992 havde holdt med Danmark. Det havde ganske enkelt ikke været naturligt!

Dannebrog et symbol på nationalfølelsen

Vort flag, Dannebrog, er forbundet meget tæt med denne nationalfølelse. Det er det, vi svinger på tilskuerbænkene i Parken. Det er det, der går til tops, når en dansker hædres som guldvinder ved OL eller VM.

Det spiller også en central rolle i vor hverdag og i det folkelige liv. Vi flager med det ved kirkelige og offentlige højtider, grundlovsdag, og når vi fejrer fødselsdage, bryllup m.v. Vi pynter festsange og juletræer med små Dannebrogsglag, og sågar bordbomberne nytårsaften indeholder små rød-hvide flag.

Dannebrog står således som et meget stærkt nationalt symbol for os danskere. Det er noget, vi er fælles om. Derfor bør vi hver især respektere, at det står som et centralt symbol for os danskere - uanset vores politiske, religiøse eller andre organisatoriske tilhørsforhold. Og som noget, der er hævet over den slags særinteresser. Ingen enkeltpersoner eller grupper bør - som vi desværre har set eksempler på - tage patent på Dannebrog. (Læs også kapitlet om **Partipolitisk nationalisme**.)

National ydmyghed

Vi ved desværre også - hvis vi igen vender os mod sportsverdenen - at det, der skulle være leg og underholdning, nogle gange udarter til vold og optøjer. Måske i frustration over, at ens hold har tabt; eller som en reaktion på, at man er blevet provokeret eller hånet af modstanderne. Herhjemme er det sket mere end én gang, at politiet har måttet stille med et beredskab på flere hundrede betjente for at skabe ro mellem fodboldtilskuere, der var gået amok - f.eks. efter en kamp i Parken eller på Brøndby Stadion mellem FCK og Brøndby. Uanset hvad årsagen er til den slags - og hvor godt den eventuelt kan forklares - så kan den ikke forsvare brugen af vold. Det er ganske enkelt uciviliseret.

I et større perspektiv kan man trække paralleller fra bølgeoptøjerne uden for fodboldarenaerne til samfundene og nationerne i Europa og verdens øvrige kontinenter. For volden og optøjerne kommer jo i det øjeblik, nationalfølelsen - eller klubfølelsen - bliver til en form for identitet, som man dyrker med en så voldsom fanatisme, at det ikke længere bare er leg og sjov.

Nationalfølelsen kan som meget andet på den ene side bruges til noget sundt og konstruktivt, til at skabe fællesskab og sammenhold, men den kan på den anden side også misbruges til noget destruktivt, til at splitte og vende folk imod hinanden. Nationalfølelsen bruges positivt, når danskere "sejler op og ned ad åen", mens det danske fodboldlandshold spiller på grønsværen. Men hvis danskere efter kampen - i skuffelse over et dansk nederlag - begynder at tæske løs på nogle af modstandernes tilskuere, så bruges nationalfølelsen negativt.

Hvis nationalfølelsen skal være sund, må den være iblandet en god portion ydmyghed, for ellers ender den i ukritisk stolthed og himmelråbende hovmod. Den ydmyghed, der hører til en sund nationalfølelse, er kendetegnet af, at på samme måde som jeg ønsker at kunne juble over en dansk fodboldsejr over Sverige eller Tyskland, på samme måde må jeg respektere, at en svensker har lyst til at juble og glæde sig den dag, hvor Sverige vinder over Danmark - og ligesom jeg gerne vil kunne juble uden at blive udsat for vold af modstanderholdets tilskuere, så må jeg også give disse tilskuere mulighed for at kunne juble, uden at de udsættes for voldelige optøjer den dag, hvor de jubler over en sejr, og jeg står på tabersiden.

Nationalfølelsen skal bidrage til at skabe sammenhold i en nation, så fællesskabet mellem indbyggerne styrkes. Den skal ikke bruges til, at en nation - i bedrevidende hovmod - begynder at bekriige andre nationer. Hvis det sker, er nationalfølelsen ikke længere en sund, naturlig nationalfølelse, så er den blevet til en gold nationalisme.

Nationalismens mørke

Desværre er der - også inden for de seneste årtier - adskillige eksempler på, at nationalismen i nogle lande er blomstret op - som det ukrudt, den er - i en sådan grad, at nationer er kommet i konflikt og krig med hinanden.

En af forskellene mellem nationalfølelse og nationalisme er, at nationalfølelsen samtidig med, at den rummer en stolthed over at tilhøre en nation, også indeholder en ydmyghed, så den ikke fører til, at den pågældende nation vil hævde særlige rettigheder i forhold til andre nationer. Modsat er nationalisme netop kendetegnet af, at nationalfølelsen er blevet så stærk og fanatisk, at den pågældende nation mener sig bedre og overlegen i forhold til andre og derfor er i sin gode ret til at hævde sig på bekostning af andre nationers rettigheder og ret til selvbestemmelse.

En sådan nationalistisk opfattelse står i modstrid med den kristne antagelse, at vi alle er født lige ind for Gud - og den bryder med den gyldne regel om, at man bør være mod andre, som man ønsker, at de skal være mod én selv. Eller sagt med andre ord: De friheder, du selv ønsker at have og gøre brug af i samfundet, må du også tillade, at andre har og gør brug af, så lang tid de anvendes inden for lovens rammer.

Hver nation sin egen stat

Oprindelig var nationalisme betegnelse for en ideologi om, at enhver nation bør have sin egen stat, og at statens territorium lige akkurat skal afgrænse den samlede nation. Denne definition kender vi i Danmark fra grænsedragninger i forhold til vore naboer, f.eks. afstemningen i 1920 om den dansk-tyske grænse. Og tilbage i årene omkring konflikten med hertugdømmerne Slesvig og Holsten i 1848-51 lagde Grundtvig megen vægt på, at det var sproggrænsen, der var nationens grænse.

En del af baggrunden for opsplittningen af det tidligere Jugoslavien i 1990'erne var netop, at hovedparten af den jugoslaviske republiks nationale grupper ønskede at etablere sig som selvstændige stater. Opsplittningen udviklede sig desværre i de fleste tilfælde til blodige borgerkrige, der førte til etniske udrensninger.

Så hvad enten nationalismen består i en kamp for national selvstændighed, eller den består i holdning om, at man er andre nationer overlegne og derfor har ret til at beherske disse, så har vi adskillige eksempler på, hvilke tragiske følger den kan få for mennesker i form af ufrihed, undertrykkelse, etniske udrensninger og folkemord. Vi så det i ekstrem grad under Anden Verdenskrig, hvor den nationalisme, Hitler stod i spidsen for, berøvede millioner af mennesker livet. Ligeledes førte udviklingen i det tidligere Jugoslavien op mod århundredskiftet til etniske og nationale konflikter, som kostede titusinder af mennesker livet, sendte millioner af mennesker på flugt og førte til et utal af ulykkelige menneskeskæbner.

National egenart - og nationale mindretal

Modsat har vi i de seneste årtier også set mange eksempler på, at kampen for national selvbestemmelse har ført til blodig terrorisme. I 1970'erne gennemførte forskellige palæstinensiske grupper flere flykapringer og andre terroraktioner, blandt andet under OL i München i 1972. I Spanien har den baskiske gruppe ETA efterhånden mange menneskeliv på samvittigheden - mennesker, der er blevet dræbt i kampen for et selvstændigt Baskerland. Til listen over aktuelle eksempler kan også føjes situationen i Tjetjenien, Tibet, kurdernes selvstændighedskamp, kampen om Kashmir-provinsen og andre konflikter.

Samtidig viser disse eksempler, at det til tider kan være vanskeligt at afgøre, hvad der er nationalisme, og hvad der er en kamp for national selvbestemmelse.

Det er ikke nyt, at der i et land findes mindretal fra andre nationer. Vi behøver ikke gå længere end til Sønderjylland, hvor der findes et tysk mindretal, mens der findes et dansk mindretal på den tyske side af grænsen. Det er heller ikke nyt, at nationale mindretal kæmper for at bevare deres egenart. Det kender vi også fra Sønderjylland, hvor der f.eks. er tyske skoler. Tilsvarende driver det danske mindretal i Tyskland skoler for de danske børn, ligesom der findes en dansksproget avis, Flensborg Avis, syd for grænsen. De danskere, der udvandrede til USA i begyndelsen af 1900-tallet gjorde også meget for at bevare deres særpræg, hvilket f.eks. kan ses i opførelsen af byen Solvang, der på sin hjemmeside præsenterer sig som "the Danish Capital of America" (den danske hovedstad i Amerika).

Der er flere årsager til, at der er opstået mindretal. Det kan - som i Sønderjylland - skyldes krige mellem nationer, og at der som følge heraf er flyttet rundt på de tidligere grænser. Disse mennesker er blevet en del af et mindretal mod deres vilje, og uden at de har haft ret mange muligheder for at gøre fra eller til.

Modsat er danskerne i Solvang blevet til et mindretal som en direkte konsekvens af deres udvandring fra Danmark. De blev som indvandrere et dansk mindretal i USA. Tilsvarende er indvandring (f.eks. på grund af ægteskaber på tværs af kulturer og/eller nationale baggrunde, eller for at opnå bedre livsvilkår) og flygtningestrømme (bl.a. som følge af krig, sult, naturkatastrofer) årsag til, at der er opstået mange etniske og nationale mindretal rundt omkring i verden i de seneste årtier. Det gælder også her i Danmark, hvor antallet af udenlandske statsborger er steget fra 100.000 i 1980 til 267.000 i 2002.

Selv om det kan være konfliktfyldt at være et mindretal, og at der også er eksempler på, at den slags spændinger har ført til vold, etnisk udrensning og krig, så er der også mange eksempler, som viser det modsatte. Ikke blot i Sønderjylland og Solvang, men også mange andre steder, er det lykkedes mindretal at leve i fredelig sameksistens med andre grupper.

Eksemplerne med de danske mindretal viser også, at det er muligt at gøre en aktiv indsats for at bevare sin nationale egenart, uden at det fører til gold nationalisme.

Partipolitisk nationalisme

Det er et kvælertag mod nationalfølelsen, når Dansk Folkeparti gør Dannebrog til partilogo og danskheden til et politisk program, der ender i fremmedfjendsk nationalisme.

Dansk Folkeparti har gjort danskheden til en politisk sag, som det fremgår af kapitlet om Danskhedens mange facetter. Men i partiets kamp for at styrke danskheden spores nogle tydelige nationalistiske tendenser, som er væsentlige at trække frem og diskutere - ikke mindst, da tilsvarende tendenser også viser sig i andre partier.

Nationalisme kan ifølge Nudansk Ordbog forklares som "en stærk nationalfølelse, som ofte er forbundet med forestillingen om, at ens egen nation er bedre end andre eller har særlige rettigheder i forhold til dem".

Dansk Folkepartis stærke betoning af det nationalistiske islæt ses tydeligt allerede i partiets navn. Alene ved sit navn adskiller Dansk Folkeparti sig på et væsentligt punkt fra landets øvrige partier. Hvor andre partier har navne, som markerer deres særpræg i forhold til andre partier - f.eks. konservative, socialistiske eller kristelige folkepartier - så gør Dansk Folkeparti "det danske" til partiets identitet og grundlag. Det er ikke en ideologi, der er grundlaget for Dansk Folkeparti. Fundamentet for partiet er "det danske" - det nationale - og det betones så stærkt, at det bliver de nationalistiske træk, der tegner partiet. Den danskhed, partiet vil arbejde for at styrke, bliver til nationalisme.

Det nationalistiske blev også fremhævet, da partiet i april 1997 lancerede sin første større kampagne under sloganet "Stem dansk!". Den var ifølge partiets hjemmeside "en kampagne mod det multietniske Danmark". Ved folketingsvalg kan der kun opstilles kandidater, der er danske statsborgere, så når partiet så direkte opfordrer til at "stemme dansk", så kan det kun opfattes som en opfordring til at stemme på en etnisk dansker - og altså fravælge danske statsborgere, der har en anden etnisk baggrund end dansk. Og dermed bliver partiets opfordring til ren og skær nationalisme.

Dansk Folkepartis trang til at betone "det danske" understreges også af partiets flittige brug af det danske flag - som om partiet har taget patent på at være dansk. Derved er Dannebrog blevet reduceret fra at være et fælles nationalt fædrelandssymbol - der var højt hævet over partipolitik, kultur-kamp og ideologiske stridigheder - til et nationalistisk partilogo. Herved bliver nationens samlende symbol nedgjort til at stå som symbol for en fremmedfjendsk nationalisme. (Læs også kapitlet **Nationalfølelse og nationalisme**.)

Nationalistisk diskrimination

Dansk Folkepartis nationalisme giver sig - som det fremgår af kapitlet **Partipolitiske bidrag til fremmedhadet** - udslag i en markant fremmedfjendsk sprogbrug, men der findes også eksempler på, at partiet direkte foreslår, at udlændinge diskrimineres i forhold til etniske danskere eller danske statsborgere.

Lad os se på et eksempel fra udlændingeområdet. I Dansk Folkepartis principprogram, der blev vedtaget i september 1997, er der et afsnit med overskriften "Udlændinge og indfødsretten", og et af forslagene lyder kort og godt: "Udlændinges retskrav på familiesammenføring afskaffes." Uanset hvilke krav man mener, der skal stilles i forbindelse med familiesammenføring, er der her tale om et partiudspil, der foreslår en klar forskelsbehandling mellem danskere og udlændinge - også udlændinge fra de nordiske lande, fra EU-lande og anerkendte flygtninge, der ifølge FN's flygtningekonvention på en række områder har krav på at blive behandlet på lige fod med landets egne indbyggere. I det arbejdsprogram, som partiets folketingsgruppe udarbejdede i september 2001, er punktet da også ændret. Her hedder det: "Retsskravet på familiesammenføring ophæves for alle andre end konventionsflygtninge. Adgang til familiesammenføring forbeholdes danske statsborgere, som kan forsørge en sammenført ægtefælle." Nu går partiet - i hvert fald på papiret - ind for, at danske statsborgere kan få lov til at blive familiesammenført med en udenlandsk ægtefælle, uanset om den danske statsborgers etniske oprindelse er dansk eller ikke-dansk. Ligesom

retten til familiesammenføring fortsat skal gælde for flygtninge, der har fået asyl med henvisning til FN's flygtningekonvention. Da Dansk Folkeparti nogle få måneder senere - den 7. maj 2002 - indgik et forlig med VK-regeringen om den såkaldte udlændingepakke, fik partiet sit krav opfyldt - dog på en måde, der ikke virker diskriminerende, idet forliget betydet, at retskravet på familiesammenføring ophæves for både danskere og udlændinge. Men Dansk Folkepartis udlændingeordfører, Peter Skaarup, der også er næstformand i folketingsgruppen, har flere gange i pressen beklaget, at den ændring "utilsigtet" kan komme til at ramme nogle etniske danskere. "Målet er at forhindre tvangsægteskaber og familiesammenføring af personer, som vil leve på passiv forsørgelse i Danmark. For at nå det mål, kan det desværre ske, at nogle få personer rammes utilsigtet," udtalte han den 10. maj 2002 i Kristeligt Dagblad.

Peter Skaarup vil med stramningerne af udlændingeloven hindre tvangsægteskaber. Målet er helt legitimt, for tvang er i strid med almindelige friheds- og retsprincipper om den enkeltes selvbestemmelsesret (inden for lovens grænser). Men hvis man vil tvangsægteskaber til livs, så var det måske bedre at bruge straffeloven eller ægteskabslovgivningen, så man kunne gribe ind i de enkelte tilfælde, hvor der forekommer tvangsægteskaber, og straffe de ansvarlige frem for at gribe til en kollektiv afstraffelse, der rammer vilkårligt - og ikke mindst også rammer mange mennesker, hvor ægteskabet ikke er indgået under anvendelse af tvang? Kollektiv afstraffelse harmonerer ikke med almindelige danske retsprincipper.

For det andet er det jo ikke givet, at stramningen af udlændingelovens bestemmelser om familiesammenføringer hindrer tvangsægteskaber. Det mindretal af mennesker, hvor tvangsægteskaber forekommer, har jo fortsat mulighed for at gifte sig. De har blot ikke mulighed for at bosætte sig i Danmark, før de er over 24 år og kan opfylde nogle bestemte forsørgelses- og boligkrav. Men to mennesker, der har indgået et tvangsægteskab, har fortsat mulighed for at slå sig ned i Danmark.

Peter Skaarup vil for det andet hindre familiesammenføring af personer, som vil leve på passiv forsørgelse i Danmark. Det er igen en underlig opdeling, han foretager af folk. For det er jo langt fra alle familiesammenførte personer, der kommer til Danmark, som gennem en længere årrække er henvist til passiv forsørgelse. Men med den kollektive afstraffelse hindrer Dansk Folkeparti i fremtiden nogle mennesker, der kan klare sig selv og bidrage til produktiviteten, i at bosætte sig i samfundet. Midlet mod, at et stort antal arbejdsduelige mennesker ender i varig passiv forsørgelse, er, at man forbedrer og styrker integrationsindsatsen. Kollektiv afstraffelse er både udansk og uhensigtsmæssigt.

Vilje i DF til forskelsbehandling

Et andet element i udlændingepakken er, at man skal have opholdt sig i Danmark i mindst syv ud af otte år for at have ret til fuld kontanthjælp. Men da det i debatten de følgende dage kom frem, at udlændingeforliget kunne ramme både etniske danskere og udlændinge, var næstformanden for partiets folketingsgruppe, Peter Skaarup, ikke sen til at udtale, at det kan blive nødvendigt med forskellige regler for danskere og udlændinge (Kristeligt Dagblad, den 26. februar 2002). "Danske statsborgere skal ikke miste rettigheder, fordi udlændingepolitikken har været for slap, og man nu må stramme. Derfor bør man i lovgivningen skelne mellem danske og udenlandske statsborgere," siger han til avisen, og det tilføjes, at han er opmærksom på, at en sådan forskelsbehandling kan give konflikter i forhold til dansk lovgivning og internationale konventioner. Og Peter Skaarup udtaler videre: "Konventionerne er ikke en naturlov, som Danmark skal være underlagt." Det er klar tale - og udtryk for, at partiet går ind for forskelsbehandling.

Viljen til diskrimination kom også frem i et tv-indslag i forbindelse med evangelisten Moses Hansens korstogsaktion i august 2002 på Nørrebro i København. Her udtalte Dansk Folkepartis retsordfører, Per Dalgaard, at "han (Moses Hansen) har lov til at demonstrere i Danmark, som han vil." Da Per Dalgaard efterfølgende blev spurgt, om hans holdning ville være den samme, hvis det var en yderligtgående muslimsk organisation, der skulle demonstrere, svarede han: "En yderligtgående muslimsk demonstration, der skulle demonstrere for islam her i landet, nej, det ville jeg bestemt ikke finde rimeligt." Dansk Folkepartis retsordfører går med andre ord ind

for, at den grundlovssikrede ytringsfrihed, herunder friheden til at demonstrere, ikke gælder for alle grupper i Danmark. Det er da klar tale!

Må skelne mellem statsborgeres fortrinsstilling og diskrimination af bestemte grupper

Et andet markant udtryk for Dansk Folkepartis nationalisme er partiets talrige opfordringer til etniske minoriteter, der har fået opholdstilladelse i Danmark, om at rejse tilbage til deres oprindelsesland eller til et andet land. (Mere herom i kapitlet **Partipolitiske bidrag til fremmedhadet**.)

Det er helt legalt, at et lands egne statsborgere har en fortrinsstilling på nogle områder i forhold til udenlandske statsborgere. Det hører med til at have et statsborgerskab. Problemet opstår først, når man vil behandle landets statsborgere forskelligt på baggrund af deres etniske oprindelse, religion, race eller lignende. Så bliver der tale om en forskelsbehandling, der ikke er sagligt begrundet, og som kan føre til grov diskrimination, apartheid og tilmed forfølgelse og undertrykkelse.

Når Dansk Folkeparti derfor i sin politik og ikke mindst i udtalelser fra partiets ledende politikere gang på gang meget tydeligt skelner mellem danskere og udlændinge, så betoner partiet det nationale så stærkt og ensidigt, at det bliver til en egentlig nationalisme. For partiet tilkendegiver klart, at etniske danskere skal have særlige rettigheder i forhold til udlændinge - også udlændinge, der er blevet danske statsborgere.

Det er med andre ord nationalismen, der er det ideologiske grundlag for Dansk Folkepartis politik. Og partiets politik lægger op til en klar forskelsbehandling af mennesker - alt efter deres nationale og etniske tilhørsforhold.

Nationalistisk retorik

Den nationalistiske holdning i Dansk Folkepartis ideologi og politik kommer tydeligt frem i det sprog, partiets politikere bruger.

Partiet foretager mange generaliseringer, som blandt andet giver sig udslag i, at partiet og dets politikere gang på gang udtaler sig på danskernes vegne - som om de er talerør for hele befolkningen.

Her er nogle eksempler:

"... Danskerne vil ikke have et multietnisk samfund. Danskerne vil ikke finde sig i fup og svindel med familiesammenføringer, sociale tilskud og vold fra andengenerationsindvandrere. ..." (Pias ugebrev, den 3. januar 2000.)

"... Resultatet ser vi allerede nu i form af utryghed hos danskerne." (Pias ugebrev, den 3. januar 2000.)

"Jeg vil have lov at sige tingene, som jeg opfatter dem. Jeg vil have lov at være danskernes talerør også på det her område ..." (Pia Kjærsgaard i "Deadline", DR 2, den 31. januar 2000.)

Denne nationalistiske sprogbrug, hvor Dansk Folkeparti prøver at omklamre hele den danske befolkning, er i sig selv utiltalende. Med hvilken ret kan et parti, der ved valget i 2001 fik 11-12 procent af de afgivne stemme, tillade sig at opkaste sig til "danskernes talerør"? Det er en sprogbrug, der når den bliver gentaget igen og igen, som partiet er meget dygtig til at gøre, kommer til at virke meget manipulerende. Om det er målet, ved jeg ikke, men det er i hvert fald den virkning, den har.

Som vi skal se i kapitlet **Politiske bidrag til fremmedhadet** bliver den nationalistiske sprogbrug ofte kombineret med udfald mod indvandrere og flygtninge, hvorved partiet i høj grad bidrager til en fremmedfjendtlig nationalisme, der skaber god grobund for et egentligt fremmedhad ikke blot i partiet, blandt dets medlemmer og vælgere, men også i befolkningen som helhed.

Det nationalistiske spøgelse

Oprindeligt var nationalisme betegnelsen for en ideologi om, at enhver nation bør have sin egen stat, og at statens territorium lige akkurat skal afgrænse den samlede nation. Denne definition kender vi i Danmark fra grænsedragninger i forhold til vore naboer, f.eks. afstemningen i 1920 om den dansk-tyske grænse.

Men nationalismen kan også udvikle sig til noget dystert og lidet attråværdigt. Hvor galt det kan gå, så vi blandt andet midt i 1900-tallet, hvor ekstrem nationalisme i form af nazisme og fascisme førte Europa og andre dele af verden ud i en verdenskrig, der kostede millioner af mennesker livet. Og inden for de seneste godt ti år har vi igen set, hvad nationalisme og stærke nationalistiske ledere kan føre med sig af ulykkelige tragedier. De blodige borgerkrige i det tidligere Jugoslavien har kostet titusinder af mennesker livet, og flere hundredtusinde blev fordrevet fra deres hjem - og nogle af disse er stadig på flugt.

Jeg vil ikke sammenligne Dansk Folkepartis politik med hverken den nationalisme, der førte til Anden Verdenskrig, eller med den nationalisme, der førte uhyggelige og meget blodige etniske udrensninger med sig i det tidligere Jugoslavien. Man skal ikke male Fanden på væggen, hver gang et spøgelse titter frem.

Men der er nationalistiske spøgelse i Dansk Folkepartis politik - og de er alvorlige nok i sig selv. For det spøgelse, der frem til folketingsvalget den 20. november 2001 legede kispus med politikere fra flere af de gamle partier, er i dag en væsentlig del af det parlamentariske grundlag for Anders Fogh Rasmussens VK-regering.

Det betyder, at den borgerlige regering er udsat for et massivt pres fra et Dansk Folkeparti, som bygger på en nationalistisk ideologi og går ind for etnisk forskelsbehandling af mennesker - det, der i Sydafrika blev kaldt apartheid. Samtidig markerer partiets politikere sig - med Pia Kjærsgaard i spidsen - med udtalelser, der er klart fremmedfjendske.

Nationalistisk konfrontation

Som nævnt vil Dansk Folkeparti tilskynde etniske minoriteter til at forlade Danmark. Dermed har partiet meget tydeligt sagt, at hverken nuværende eller kommende indvandrere er velkomne i Danmark. Man kan frygte, at en sådan åbenlys fremmedfjendskhed forstærker den konfrontation mellem minoritetsgrupper og majoritetssamfundet, som vi desværre allerede har set føre til voldelige sammenstød - f.eks. på Nørrebro, i Taastrup og andre steder i landet. Hvis der fortsat kastes benzin på dette bål af spændinger og konfrontationer, så kan det nationalistiske spøgelse pludselig vise sig som en meget ubehagelig skikkelse, der nemt kan sætte visse områder og bydele i brand. Der var i begyndelsen af 2000 også et tilfælde, hvor en dansker pudsede sin hund på en indvandrer - ifølge avisreferater alene af den grund, at der var tale om en indvandrer, som havde en anden hudfarve end han selv.

Samtidig skal vi - og ikke mindst politikerne - være opmærksom på, at en tiltagende dansk nationalisme let kan give sig udslag i en øget nationalisme blandt etniske minoritetsgrupper, ikke mindst i de grupper, der føler sig mest udsat for diskrimination og forskelsbehandling. Det er et velkendt fænomen, at tryk avler modtryk - og det kan forstærke spændinger, så de udvikler sig til egentlige konfrontationer.

Nationalistisk eller etnisk udstødelse

Men det nationalistiske spøgelse kan også stikke hovedet frem, uden at det fører til vold eller anden form for fysisk overlast. Det er velkendt, at danske statsborgere, der hedder Ibrahim, Hussain eller Mohammad har betydeligt vanskeligere ved at få job - selv om de taler dansk og har en god, dansk uddannelse - end kammerater med navne som Jensen, Christensen og Kjærsgaard har.

Man kan frygte, at hvis der i meningsmålingerne fortsat vil være en anseelig tilslutning til Dansk Folkeparti - og dermed en politik, der indebærer forskelsbehandling udlændinge og nydanskere - så vil det legitimere, at en sådan forskelsbehandling rent faktisk også vil fortsætte i betydelige dele af samfundet. Det kan ikke kaldes etnisk udrensning, men det vil medføre en etnisk udstødelse.

Resultatet af denne udstødelse kan blive, at de pågældende simpelt hen søger væk fra Danmark - hvilket vil være et nederlag for både den danske integrationspolitik og for velfærdssamfundet som helhed. Men udstødelsen kan også føre til, at de pågældende med større kraft søger tilbage til deres kulturelle og religiøse rødder - og dermed let kommer til at stå i stærkere opposition til majoritetssamfundet, end de tidligere har gjort - fordi tryk avler modtryk.

Dagbladet Politiken kunne således den 16. januar 2000 berette (med økonomiprofessor Peder J. Pedersen, Aarhus Universitet som kilde), at der i 1990'erne var skønsmæssigt omkring 400 veluddannede personer med minoritetsbaggrund og med gode danskundskaber og eksamenspapirer, som havde så svært ved at få arbejde i Danmark inden for deres fag, at de udvandrede. Det var læger, tandlæger, ingeniører m.v. - alle uddannet i Danmark - der flygtede og fik vellønnede job inden for deres fag i lande som USA, Storbritannien, Tyskland, Belgien - i stedet for at fortsætte en tilværelse som arbejdsløs, postarbejder eller taxachauffør i Danmark.

Denne udvandring står som et monument over en mislykket integrationspolitik, en asocial velfærdspolitik og en forfejlet udlæn-tingepolitik i Danmark i de sidste 10-20 år af 1900-tallet. Pia Kjærsgaards kommentar hertil var: "I dag er der så mange fremmede, at de ødelægger det for de kvalificerede. Ærlig talt bryder jeg mig ikke om den indignation, nogle af de udvandrede har lagt for dagen de sidste par dage i medierne. Det kan de ikke være bekendt efter at have fået en uddannelse i Danmark." (Kristeligt Dagblad den 18. januar 2000.) Det er yderst vanskeligt at se sammenhængen i den argumentation. Hvordan hindrer mindre kvalificerede indvandrere, at deres veluddannede landsmænd får et job, de er kvalificeret til - og oven i købet inden for områder, hvor der ikke er arbejdsløshed. Det er jo ikke Hussains mindre kvalificerede landsmand, der får jobbet. Det er danske personalechefer i såvel den private som den offentlige sektor, der vælger ikke at give jobbene til Hussain og Ibrahim.

Selv om arbejdsløsheden fortsatte med at falde i begyndelsen af det nye århundrede kunne Berlingske Tidende den 12. april 2002 bringe en artikel, der begyndte således: "På trods af, at ingeniører er en mangelvare i de danske virksomheder og også vil være det langt ud i fremtiden, går op mod 5000 indvandrere rundt med en ingeniørlignende uddannelse, som de ikke bruger." Spørgsmålet er så: Er det danske arbejdsgivere, eller er det de ingeniøruddannede indvandrere, der er skyld i, at disse ingeniører i dag er kioskejere, grønthandlere eller taxachauffører? Hvorfor har danske arbejdsgivere ikke for længst ansat nogle af disse arbejdsløse ingeniører? Og hvorfor har de arbejdsløse ingeniører ikke for længst deltaget i efteruddannelseskurser, sprogkurser, og hvad de ellers måtte mangle, for at være kvalificeret til at få de ledige job?

Eller har det nationalistiske spøgelse, der næres og markedsføres af Pia Kjærsgaard og co., skræmt arbejdsgivere fra ansætte folk med en anden hudfarve eller en anden religion end den, der dominerer det sekulariserede, materialistiske danske velfærdssamfund? Eller hvad er forklaringen?

Nationalistisk fornærmethed

Pia Kjærsgaard, der på Dansk Folkepartis første årsmøde i 1996 blev kåret (udtrykket er hentet fra partiets hjemmeside) som partiformand, skrev i sit ugebrev den 7. februar 2000:

"Lad mig stille et spørgsmål. Indvandring er i modsætning til asyl ingen menneskeret. Derom hersker ingen uenighed. Indvandring er et politisk spørgsmål. Men er det så muligt at formulere en skepsis eller en modstand mod indvandring uden at blive beskyldt for racisme og fremmedhad?"

Jeg er igen og igen blevet beskyldt for at pirke til fremmedhadet og hele den gustne smøre af ukvemsord. Men hvis der er andre måder at udtrykke på, at Danmark ikke bør være et indvandringsland på, vil jeg gerne vide det. Kan det politiske standpunkt slet ikke formuleres uden at få EU, menneskerettighederne og alverdens fodformede antiracister på nakken?"

Jeg har forsøgt i snart mange år at argumentere så lødigt jeg magter for det politiske standpunkt, at indvandringen er et problem for Danmark. Det kan man være enig eller uenig i. Men debatten mod mig, og de synspunkter jeg står for, har næsten kun været ført med skældsord og ukvemsord.

Nu er det ikke nok. Nu skal menneskerettigheder, Hitler og Holocaust mobiliseres til et politisk korstog mod almindelige politiske synspunkter. ..."

Jo, Pia Kjærsgaard, det er muligt at formulere en politik om stop for indvandring uden at blive beskyldt for racisme og fremmedhad - hvis det er det, man vil. Rent faktisk blev der i november 1970 indført et midlertidigt indvandringsstop. Dette blev lempet i en kort periode i 1973, inden der i slutningen af 1973 blev indført et generelt indvandringsstop. Siden har kun nordiske statsborgere, EU-borgere, flygtninge, familiesammenførte udlændinge og visse andre udenlandske statsborgere kunnet få længerevarende eller permanent opholdstilladelse i Danmark. Og de fleste af de mange stramninger, der er gennemført i de forløbne 30 år, er ikke blevet karakteriseret med udtryk som racisme eller fremmedhad, om end nogle af stramningerne er blevet betegnet som umenneskelige og på kant af grundlæggende menneskerettigheder. Uanset hvad man mener om disse ændringer, viser de i hvert fald, at det er muligt at begrænse indvandringen uden at blive hængt ud som racist eller fremmedhader.

Så, Pia Kjærsgaard, det er ikke dit ønske om at stoppe indvandringen, der fører til, at du og dine meningsfæller - også i denne artikel - bliver beskyldt for at være fremmedfjendske. Årsagen er, at du og partiet udtaler jer nedsættende og diskriminerende i forhold til udlændinge i Danmark. Derved bliver dit parti ganske enkelt fremmedfjendsk. Ordet bruges ikke som et skældsord i forhold til dig eller dit parti, men som en simpel konstatering af, hvad der karakteriserer jeres politik.

Det er muligt, at du argumenterer så lødigt, du kan, men i givet fald leverer du selv med dine "lødige argumenter" i stor stil dokumentation for, at du og dit parti er fremmedfjendsk - og derfor bliver omtalt som sådan. Derfor har du ingen som helst grund til, som du gør i dit ugebrev den 7. februar 2000, at spille retorisk fornærmet.

Nationalistiske tendenser i andre partier

De nationalistiske holdninger er ikke begrænset til Dansk Folkeparti. Tilsvarende tendenser spores i andre partier.

Et tydeligt eksempel var udtalelsen fra Venstres retspolitiske ordfører, Birthe Rønn Hornbech, under valgkampen i november 2001, hvor hun i et udlændingeudspil på Venstres vegne foreslog, indvandrere og flygtninge ikke skal have tilladelse til familiesammenføring i tilfælde, hvor ægtefællen hentes i oprindelseslandet i anden eller tredje generation. Hun gjorde samtidig klart, at forslaget især ville ramme familiesammenføringer fra Tyrkiet og Pakistan samt eventuelt Somalia.

Daværende indenrigsminister Karen Jespersen (S) afviste ideen, som hun betegnede som racisme. Professor i offentlig ret, Claus Haagen Jensen, Aalborg Universitet, udtalte, at det var ulovligt at hindre bestemte nationaliteter i at hente ægtefæller til Danmark. "Selv om du ikke direkte skriver nationalitet i loven, så er det ulovligt, hvis virkningen af loven er, at du rammer tyrkere, pakistanere og somaliere særlig hårdt. Indirekte diskrimination er også forbudt," udtalte han til Politiken. Tilmed Dansk Folkepartis leder, Pia Kjærsgaard, tog afstand fra Venstre-forslaget. Hun ville ikke være med til at skelne mellem nationaliteter, men fastholdt, at retskravet på familiesammenføringer helt skulle væk. "Det skal gælde generelt, og reglerne skal være ens," sagde hun til Ritzaus Bureau.

Det endte da også med, at Venstres formand, Anders Fogh Rasmussen, måtte rykke ud med en udtalelse om, at Venstre ikke vil diskriminere mellem forskellige etniske grupper i sin politik for familiesammenføringer. En sådan forskelsbehandling er heller ikke smuttet med ind i udlændingepakken mellem VK-regeringen og Dansk Folkeparti, men samtidig er det ikke sandsynligt, at der blot var tale om, at Birthe Rønn Hornbech blev misforstået. Hun er jurist og

har deltaget i debatten om udlændingepolitik i så mange år, at hun er godt inde i sagerne på det felt, og hun er en politiker, der ikke har for vane at strø om sig med tilfældige uigennemtænkte meninger og forslag. Derfor står hendes forslag tilbage som et eksempel på, at en fremtrædende Venstre-politiker, der tilmed lægger stor vægt på principper som retsbevidsthed og retssikkerhed, er parat til at diskriminere bestemte etniske grupper for at nå et politisk mål - i dette tilfælde at bremse antallet af familiesammenføringer fra Tyrkiet, Pakistan og Somalia.

Haarders stamme-opdeling

Et andet fremtrædende Venstre-medlem har også luftet nationalistiske tanker efter valget. Integrationsminister Bertel Haarder udtalte således i et interview i Weekendavisen den 1.-7. marts 2002: "Danmark er nu engang et dansk samfund. Det er danskerne, der bestemmer i Danmark. ..."

I kapitlet **Danskhedens mange facetter** beskrives, hvordan den danske kultur blandt andet er blevet præget af påvirkninger udefra. Men Bertel Haarder hævder altså i artiklen i Weekendavisen, at det er de etniske danskere, der bestemmer i Danmark. Det er klar nationalistisk tale. Hvad så med de udlændinge, der er blevet danske statsborgere? De har åbenbart bare at indordne sig under os hvide danskere. De kan i Bertel Haarders billede i hvert fald ikke gøre sig håb om, at de kan gøre sig deres selvstændige, individuelle indflydelse gældende - for det er jo "danskerne, der bestemmer i Danmark".

SF-forslag om forskelsbehandling

Der var også nationalistiske træk i det udspil, som SF's indfødsretsordfører, Kamal Qureshi, præsenterede i forbindelse med partiets landsmøde i april 2002. Han foreslog dengang, at visse grupper indvandrere og flygtninge skulle kunne opnå dansk statsborgerskab efter allerede tre års ophold i Danmark - mod syv år efter de da gældende regler, og ni år efter VKO-partiernes stramninger af loven.

Kamal Qureshi kritiserer, at man hidtil alene har lagt på danskundskaber og det antal år, udlændingen har opholdt sig i Danmark. Han mener, at kravene for at opnå dansk statsborgerskab skal være, at den herboende udlænding "bør have et basalt kendskab til Danmarks historie, geografi og samfundsforhold, samt have en grundlæggende viden om det danske demokratis pligter og rettigheder. Til gengæld vil han slække på sprogkravene, og "engagerede medborgere" skal kunne opnå dansk statsborgerskab efter allerede tre års ophold her i landet.

I en artikel på SF's hjemmeside forklarer Kamal Qureshi forslaget yderligere: "Den lokalt engagerede flygtningekvinde, der deltager aktivt i det danske samfundsliv, men måske stadig har svært ved dele af det danske sprog, skal have lettere ved at få dansk statsborgerskab, også selv om hun kun har været i Danmark i tre år. Men den fanatisk religiøse akademiker, der ønsker shariaen indført som lov, skal derimod få sværere ved at blive dansk statsborger, selv om han snakker rigtig godt dansk og har opholdt sig i Danmark i mange år."

Hvis dette forslag blev gjort til lov, så vil der være tale om den diskrimination på indfødsretsområdet, for så vil mennesker, der i Qureshis billede er "fanatisk religiøse", ikke få samme behandling som øvrige udlændinge, der søger dansk statsborgerskab. Man kan så diskutere, om der er tale om nationalistisk eller religiøs diskrimination - det er ikke så afgørende.

Uanset, hvad man synes om forskellige religioner - og politiske ideologier for den sags skyld - så skal man ikke gøre menneskers tro, religion, politiske eller moralske overbevisning til et kriterium for tildeling af statsborgerskab. Ud over at det strider mod almindelige traditioner for ytrings- og religionsfrihed, så indebærer det også nogle gevaldige problemer i praksis, hvis der blev opstillet en række meningskriterier for at opnå dansk statsborgerskab: Hvad der skal til, før man er "religiøs fanatiker"? Og hvilken instans skal afgøre, hvornår en person opfylder kriterierne for at være "religiøs fanatiker"? Hvad med kristne, der går ind for dødsstraf, skal de også nægtes statsborgerskab? Hvad med Jehovas Vidner, der ikke vil aftjene værnepligt? Hvad

med anarkister, der ved vold vil omstyrte det eksisterende samfund? Hvad med medlemmer af Hells Angels og Bandidos, der praktiserer æresdrab?

Krav om loyalitet kan føre til samvittighedskonflikter

Kamal Qureshi foreslår desuden, at modtagelsen af statsborgerskabet skal ske ved en højtidelighed, hvor den nye statsborger aflægger en loyalitetsed - f.eks. med denne ordlyd: "Fra i dag lover jeg min loyalitet. Jeg forpligter mig til at respektere vort lands rettigheder, friheder og demokratiske værdier og til trofast at overholde vore love samt leve op til mine pligter som demokratisk medborger i Danmark."

Han er her langt hen ad vejen enige i de retningslinjer, som VK-regeringen og Dansk Folkeparti har vedtaget med virkning fra den 1. juli 2002 - dog mener VKO ikke, at tildelingen af dansk statsborgerskab skal ske ved en højtidelig ceremoni. Men i VKO-partiernes udspil hedder det: "Det er en betingelse for optagelse på et lovforslag om indfødsrets meddelelse, at ansøgeren lover troskab og loyalitet over for Danmark og det danske samfund og erklærer at ville overholde dansk lovgivning og respektere grundlæggende danske retsprincipper."

Nuvel, det er svært at vide, hvad der præcist menes med, at man skal erklære loyalitet og at ville overholde dansk lovgivning, men jeg er da glad for, at jeg ikke står i en situation, hvor jeg skal søge om at få dansk statsborgerskab. Umiddelbart vil jeg mene, at jeg er parat til at være en loyal samfundsborger med vilje til at holde landets love, men jeg er usikker på, hvad SF på den ene side og VKO-partierne på den anden mener med "loyalitet", "troskab" og at "ville overholde dansk lovgivning".

Jeg opfatter ikke mig selv som hverken revolutionær eller terrorist, men jeg vil have lov til at bruge min grundlovssikrede ytringsfrihed til at agitere for, at kongehuset skal afskaffes, så Danmark bliver en republik. Og jeg vil ikke på forhånd afvise, at jeg som kristen kan komme i en situation, hvor jeg af samvittighedsgrunde overtræder en eller flere af de love, der gælder i Danmark. Jeg kan kun erklære troskab og loyalitet over for en stat - uagtet at det er mit fædreland - i det omfang, at dette løfte ikke anfægter min tro, overbevisning og samvittighed - men er det nok for at kunne tilfredsstille Kamal Qureshi, Pia Kjærsgaard og Bertel Haarder?

Så den foreslåede loyalitets-ed kan nemt føre til, at mennesker bringes i en samvittighedskonflikt.

I øvrigt sidder jeg tilbage med et spørgsmål til VKO-partierne omkring deres krav om, at man skal udvise loyalitet over for det danske samfund: Hvor langt rækker denne loyalitet?

I mine øjne er sort arbejde og skattesnyd udtryk for en høj grad af illoyalitet over for det danske samfund. For dem, der gør sig skyldige i den slags misgerninger og kriminalitet, unddrager sig nogle forpligtelser - og det betyder, at de borgere, der ikke tyer til sort arbejde og skattesnyd, påføres nogle ekstra byrder. Det rejser spørgsmålet: Kan man forlange en højere grad af loyalitet af udlændinge, der tildeles dansk statsborgerskab, end af dem, der fra fødslen har haft et sådant statsborgerskab?

Et andet spørgsmål er: Hvor mange hastighedsbøder og andre trafikforseelser kan man begå og samtidig erklære sig villig til at overholde dansk lovgivning?

Ønsker vi en dansk nationalisme?

Vi har i dette kapitel set, hvordan nationalismen kommer til udtryk i det ideologiske grundlag for Dansk Folkeparti, og at der også er tydelige nationalistiske tendenser i andre partier. På den baggrund er det på tide, at vi får en grundig folkelig debat om, hvorvidt vi ønsker, at Danmark skal udvikle sig til et fremmedfjendsk, nationalistisk samfund!

Partipolitiske bidrag til fremmedhad

Dansk Folkeparti bidrager i høj grad - både gennem partiets politik og dets udtalelser - til at skabe og fremme fremmedhad i den danske befolkning.

"Lad mig stille et spørgsmål. Indvandring er i modsætning til asyl ingen menneskeret. Derom hersker ingen uenighed. Indvandring er et politisk spørgsmål. Men er det så muligt at formulere en skepsis eller en modstand mod indvandring uden at blive beskyldt for racisme og fremmedhad?"

Jeg er igen og igen blevet beskyldt for at pirke til fremmedhadet og hele den gustne smøre af ukvemsord. Men hvis der er andre måder at udtrykke på, at Danmark ikke bør være et indvandringsland på, vil jeg gerne vide det. Kan det politiske standpunkt slet ikke formuleres uden at få EU, menneskerettighederne og alverdens fodformede antiracister på nakken?"

Jeg har forsøgt i snart mange år at argumentere så lødigt jeg magter for det politiske standpunkt, at indvandringen er et problem for Danmark. Det kan man være enig eller uenig i. Men debatten mod mig, og de synspunkter jeg står for, har næsten kun været ført med skældsord og ukvemsord.

Nu er det ikke nok. Nu skal menneskerettigheder, Hitler og Holocaust mobiliseres til et politisk korstog mod almindelige politiske synspunkter. ..."

Disse udtalelser er et uddrag af Pia Kjærsgaards ugebrev, mandag den 7. februar 2000, på Dansk Folkepartis hjemmeside. Baggrunden var, at lederne fra 14 EU-lande havde erklæret en boykot af Østrig i anledning af, at Jörg Haiders højreorienterede parti, Frihedspartiet, havde fået flertal sammen med det konservative parti ÖVP.

De 14 EU-landes aktion var en skamlet på den respekt for demokratiske afgørelser, der burde være en selvfølge blandt civiliserede demokratier i dagens Europa. Boykotten er da heldigvis også for længst blevet ophævet, og den bliver forhåbentlig ikke gentaget - for sådanne aktioner krænker nationalstaternes selvbestemmelse.

Skældsord hæmmer en saglig debat

Lad os vende tilbage til Pia Kjærsgaards ugebrev - og specielt fordybe os i hendes nærmest retoriske spørgsmål: "Men er det så muligt at formulere en skepsis eller en modstand mod indvandring uden at blive beskyldt for racisme og fremmedhad?"

Svaret siger sig selv: "Ja, selvfølgelig er det!" (Læs også afsnittet **Nationalistisk fornærmethed** i kapitlet om **Partipolitisk nationalisme**.)

Alligevel beklager Dansk Folkepartis leder sig over, at hun igen og igen "er blevet beskyldt for at pirke til fremmedhadet" - og man fornemmer en god portion fornærmethed, når hun tilføjer: "Jeg har forsøgt i snart mange år at argumentere så lødigt jeg magter for det politiske standpunkt, at indvandringen er et problem for Danmark. Det kan man være enig eller uenig i. Men debatten mod mig, og de synspunkter jeg står for, har næsten kun været ført med skældsord og ukvemsord."

Uanset hvem man diskuterer med og hvad man debatterer, så kan jeg kun beklage, når saglige argumenter afløses af skældsord og ukvemsord. Den beklagelse gælder også de tilfælde, hvor det er gået ud over Pia Kjærsgaard. Modsat bør Pia Kjærsgaard være yderst forsigtig med at komme med den slags beklagelser - for det skyts, hun angriber andre for at benytte, bruger hun selv i stort omfang. Det ses blandt andet af det citat, der indledte dette kapitel. Hun beklager her, at debatten mod hende "næsten kun (har) været ført med skældsord og ukvemsord", selv om hun i afsnittet forinden har betegnet nogle af disse "politiske modstandere" som "alverdens fodformede antiracister". I mine ører er "fodformede antiracister" i hvert fald som et skældsord.

Dette er blot et af de utallige eksempler, der viser, at Pia Kjærsgaard ikke egner sig til offerrollen - for nok bliver hun udsat for verbale stenkast, men samtidig kaster hun mange sten mod andre fra sit glashus. Og uanset hvem der kaster stenene, så kan man kun beklage og tage afstand fra disse former for verbal stening.

Pia Kjærsgaard vil gerne vide, "hvis der er andre måder at udtrykke på, at Danmark ikke bør være et indvan-dringsland" - og hun spørger: "Kan det politiske standpunkt slet ikke formuleres uden at få EU, menneskerettighederne og alverdens fodformede antiracister på nakken?"

Svaret på det sidste spørgsmål er et klart: "Jo, selvfølgelig kan det". Det er helt legalt for et politisk parti at være imod indvandring, men når dette synspunkt gang på gang fremføres på en måde og i en sprog tone, hvor indvandrere og flygtninge, ikke mindst muslimer, nedgøres, så fremkalder det selvfølgelig en barsk kritik.

I de artikler, ugebreve og partiprogrammer, hvor Pia Kjærsgaard gennem en årrække har forsøgt at "argumentere så lødigt", hun magter, findes der - som vi skal se i de følgende afsnit - talrige eksempler, som netop giver grundlag for at konkludere, at Dansk Folkeparti bidrager til fremmedhadet.

Indvandrere og flygtninge brændemærkes ved hjælp af generaliseringer

Igen og igen i såvel Dansk Folkepartis programmer som i Pia Kjærsgaards ugebreve og andet partimateriale støder man på generaliseringer, hvor indvandrere, flygtninge og deres efterkommere gøres til et problem i sig selv.

Her er nogle eksempler fra Dansk Folkepartis arbejdsprogram "Fælles værdier - fælles ansvar" fra september 2001:

"En voldsom indvandring fra lande, der står fjernt fra den danske og europæiske kultur og livsform, har tilført landet en betydelig og støt voksende gruppe af mennesker, der ikke lader sig integrere i det danske samfund." (Uden at det i denne sammenhæng nævnes, at mange indvandrere er velintegrerede i Danmark.)

"... Analfabetisme og kvindeundertrykkelse er blevet en del af den danske hverdag." (Kvindeundertrykkelse kan defineres på forskellige måder, men det er vel ikke kun blandt indvandrere og flygtninge, at det forekommer kvindeundertrykkelse i dagens Danmark?)

"... Mange indvandrere fra ikke-vestlige lande har en volds- og berigelseskriminalitet, der ligger adskillige gange højere end danskernes. ..." (Hvor mange er "mange indvandrere" i denne sammenhæng?)

"... Mange af indvandrerne er præget af religioner og vaner, som har gjort deres egne samfund fattige, ufrie og utålelige at leve i." (En række ukonkrete generaliseringer, der åbner for en række forskellige fortolkninger. Hvor mange indvandrere er der tale om? Hvilke religioner og vaner er der tale om? Hvilke samfund er det, der er "fattige, ufrie og utålelige at leve i"? Og skyldes denne fattigdom og de utålelige forhold alene religion og vaner? Hvis man ser på de religiøse forhold i verdens allerfattigste lande (med et bruttonationalprodukt pr. indbygger på mellem 100 og 200 dollar i 2000), så viser det sig, at kristendommen er mindst lige så udbredt i disse lande som islam er. Så fattigdommen må i højere grad tilskrives kultur og naturforhold end religion.)

"... indvandrerens underhold, rejser, undervisning, sundhed og belastning af politi, retsvæsen og forvaringsinstitutioner påfører danskerne milliardudgifter." (Ja, men indvandrere og flygtninge, der er kommet i arbejde, bidrager til samfundet ved at betale skat og moms. Og en del af samfundets udgifter, f.eks. dagpenge, skyldes jo, at danske arbejdsgivere ikke har villet ansætte indvandrere og flygtninge.)

"Mange (indvandrere og flygtninge, red.) savner elementære kundskaber og er - selv i deres eget land - hæmmet af et forældet menneskesyn og mangel på tolerance over for anderledes tænkende." (Hvor mange er der tale om? Og hvor mange er det i forhold til det antal indvandrere og flygtninge, der er i stand til at klare sig i det danske samfund?)

Med den slags generaliseringer brændemærker Pia Kjærsgaard og Dansk Folkeparti indvandrere og flygtninge, så de fremstår som andenrangs mennesker. Ingen kan benægte, at indvandringen har givet problemer i Danmark, men den er langt fra den eneste årsag til de problemer, vi har i dag. Derfor er det forkasteligt, når indvandrere og flygtninge fremstilles, som om de er et problem i sig selv. For den slags kan kun give næring til fremmedfrygt og fremmedhad - og i værste fald kan det føre til ødelæggende spændinger og konfrontationer mellem grupper i befolkningen. Vi har jo desværre allerede set, at lunten til selvtægt hurtigt kan antændes - og hos nogle er lunten desværre ganske kort. Derfor vil en sober tone i forhold til indvandrere og flygtninge i sig selv bidrage til at bekæmpe terror, vold, mord og hvad man ellers frygter.

Syndebukke og minussider

I Pia Kjærsgaards ugebreve på partiets hjemmeside findes også adskillige eksempler på, at indvandrere og flygtninge gøres til syndebukke. Således skriver hun den 25. februar 2002 under overskriften "Få indvandrere ødelægger det for de mange" om VK-regeringens forslag om, at det skal være muligt for kommuner at give et tilskud på 3.400 kroner om måneden til forældre, der vælger at passe deres barn i hjemmet. Forslaget støttes af Dansk Folkeparti, men partiformanden gør samtidig klart, at partiet ikke er særlig begejstret for forslaget. Pia Kjærsgaard skriver kort og godt, at "det er et galt princip", "at en mor eller en far skal have løn af staten for at passe egne børn." Men alligevel støtter partiet forslaget, "fordi det rent praktisk gavner børn og forældre i familierne". Her kunne denne sag så slutes, men det gør Pia Kjærsgaard ikke. Hun fortsætter: "Det horrible i lovforslaget er noget helt andet. Ordningen bliver nødt til at begrænses til et år. Hvorfor? Fordi ellers vil indvandrere opdrage alle deres børn hjemme, og så vil børnene aldrig lære ordentlig dansk og blive integreret i det danske samfund. Så højst ét år kan forældre passe deres børn hjemme. På grund af indvandrerne. Og fordi de kun kan integreres ved, at børnene så tidligt som muligt kommer i institution."

Det er horribelt! Dansk Folkeparti beklager i kraftige vendinger, at en ordning, som partiet i virkeligheden ikke er særlig begejstret for, må begrænses til kun at gælde et år. "På grund af indvandrerne" - kort og godt: Det er indvandrerens skyld! De bliver gjort til syndebukke for, at en ordning - som Dansk Folkeparti principielt finder forkert - må begrænses. Det er uhæderligt - og en meget usaglig politisk agitation. Og det er en sådan argumentation, der bestyrker opfattelsen af, at Dansk Folkeparti bidrager til at nære fremmedhadet.

Det samme indtryk efterlader den bog, som Dansk Folkepartis folketingsgruppe udgav i maj 2001 med titlen "Danmarks fremtiden - dit land - dit valg...". Bogen indeholder dels en række artikler, skrevet af journalist og forfatter Ulla Dahlerup, dels en række kapitler, hvor partiets folketingsgruppe gør rede for partiets politik, dels nogle kapitler med informationer om udlændingeloven, udlændingestatistik m.v. Der står meget, virkelig meget, om indvandrere og flygtninge på bogens 221 sider. Men der står meget lidt positivt om denne gruppe, der udgør nogle få procent af befolkningen i Danmark. Langt hovedparten er negativt. Og det er netop problemet, for derved giver bogen en ensidig fremstilling af udlændingesituationen i dagens Danmark, selv om det netop er bogens "fornemste mission og egentlige mål at råde bod på misinformationerne" herom. Men det lykkes altså ikke, og det er trist, at en bog, hvis udgivelse ifølge Politiken kostede 920.000 kroner og er finansieret via statens tilskud til de politiske partier, er med til at øge misinformationerne - og nære fremmedhadet.

Når mennesker tælles i ton

Det har samme effekt, når Pia Kjærsgaard i en kronik i Politiken den 4. marts 2002 bl.a. skriver, at der er "tonsvis af fremmedfamilier herhjemme, som hellere ville dø af skam - eller myrde af skam - hvis én af familiens unge skulle finde på at blive forelsket i noget så forfærdeligt som en dansker!". Nu ved jeg ikke, hvor mange mennesker der tænkes på med udtrykket "tonsvis af fremmedfamilier", men man kan sagtens diskutere de reelle problemer,

der kan være forbundet med de æresbegreber, som i sjældne tilfælde har ført til drab og vold i visse muslimske familier, uden at man behøver at benytte den slags ikke-lødlige udtryk. Det harmonerer heller ikke med den kristne tanke om, at mennesket er skabt, at man begynder at tælle mennesker efter vægt frem for at tælle dem som individer.

I øvrigt forekommer æresdrab desværre også blandt danskere. F.eks. kan flere af de mord, som medlemmer af Hells Angels og Bandidos har begået, betegnes som æresdrab, da de er begået som hævn for, at gruppens ære er blevet krænket. ("Den konkrete baggrund var, at to af vore piger blev gennembanket på et værtshus af nogle Bullshit-medlemmer. Det fik bægeret til at flyde over for mit vedkommende. Desuden havde nogle af dem ugen forinden skudt mod en af mine bedste venner i HA, og da jeg samtidig fik oplysninger om, at flere angreb var på vej fra Bullshits side, besluttede jeg at gengælde ondt med ondt - at slå ihjel, før jeg selv blev slået ihjel," udtalte Jørn Jønke Nielsen fra Hells Angels den 10. november 1995 i Kristeligt Dagblad om baggrunden for, at han med fuldt overlæg den 25. maj 1984 dræbte præsidenten for rockerklubben Bullshits, Henning Norbert Knudsen, også kaldet "Makrellen".)

Dansk Folkeparti ønsker flest mulige udlændinge sendt ud af Danmark

Det er imidlertid ikke kun Dansk Folkepartis politiske agitation og propaganda, der bidrager til fremmedhadet. Det samme gør nogle af partiets politiske forslag. Således lægger partiet ikke skjul på, at jo flere indvandrere og flygtninge, der vender tilbage til deres hjemlande, jo bedre vil det være for Danmark. Og dette synspunkt fremføres uden skelen til, hvilken tilknytning de opgældende i dag har til Danmark.

Således er der et helt kapitel om repatriering (hjemsendelse) i bogen "Danmarks fremtid - dit land - dit valg...", som Dansk Folkepartis folketingsgruppe udgav i maj 2001. Her hedder det blandt andet:

"Repatriering vil sige, at en udlænding, som enten frivilligt udrejser af landet eller som får påbud derom, vender tilbage til hjemlandet for at bosætte sig permanent der. Personer, der ikke opfylder betingelserne for statsborgerskab (som partiet ønsker strammet, red.), kan heller ikke regne med at slå sig ned her permanent. Dansk Folkeparti vil for at øge hjemsendelsestempoet indføre særlige repatrieringsordninger, som er bedre end de nuværende, men som tager udgangspunkt i hjemlandets leveomkostninger.

Når Dansk Folkeparti vil indføre disse ordninger, er det ikke fordi vi mener, at flygtninge skal kunne stille krav - ej heller på repatrieringsordninger, snarere fordi selv de mest bekostelige repatrieringsordninger er for ingenting at regne mod de udgifter, der er forbundet med at have en asylansøger på forsørgelse her i landet. Og skulle vi herefter blive i stand til at hjemsende i titusindvis af herboende fremmede, ville det være til gavn ikke alene for danskerne, men også for de fremmede, som med en god start ville kunne starte en ny tilværelse i deres respektive fædrelande."

Og i arbejdsprogrammet "Fælles værdier - fælles fremtid" fra september 2001 hedder det i afsnittet om integration blandt andet: "Udlændinge, der ikke er indstillet på selv at gøre en indsats for at blive integreret i det danske samfund, skal i videst muligt omfang tilbydes at indgå i repatrieringsprojekter, som i løbet af kortere tid fører til, at de forlader landet og vender tilbage til deres hjemlande."

Det er klar tale! Udlændinge, der opholder sig lovligt i Danmark, skal i meget vidt omfang tilskyndes til at forlade landet. Målet er, at de i titusindvis rejser herfra. Det er udtryk for en meget klar negativ grundholdning til udlændinge fra Dansk Folkepartis side. De bliver ikke betragtet som mennesker, der kan bidrage med noget positivt til det danske samfund. De er kort og godt et problem, og derfor skal de ud af Danmark.

Det er muligt, at de gældende repatrieringsordninger bør forbedres. I hvert fald er det kun rimeligt, at vi som samfund hjælper flygtninge, der har mulighed for at vende tilbage til deres hjemland i sikkerhed, til at kunne genoptage livet der, hvor de flygtede fra i sin tid. Det handler ikke om, at de stiller krav til os. Det handler om, at vi som samfund giver en gruppe mennesker en anstændig behandling, når de igen vil vende tilbage til deres hjemland. Men en

helt naturlig forudsætning for en sådan hjemsendelse, må netop være, at flygtningene kan vende tilbage i sikkerhed uden risiko for ny forfølgelse - og uden at en hjemsendelse vil svække den økonomiske og politiske stabilitet i hjemlandet. Det er også muligt, at der er nogle indvandrere her i landet, som vil få det bedre, hvis de igen slog sig ned i deres fædreland. Og de skal selvsagt også have mulighed herfor. Derfor skal repatrieringsordningerne stå som et tilbud og en hjælp til de mennesker, der vil vende tilbage til deres hjemland. Men vi skal ikke begynde at forbedre disse ordninger af den ene grund, at de skal bruges som et instrument til at "rense ud" i vort eget land. Et sådant menneskesyn er ganske enkelt ikke værdigt for et samfund, der betragter sig som civiliseret og betegnes som kristent.

I et af de følgende kapitler i bogen indrømmer Dansk Folkeparti dog - i hvert fald tilsyneladende - at der er udlændinge i Danmark, der ikke kan repatrieres. *"Dels drejer det sig om dem, som har været her i landet i en meget lang årrække, som kulturelt og socialt har mistet forbindelsen til deres oprindelige land, og som har vist viljen til en dansk integration. Og dels drejer det sig om mennesker, som ikke kan vende tilbage til deres hjemland."*

Disse mennesker må individuelt stilles overfor et valg: Enten at acceptere den danske virkelighed, at arbejde på at tilegne sig det danske sprog og at blive integreret i den danske hverdag på danske betingelser - eller at indgå i et repatrieringsprojekt, som skal ende med, at de forlader landet uden ret til at vende tilbage."

Man står lidt rådvild tilbage efter at have læst de afsnit. For disse "fremmede, som af den ene eller anden grund ikke kan repatrieres", de skal alligevel stilles over for valget: repatriering eller integration på danske betingelser. (Reelt taler partiet her ikke om integration, men om assimilation - forskellen på de to begreber forklares i kapitlet Kulturmøde og integration) Men hvad mener Dansk Folkeparti med, at mennesker, der ikke kan repatrieres, alligevel skal have dette valg? Et valg mellem to muligheder, hvoraf den ene ikke er reel, er ikke noget reelt valg! Men hvad er det for et menneskesyn, der ligger bag et sådant forslag? Og kan en sådan iver efter at få udlændinge ud af landet betragtes som andet end fremmedhad?

Uvilje til integration

I forlængelse heraf er der også grund til at se på Dansk Folkepartis udtalte modvilje til at støtte integrationsbestrebelse. Bogen "Danmarks fremtid - dit land - dit valg, som folketingsgruppen udgav i maj 2001, indeholder flere kapitler om integration. Her hedder det blandt andet, at "integration kan og skal derfor først sættes ind i det øjeblik, tilstrømningen af udlændinge er standset". Og det hedder videre: "Man kan sammenligne situationen med et badekar, der er løbet fuldt af vand, og hvor man har nøjedes med hele tiden at forsøge at tørre op på gulvet. På samme måde forholder det sig med tilstrømningen af udlændinge. Der må lukkes af for ny tilstrømning, før det overhovedet er muligt at integrere dem, der allerede er kommet - samt at sørge for en integration, som ikke alene de fremmede, men som også danskerne kan acceptere og leve med."

Det er et problem for det danske samfund, at det først er i de seneste år, der for alvor er begyndt at stå "integration" på den politiske dagsorden. Der burde have været sat ind langt tidligere - så kunne man forhåbentlig have undgået nogle af de problemer, vi har set i de seneste år. Men modsat er det også en meget underlig måde, Dansk Folkeparti forholder sig til spørgsmålet på. Partiet vil først se på en løsning, når vi ikke længere giver udlændinge opholdstilladelse her i landet. Det vil jo svare til, at man på sygehusene først begyndte at behandle patienterne i det øjeblik, der var lukket for modtagelsen af nye patienter.

Billedet med badekaret holder ikke i virkelighedens verden. Pia Kjærsgaard og Dansk Folkeparti er uden tvivl fuldt ud klar over, at vi i Danmark ikke bare kan "lukke for vandhanerne". Der vil - selv efter de stramninger, Dansk Folkeparti har fået gennemført på udlændingeområdet sammen med VK-regeringen - fortsat komme flygtninge til Danmark, og der vil fortsat ske en indvandring. Vi kan ikke bare sådan forskanse os i forhold til omverdenen.

Derfor er det yderst problematisk, at Dansk Folkeparti taler om integration. For partiet ønsker reelt ikke at medvirke til integration af udlændinge i Danmark. Partiet vil allerhøjest kunne

strække sig til at fordanske de udlændinge, der ikke kan sendes hjem - men det har ikke spor med integration at gøre. En sådan politik handler tværtimod om assimilation. (Læs mere herom kapitlet **Kultur møde og integration**.)

Baggrunden for Dansk Folkepartis modvilje mod integration skal uden tvivl søges i den modvilje, partiet generelt har mod udlændinge - som det er beskrevet i dette kapitel. Når udlændinge anses for at være et problem, så er det - set fra en Dansk Folkeparti synsvinkel - yderst forståeligt, at partiet ikke vil integrere udlændinge i det danske samfund. For det vil givetvis tilskynde nogle af dem til at forlade landet, så danskerne kan få Danmark for sig selv. Men den superegoisme, som Pia Kjaersgaards parti herved lægger op til, harmonerer ikke med de kristne værdier, der har sat stærkt præg på de seneste århundreders udvikling af Danmark frem mod det civiliserede demokrati, vi i dag lever i.

Kulturmøde og integration

Skal indvandrere og flygtninge, der kommer til Danmark, integreres og respekteres som ligeværdige mennesker, eller skal de blot tilpasse sig det danske samfund? Det er vigtigt med kontakt på tværs af etniske og kulturelle skel, så fremmedfrygten ikke udvikler sig til fremmedhad.

Danmark - og dermed dansk kultur - er blevet, hvad det er i dag, gennem en lang række påvirkninger indefra og udefra (se kapitlet om **Danskhedens mange facetter**).

Nogle af disse påvirkninger er kommet som følge af folkevandringer. Folkevandringer er ikke et nyt fænomen. De fandt også sted, længe før der var flyvemaskiner, tog og biler til. Til lands og vands har mennesker rejst og bevæget sig fra land til land - nogle gjorde det for at slå sig permanent ned i et fremmed land.

For blot 100 år siden rejste danskere og andre skandinaver i stort antal til USA for at søge "lykken" der.

I dag foregår kulturmødet på endnu flere forskellige måder.

Det kan ske ved, at danske skoleelever via internettet tjatter med unge i USA, Australien eller Sydafrika. Danske jurister og kontorfolk, der søger arbejde på EU-kontorerne i Bruxelles, bliver også involveret i et kulturmøde. Det samme gælder de udenlandske sportsfolk, der får kontrakt med danske håndbold- eller ishockeyklubber, og danske studerende og videnskabsfolk, som deltager i studieophold på udenlandske universiteter. De danskere, der udvandrer til Sydeuropa, fordi vejret er bedre der, eller til England eller Sverige, fordi skatten er lavere der, oplever også et kulturmøde. Danske nødhjælpsarbejdere, u-landsfrivillige og missionærer, der for en årrække rejser til et andet land, møder også andre kulturer. Og de udenlandske statsborgere, der har ophold i Danmark, er med i et kulturmøde med alle os, der bor i Danmark. På den måde er vi alle i et eller andet omfang med i kulturmøder.

Integration eller assimilation?

Ordet integration betyder - ifølge Nydansk Ordbog - at "få nogen eller noget til at indgå i noget andet, så de bliver en del af en overordnet helhed". Modsat ordet assimilation, der betyder "kulturel tilpasning af en befolkningsgruppe til en anden gruppe = indlemning".

En væsentlig forskel på de to ord er således, at en integration indebærer, at der sker en påvirkning begge veje mellem de to parter, der indgår i integrationsprocessen. De to parter påvirker hinanden. Denne proces kan f.eks. illustreres med billedet af en mand og en kvinde, der gifter sig. De vil hver især med deres personligheder, livsstil m.v. påvirke ægteskabet, således at deres tilværelse som ægtepar bliver anderledes, end den ville have været, hvis de fortsat havde levet hver for sig. Men det kan være svært at sætte procenter på og sige, at den ene præger ægteskabet med 60 procent og den anden med 40 procent, for målet er jo netop, at de danner og skaber en ny helhed, og at de samtidig giver mulighed for, at deres særpræg kan indgå i denne helhed. En ægteskab, hvor den ene part skal tilpasse sig den anden, vil ikke have store chancer for at holde i længere tid - det vil i hvert fald ikke være kærlighed, der binder et sådant parforhold sammen, men nærmere frygt, traditioner eller tvang.

Integration forudsætter en gensidig respekt begge parter imellem. Hvis den ene part alene stiller krav til den anden part, bliver der tale om en ensidig tilpasning, hvor det ikke længere handler om integration, men om assimilation.

Det er vigtigt at holde sig disse forskelle for øje. For de seneste års udlændinge- og integrationsdebat har vist, at nogle - heriblandt en del politikere - mener, at udlændinge skal tilpasse sig det danske samfund. Dansk Folkeparti går så vidt, at partiet direkte kræver, at udlændingene skal "fordanske" sig. Andre bruger det gamle ordsprog: "Skik følge eller land fly". De pågældende er i deres fuld ret til at mene, at udlændinge skal tilpasse sig eller fordanske sig, men så bør de afstå fra samtidig at tale om integration. For hvis udlændinge

ensidigt skal tilpasse sig det danske samfund, så er der ikke længere tale om integration, men om assimilation.

Her er der brug for, at man kalder en spade for en spade og tilpasning for assimilation.

Hvordan integrere udlændinge?

Hvad vil det så sige at føre en politik, der sigter mod at integrere flygtninge og indvandrere? Det vil ud fra førnævnte definition af ordet betyde, at man fra dansk side (myndigheder og befolkning) søger at få den nye statsborger til at indgå i det danske samfund på en måde, så den nye sammen med os "gamle" er med til at forme det nye fællesskab, vi alle er en del af.

Mere konkret betyder det, at den nye borger skal betragtes som et frit, selvstændigt menneske, der er født med samme værd som os, og som derfor har krav på samme respekt og rettigheder som alle andre, men som selvfølgelig også har samme pligt som alle andre til at bidrage til fællesskabets opretholdelse og eksistens.

Det vil sige, at den nye borger har ret til at tænke, tro og handle frit, så længe han/hun overholder samfundets love og ikke skader andre. Religionsfrihed, foreningsfrihed, forsamlingsfrihed og Grundlovens øvrige rettigheder gælder for enhver ny borger, ligesom de gælder for alle andre.

Uanset etnisk oprindelse må én dansk statsborger ikke diskrimineres i forhold til en anden. Der kan sagtens forekomme forskelsbehandling, men de må ikke være begrundet i ens etniske, politiske, religiøse eller racemæssige tilhørsforhold. Modsat har den nye statsborger samme pligt som alle andre til at betale skat og i øvrigt overholde Grundloven og landets øvrige lovgivning, f.eks. sørge for sine børns skolegang. Og den nye statsborger har også pligt til at lære dansk på et niveau, der gør ham/hende i stand til at klare sig i Danmark. Et fælles sprog er en forudsætning for, at man kan kommunikere med hinanden. Men vi skal også gøre os klart, at kravene til danskundskaber er forskellige fra job til job.

Derimod falder det inden for den nye statsborgers almindelige rettigheder at have ret til have en anden religion end flertallet har - og have ret til at praktisere den, så længe han/hun ikke skader andre og ellers overholder landets lovgivning. Ligeledes må enhver ny statsborger have ret til at holde fast ved sit kulturelle særpræg, familiemønster, religiøse og kulturelle traditioner, spisevaner m.v., så længe det ikke krænker dansk lovgivning.

Hvis man derimod begynder at kræve tilpasning i form af, at nye statsborgere skal aflægge sig visse former for kulturelt særpræg, f.eks. at muslimske kvinder ikke må bære tørklæde, så taler man ikke længere om integration, men om assimilation. Modsat skal muslimske kvinder heller ikke have pligt til at bære tørklæder. Det skal være deres frie valg. Og det kan meget vel vise sig at være en tradition, som færre vil følge i de følgende generationer, fordi nogle vil lade sig påvirke af majoritetssamfundets traditioner og særpræg - som det tidligere er sket herhjemme. For ganske få generationer siden gik en meget stor del af de danske kvinder med tørklæde, det gør de ikke i dag.

I dag er det blandt flertallet i majoritetssamfundet progressivt at gå uden tørklæde - det opfattes som frihed og kan dermed symbolisere kvindernes frigørelse og ligestilling. Men deraf kan vi ikke bare slutte, at alle mennesker betragter tørklædet som et symbol på undertrykkelse. Tørklædet kan også symbolisere beskyttelse eller noget helt tredje. Derfor bør vi respektere, at forskellige grupper tillægger tørklædet forskellige betydninger, og det vil være kulturimperialisme, hvis vi i Danmark forsøger at presse en bestemt symbolværdi ned over kvinder, der har en anderledes holdning til brugen af tørklæder. Men der skal selvfølgelig være plads til, at alle disse spørgsmål kan diskuteres - også i dialogen med de kvinder, der af forskellige grunde ønsker at bære tørklæde.

I første halvdel af 1990'erne besøgte jeg nogle kirker i Østeuropa, hvor det var tradition, at kvinder og mænd sad adskilt i kirken - mændene i den ene side, kvinderne i den anden - og at kvinderne bar tørklæde. Så det er ikke alene i muslimske kulturer, at man kan finde samfund, hvor der er tradition for, at kvinder bærer tørklæde.

Reservation og fremmedfrygt

Når vi diskuterer de problemer, der kan opstå, når danskere møder mennesker fra udlandet, kan det være meget sundt, hvis vi prøver at forestille os, hvordan vi ville reagere, hvis situationen var modsat - hvis vi kom som flygtninge eller indvandrere til et fremmed land.

Eller vi kan bare tænke på, hvordan vi reagerer, når vi skal begynde på en ny arbejdsplads, skifter skole eller flytter til en anden by. Vi kan have forventninger, men det vil også være ganske naturligt, hvis vi går det nye i møde med en god portion spænding og reservation.

Sådan møder vi også typisk indvandrere og flygtningene, der kommer hertil, for de repræsenterer noget nyt og ukendt for os. Men det vil være ganske naturligt og fuldt forståeligt, hvis de møder os med endnu større spænding, reservation og tilbageholdenhed. Vi taler et andet sprog, har en anden kultur, har andre madvaner og meget andet, der er anderledes end det, de er vant til fra deres hverdag i Mellemøsten, Afrika eller Asien. På den måde kan reservationen over for hinanden - som også i visse tilfælde kan få karakter af fremmedfrygt - gå begge veje, og det er der ikke noget at sige til.

Det ville være meget mærkeligt - og ganske unaturligt - hvis de fra den ene dag til den næste lod hånt om alt det, de har med i bagagen, for i stedet at blive som de nye ukendte landsmænd. Amerikanere, franskmænd, svenskere, nordmænd og tyskere, der slår sig ned i Danmark, kaster jo heller ikke deres kulturelle baggrund af sig, straks de sætter deres ben på dansk jord. Ligesom danskere, der er emigreret til f.eks. USA, i forskelligt omfang holder fast ved deres kulturelle særpræg - og gør det, uden at det mig bekendt har skadet integrationen i det amerikanske samfund.

Fastlåst fremmedfrygt kan føre til fordomme og fremmedhad

Reservationen og fremmedfrygten bliver først et problem i det øjeblik, at man låser sig fast i reservationen og frygten, så man ikke er parat til at søge kontakt med den anden part. Her har såvel danskere som indvandrere og flygtninge et ansvar - for hvis denne dialog skal lykkes på tværs af etniske og kulturelle baggrunde, så kræver det, at begge parter gør en aktiv indsats.

Her må indrømme, at vi ikke har gjort det godt nok - uden at jeg skal gøre mig klog på, hvorfor dialogen er udeblevet. Nogle mennesker - både danskere og nydanskere - har vist vilje og evne til at søge kontakt med hinanden, mens der desværre også er nogle, som ikke har.

En undersøgelse fra efteråret 1993 (Øystein Gaasholt og Lise Togeby: I syv sind. Danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere, Politica, 1995) viste således, at en meget stor del af den danske befolkning overhovedet ikke møder indvandrere til daglig, og at der i det hele taget ikke er ret megen kontakt mellem de to grupper. Det var således under 20 procent af danskerne, der mindst en gang om ugen havde kontakt med en indvandrer - enten på arbejdspladsen, i nabolaget eller privat. Undersøgelsen viste også, at hovedparten af den kontakt, der er mellem danskere og indvandrere, finder sted på arbejdspladser, hvor der er ansat indvandrere.

Danskere og indvandrere har sjældent kontakt med hinanden i nabolaget. "Når de fleste danskere har forholdsvis klare forestillinger om, hvordan indvandrere opfører sig, og om hvilke konsekvenser deres tilstedeværelse har for det danske samfund, bygger det således kun i et begrænset omfang på egne erfaringer," skriver forfatterne bag undersøgelsen.

Vi har alle forestillinger om hinanden. I nogle tilfælde bygger disse forestillinger på et konkret kendskab til den pågældende, fordi vi har mødt personen og talt med vedkommende. Men det er ret få mennesker, vi har et så nært - og måske personligt - kendskab og forhold til. I mange tilfælde bygger vores forestillinger på oplysninger, som vi har fået fra andre mennesker eller gennem radio, tv og aviser. Mange af de forestillinger, vi danskere har om flygtninge og indvandrere, bygger på de informationer, vi har fået gennem medierne. Tilsvarende bygger mange indvandreres og flygtninges kendskab til Danmark på de indtryk, de har fået ved at se nyheder og vestlige film på tv i deres hjemland - og en stor del af deres viden om det danske

samfund får de via samtaler med landsmænd her i landet og gennem danske og udenlandske mediers nyhedsudsendelser.

Med al respekt for journalisters og mediernes saglighed og alsidighed, så skal der ikke megen fantasi til at forestille sig, hvordan de forestillinger, vi hver især gør os om hinanden kan udvikle sig til fordomme. Danskeren, der ser et indslag om en asylansøger, der har anvendt falske papirer, kan let begynde at generalisere og tænke, at de fleste flygtningene nok er fupmagere - selv om den konkrete historie handler om en eller to asylansøgere. Modsat kan indvandreren, der ser et indslag om en børnehavepædagog, der mistænkes for seksuelle overgreb mod børn, også begynde at generalisere og tænke, at mange medarbejdere i daginstitutioner er pædofile - selv om der konkret kun er rejst mistanke, og intet bevist, mod en enkelt pædagog.

Vi kommer meget nemt til at skabe fordomme om hinanden ud fra de forestillinger, vi gør os om hinanden - ikke mindst i de tilfælde, hvor forestillingerne bygger på andet- eller tredjehånds kendskab og ikke bliver korrigeret af egne erfaringer. På den måde danner vi alle fordomme om andre mennesker. Det kan der næppe ændres ved, for det hører med til vor menneskelige natur. Derimod bør vi være os bevidst, at det forholder sig sådan - og denne bevidsthed bør føre til, at vi gør, hvad vi kan, for at nedbryde fordommene. Det kan f.eks. ske ved, at vi lytter åbent til såvel positive som negative oplysninger. Vi får et meget fejlagtigt billede af os selv og andre mennesker, hvis vi altid tænker og tror dårligt om andre og det bedste om os selv.

Hvis vi ikke hver især - og det gælder både danskere og indvandrere og flygtninge - gør en bevidst indsats for at nedbryde de fordomme, vi har om hinanden, så kan det nemt føre til, at disse fordomme vil medvirke til, at den reservation og fremmedfrygt, der er mellem grupperne, udvikler sig til et egentligt fremmedhad.

Og modsat fremmedfrygten, som kan være forståelig, fordi den bunder i ukendskab og reservation over for hinanden, så er fremmedhad ganske enkelt uacceptabelt i et civiliseret samfund. For et samfund, som hylder personlige friheder som ytrings-, forenings- og forsamlingsfrihed, kan og bør ikke godtage, at enkeltpersoner og grupper vender sig mod hinanden, blot fordi de(n) andre er fremmede og anderledes.

Hvis fremmedhadet forstærkes, kan det nemt føre til, at grupperne isolerer sig yderligere i forhold til hinanden. Det vil på ingen måde være ønskeligt, for det vil modvirke den integration, der bør have topprioritet i disse år - og som vi alle har et ansvar for, hvis den skal lykkes.

Arbejde vigtig for en vellykket integration

Grundlaget for en vellykket integration af udlændinge i Danmark er, at vi betragter dem som mennesker, der har den samme værdi som mennesker, som vi selv har, fordi vi alle er skabt i Guds billede. Ind for Gud er vi alle lige.

Det, at vi alle har værdi - uanset hudfarve, religion, intelligens, arbejdsevne, uddannelse osv. - det betyder, at vi alle har et ansvar for at bruge det liv og de talenter, vi har fået. Men det betyder også, at vi som mennesker og som samfund har et ansvar for, at alle samfundsborgere får mulighed for at bruge de evner, vedkommende er udstyret med.

En af de evner, de fleste har, er arbejdsevnen. Den bidrager til, at vi kan skaffe vores eget underhold, så vi kan leve, og samtidig gør den det muligt for os (gennem skatten) at bidrage til samfundshusholdningen.

Arbejdet spiller en stor rolle i vores dagligdag. Det er i høj grad med til at skabe vores identitet, som det fremgår af kapitlet **Menneskesyn, identitet og livsgrundlag**. Derfor er det afgørende for en vellykket integration, at indvandrere og flygtninge i videst muligt omfang kommer i arbejde.

Det fremgik af afsnittet **"Fastlåst fremmedfrygt kan føre til fordomme og fremmedhad"**, at hovedparten af den kontakt, der er mellem danskere og indvandrere, finder sted på arbejdspladser, hvor der er ansat indvandrere. Det er yderligere et argument for en aktiv indsats for at skaffe job, så indvandrere og flygtninge kan komme i arbejde.

Desværre er det et punkt, hvor skiftende regeringer i de seneste par årtier har været alt for passive. Men det er på den anden side ikke kun en regeringsopgave at skaffe job til indvandrere og flygtninge. Det beror i høj grad på en indsats fra såvel private som offentlige arbejdsgivere.

Det er en skamplet på det danske samfund, at der f.eks. i årevis har været et stort antal ingeniører, der ikke har kunnet få arbejde - tilsyneladende blot fordi de ikke hedder Jensen, Petterson eller Graham - mens der samtidig er blevet råbt på arbejdskraft inden for nogle af brancherne på dette område. Det burde være muligt - evt. med hjælp af efteruddannelseskurser - at skaffe Hussein, Mustafa og Ibrahim job i nogle af disse virksomheder. Det vil være til gavn og glæde for dem, at de får lejlighed til at bruge den uddannelse, de har brugt flere år på at tage - og det vil også være en fordel for samfundet, der måske har bekostet deres uddannelse, at disse veluddannede mennesker får mulighed for at bruge deres uddannelse frem for at skulle have arbejdsløshedsunderstøttelse eller i bedste fald arbejde som taxachauffør eller i en grønhandel. Med alt respekt for disse job og det initiativ og den vilje, der ligger bag, så behøver man ikke en akademisk uddannelse for at bestride dem.

Hensyn og særpræg

Integrationsdebatten er i høj grad kommet til at handle om forholdet til muslimske indvandrere og flygtninge - måske fordi islam er den mest synlige af de religioner, der er kommet hertil i de seneste årtier. Men det vil forkert at indskrænke integrationsdebatten til alene at handle om muslimer, for blandt udlændingene i Danmark er der også asiatiske buddhister og hinduister, ligesom der er kristne fra Asien, Afrika og Mellemøsten og flere andre grupper.

Denne mangfoldighed skal med billedet, når vi taler kulturmøde og integration. Ligesom vi kan opleve, at muslimer fejrer ramadanen, kan vi også opleve, at kinesere fejrer det kinesiske nytår. Hvert år ser vi også dansk-amerikanere tage til Rebild Bakker for at fejre deres nye hjemlands uafhængighedsdag i det land, de eller deres forfædre udvandrede fra for flere årtier siden. På den måde har der siden 1912 været tradition for, at USA's nationaldag er blevet markeret på dansk grund.

Et af de spørgsmål, der fylder meget i integrationsdebatten, er: Hvilke hensyn skal vi tage til indvandrernes og flygtningenes særpræg?

Det korte svar på det spørgsmål er: Vi skal give plads til, at flygtninge og indvandrere, der får opholdstilladelse i Danmark, kan leve med deres kulturelle og religiøse særpræg inden for de samme rammer, som vi ønsker, for at vi kan udfolde os med vore særpræg. De må have frihed til at være og leve, som de er, ligesom vi ønsker frihed til at være og leve, som vi er; og ligesom vi bør respektere, at de er, som de er, bør de respektere, at vi er, som vi er - selvfølgelig betinget af, at landets straffelov og øvrige lovgivning overholdes.

Når det gælder tørklæder, må det være den enkelte kvindes ret selv at afgøre, om hun vil bære tørklæde eller ej. De muslimer, der ønsker det, skal have lov til at gøre det, ligesom en nonne har ret til det. Men der må gælde en lige så klar ret for såvel kristne som muslimske kvinder til ikke at gå med tørklæde. Det må og skal være op til den enkelte kvinde selv at vælge. Der må være frihed for såvel Lokes hustru som Thors hustru til at gøre, hvad de vil. Det må selvsagt også være på sin plads, at der på visse arbejdspladser stilles krav til ansattes påklædning - blot disse krav ikke er diskriminerende.

Når det gælder hovedbeklædning, skal vi også huske på, at vi ikke frygtelig mange årtier tilbage i tiden, før der f.eks. rundt omkring på nogle af sygehusene var ansat diakonissesøstre, der bar kyser.

Muslimske kvinders brug af tørklæde og slør kan være udtryk for, at de ønsker at gøre deres tro synlig - ligesom nogle kristne kvinder og mænd vælger at bære et kors som smykke. Der er ikke noget i kristendommen, der kræver noget sådant, men nogle ønsker at gøre det - som et synligt tegn på, at de er kristne - og det vil være diskrimination at hindre dem i at gøre det. Tilsvarende er der mennesker, der vælger at bære smykker med horoskoptegn, sataniske symboler, yin og yang-tegn eller andre religiøse symboler. Og det skal de have frihed til at gøre. Derimod kan der være situationer, hvor man generelt må forbyde, at der i det hele taget bæres halskæder - men da vil et sådant krav gælde både dem, der bærer kors, og dem, der bærer en Thors hammer, et stjernetegn eller et andet religiøst symbol.

Arrangerede ægteskaber

Traditionen med arrangerede ægteskaber er ikke opfundet af islam, men var en udbredt skik i de samfund, hvor islam opstod. Skikken er så ført videre af islam, men den kendes også fra kristne samfund i Mellemøsten. Og for nogle generationer siden var arrangerede ægteskaber også en almindelig tradition i Danmark - og uden, at vi af den grund var et muslimsk eller multietnisk samfund.

Arrangerede ægteskaber er ikke længere en del af dansk kultur - i hvert fald ikke blandt etniske danskere. Men hos nogle danskere er holdningen ikke så fjern endda. Jeg har mere end en gang hørt en mor eller far sige: "Jeg vil ikke have, at min datter gifter sig med en udlænding, en muslim, en sort mand eller ..." Det er selvfølgelig ikke det samme som at arrangere datterens ægteskab - men dog udtryk for, at moderen og faderen gerne vil være med til at arrangere, hvem ægtefællen ikke skal være.

Der er også eksempler på, at kristne danskere har forbudt døtre at gifte sig med en fraskilt mand - ikke fordi, at de som sådan nødvendigvis havde noget imod manden, men alene fordi de af religiøse grunde var imod, at datteren blev gift med en fraskilt. Selvfølgelig må det være op til mennesker selv at bestemme, hvem de vil giftes med, hvis de overhovedet ønsker at blive gift. Det må være en almindelig menneskeret. Modsat kan det som udgangspunkt heller ikke være samfundets opgave at blande sig, hvis forældre eller andre familiemedlemmer blander sig i børnenes ægteskabsplaner.

Kun i de tilfælde, hvor der er tale om tvang, skal samfundet blande sig og lovgive, så ingen kan tvinges til at indgå ægteskab. Og i et retssamfund som det danske må det være et klart krav, at en sådan lovgivning sigter direkte mod at forbyde tvangsægteskaber. Det skal ikke ske ved, at man via andre love indirekte søger at komme tvangsægteskaberne til livs, for en sådan indirekte lovgivning kan - som vi har set mange eksempler på efter VK-regeringens stramninger af udlændingeloven i 2002 - nemt komme til at ramme nogle helt almindelige ægteskaber. Men tvangsægteskaber er uforenelig med menneskerettighederne og dansk frihedstradition, og derfor skal ordensmagten selvfølgelig kunne skride ind i de tilfælde, hvor en person vil tvinge en anden til ægteskab - ligesom politiet og retssystemet skal tage affære i de situationer, hvor to personer indgår proformaægteskab.

I debatten om arrangerede ægteskaber skal vi også holde os for øje, at et arrangeret ægteskab ikke nødvendigvis er det samme som et tvangsægteskab eller et proformaægteskab. Samtidig skal vi også huske på, at det ikke var på grund af lovinitiativer, at arrangerede ægteskaber gik af mode i Danmark. Det skyldes tværtimod en udvikling, hvor et stigende antal danskere lod sig påvirke af tænkningen om personlig frihed og selvbestemmelse.

Det var en udvikling, der skete i løbet af nogle årtier, fordi mennesker ændrede tidligere tiders traditioner og kultur - danskheden blev med andre ord forandret på dette område. En tilsvarende udvikling vil sandsynligvis ske blandt de udlændinge, der er kommet til Danmark og har haft en tradition for arrangerede ægteskaber med i bagagen. Vi ser allerede tendenser til, at børn af indvandrere i øget omfang selv ønsker at bestemme, hvem der skal være deres ægtefælle - fordi de er blevet påvirket af de holdninger, der præger den danske majoritetsbefolkning. I hvilket omfang denne udvikling vil fortsætte afhænger af, i hvilken udstrækning etniske minoriteter og etniske danskere får kontakt med hinanden. For det er blandt andet gennem det direkte kulturmøde, hvor menneske møder menneske, at den slags

påvirkninger sker. Arrangerede ægteskaber afskaffes næppe ved at ændre integrations- eller udlændingeloven.

Æresdrab - og jalousidrab - skal straffes

Vi har desværre set flere eksempler på såkaldte æresdrab, både herhjemme og i andre lande. Og de har helt berettiget afstedkommet megen kritik, men også nogle uberettigede reaktioner.

Det er forbudt at slå et andet menneske ihjel, og derfor skal personer, der begår drab, selvfølgelig stilles for retten og dømmes efter gældende lov. Det siger sig selv. Det er en helt naturlig ting i et retssamfund. Og det gælder, hvad enten der er tale om et såkaldt æresdrab, hvor en person dræbes eller udsættes for vold, fordi vedkommende ikke ville gifte sig med en bestemt person, eller der er tale om et jalousidrab, hvor en person på grund af utroskab dræber sin tidligere ægtefælle/samlever.

Så vidt jeg har forstået, er der ingen krav eller regler i islam, der legaliserer æresdrab. Derimod er der i nogle muslimske grupper opstået en tradition for æresdrab - f.eks. hvis en person modsætter sig et arrangeret ægteskab eller konverterer fra islam til en anden religion. Den slags kan selvfølgelig ikke accepteres i et samfund, hvor der er forbud mod at tage et andet menneskes liv. Men når man kritiserer den slags ugerninger, skal man holde sig for øje, at de altså ikke beror på en religiøs bestemmelse i islam og derfor ikke har noget med muslimsk tro at gøre, men måske nærmere skyldes manglende indsigt hos de pågældende - ligesom en danskers jalousidrab ikke kan begrundes ud fra kristen tro, men nærmere er udtryk for manglende kendskab til kristendommens budskab om tilgivelse.

I debatten om æresdrab skal vi også huske, at det er ganske få muslimer, der griber til den slags yderligheder. Flertallet af muslimerne optræder på det punkt faktisk på linje med det store flertal af befolkningen. Derfor skal man ikke ud fra de få æresdrab, der desværre er begået herhjemme, generalisere og skære alle over én kam. Hvis man gør det, kan det kun tjene til at så mistillid og opbygge fordomme i forhold til muslimerne - og den slags propaganda er ingen tjent med, den bidrager kun til at skabe modsætninger i samfundet, så befolkningen bliver endnu mere opsplittet.

Alligevel ser vi i debatten herhjemme eksempler, hvor f.eks. muslimer på den måde lægges for had. Således skrev Dansk Folkepartis leder, Pia Kjærsgaard, i en kronik i Politiken den 4. marts 2002, at der er "tonsvis af fremmedfamilier herhjemme, som hellere ville dø af skam - eller myrde af skam - hvis én af familiens unge skulle finde på at blive forelsket i noget så forfærdeligt som en dansker!" I mine ører lyder det meget nedværdigende, når man omtaler mennesker i "tonsvis" - det er en vægtangivelse, man kan bruge, når man køber fisk eller kartofler, men ikke, når man taler om mennesker.

Desuden har vi danske ikke grund til at optræde med bedrevidende hovmod, når det gælder æresdrab. For vi har blandt medlemmerne af vores "egen stamme" også nogle stykker, der har begået den slags uciviliserende ugerninger inden for de seneste år. Tænk blot på de mange drab og voldshandlinger, der er begået af medlemmer af Hells Angels, Bandidos og andre grupper. Flere af disse gruppers drabshandlinger kan henføres til kategorien æresdrab, f.eks. Jørn Jønke Nielsens nedskydning af Bullshit-medlemmet Henning Norbert Knudsen, også kaldet "Makrellen", i 1984.

Jeg er ikke bekendt med disse gruppers religiøse tilhørsforhold, men jeg kan konstatere, at flere af de dræbte har fået en kirkelig begravelse - og det kunne tyde på, at der trods klubnavnene har været tale om danskere, der har fået en kristen dåb.

Kultur mødet i medierne

En del af kultur mødet mellem danskere og udlændinge, der er kommet hertil, formes gennem det billede, massemedierne (aviser, radio og tv) giver os om hinanden. Det er desværre en kendsgerning, at de fleste danskere kun har ringe kontakt med indvandrere og flygtninge - eller måske slet ingen. Derfor bygger mange danskeres kendskab til disse grupper primært på det, de læser i avisen og ser i fjernsynet.

Det har også konsekvenser for integrationen. For medierne kan være med til at fortælle historier, der giver læsere og seere mere kendskab til de forskellige grupper af udlændinge, og dermed gør os klogere; men de kan også bringe historier, der cementerer og forstærker fordomme - og dermed gør os dummere.

Det er ikke mediernes opgave at give et særligt positivt billede af indvandrere og flygtninge. Det skal de heller ikke gøre, når de skildrer os danskere.

Medierne skal tilstræbe at give et sandt billede af det samfund, de er en del af. Og et sandt billede vil rumme elementer, som nogle vil opfatte positivt, andre negativt - og modsat. Medierne skal heller ikke undlade at omtale begivenheder, blot fordi de kan kaste et negativt lys over en gruppe af mennesker - og det gælder uanset, om disse mennesker er danskere eller udlændinge. Medierne skal tage de historier op, som de finder relevante og væsentlige. Samtidig bør de tilstræbe at tegne et sandt billede af det samfund, vi alle er en del af - og til et sandt billede hører, at der også er plads til historier, der kaster et positivt skær over en gruppe mennesker - hvad enten disse mennesker er hvide eller sorte.

I de seneste år har medierne - ikke mindst som følge af, at udlændingepolitikken har stået højt på flere partiers dagsorden - brugt megen sendetid og spalteplass på at tale og skrive om indvandrere og flygtninge. Men det er bemærkelsesværdigt, at megen af denne medieomtale er brugt på at tale *om* indvandrere og flygtninge. I nogle tilfælde er der tilmed blevet talt *til* dem, og det er til tider sket på en meget nedsættende måde. Derimod har man kun sjældent talt *med* dem. Der er flere eksempler på, at man har ladet danske eksperter udtale sig om indvandrere og flygtninge, frem for at spørge dem selv.

Det er ganske foruroligende, for det tyder på, at man - også i medierne - har berøringsangst over for de nye grupper af danske statsborgere og måske tilmed lider af den opfattelse, at vi danske ved bedst, og det gavner ikke integrationen. Selvfølgelig er der tilfælde, hvor det er på sin plads med en vurdering fra en dansk eksperts side, men i mange tilfælde vil man uden tvivl kunne finde indvandrere og flygtninge, der er fuldt ud er i stand til at svare for sig selv. Og det kunne hjælpe os gammeldanskere til at få et bedre og mere nuanceret billede af vore nye medborgere end vi ofte får, når danske politikere eller eksperter udtaler sig generaliserende *om* dem.

Når det gælder mediernes tackling af kulturmødet, er det således interessant, at en af de tv-stationer, der har lavet noget af det bedste tv på området, er indvandrerstationen A-TV (Asharq TV), der sender lokal-tv på Kanal København. De fleste - om ikke alle - af stationens udsendelser er debatprogrammer, hvor seerne kan ringe ind og stille spørgsmål og kommentere det, som bliver sagt i udsendelserne - og ofte er der inviteret flere gæster i studiet, så forskellige synspunkter er kommet frem. Der har f.eks. jævnligt været politikere fra såvel Dansk Folkeparti som Fremskridtspartiet (før valget i 2001) med i stationens programmer. Og det har været velgørende, fordi det har givet en meget direkte og pågående debat mellem disse partier og de udlændingegrupper, der ofte er genstand for netop disse partiers politiske markeringer.

De udsendelser, jeg har set fra Asharq TV, har været rigtig gode debatprogrammer, hvor der er plads og luft til, at alle synspunkter kan komme frem, og det er måske det tv-medie, hvor danske politikere og indvandrere har talt mest *med* hinanden. Disse udsendelser har været præget af en fin demokratisk ånd med en meget fri og åben debat, og programmerne har således i deres form været meget danske, da danskheden blandt andet er kendetegnet af, at man kan diskutere på en åben og fordomsfri måde. Asharq TV bidrager således i høj grad til et frugtbart kulturmøde og dermed en vellykket integration i hovedstadsområdet. Det kan andre tv-stationer godt lære af.

Religionsfrihed i et pluralistisk samfund

I et pluralistisk samfund må der være religionsfrihed for "Løke såvel som for Thor". Religionslighed betyder ikke, at alle religioner og trosopfattelser skal betragtes som værende lige sande. Religionslighed vil derimod sige, at de forskellige kirke- og trossamfund stilles lige i forhold til loven. Derfor bør Folkekirken adskilles fra staten.

Religionsfriheden er en af de frihedsrettigheder, danske statsborgere er sikret gennem Grundloven. "Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden." "Ingen er pligtige til at yde personlige bidrag til nogen anden gudsdyrkelse end den, som er hans egen," hedder det i Grundlovens paragraf 67 og 68.

Det er kun i de seneste godt halvandet hundrede år, at vi har været garanteret religionsfrihed herhjemme - og så sent som i årtierne op til vedtagelsen af Grundloven i 1849 er der eksempler på, at der blev praktiseret tvangsdåb og andre tvangshandlingerne fra danske myndigheders side - handlinger, som i dag ville blive betegnet som klare overtrædelser af religionsfriheden. Læs mere om tvangsdåb i **Baptistbørn blev tvangsdøbt**.

Der er sket meget i samfundet, siden den kongelige enevælde blev afskaffet. Samfundet er blevet mere sekulariseret - læs mere herom i **Religionsudøvelse i det sekulariserede Danmark** - og flere religioner og trossamfund har fået fodfæste her i landet. Dette aspekt belyses nærmere i blandt andet **Sameksistens på tværs af religioner** og **Folkekirken udfordring i et sekulariseret og pluralistisk samfund**.

Samtidig har samfundet udviklet sig, så det ikke blot politisk, men også på andre områder i høj grad fremstår som et pluralistisk samfund. Mange vil sikkert betragte det som en naturlig ting for et samfund, som af langt hovedparten af indbyggerne uden tvivl opfattes som "et moderne samfund".

Pluralisme betyder ifølge Nudansk Ordbog "den holdning, at der skal være plads til flere forskellige holdninger, opfattelser, religioner og kulturer i et samfund". Det er således svært at forestille sig et demokratisk samfund uden pluralisme. Det pluralistiske princip kan også udtrykkes med Grundtvigs ord: "Frihed for Løke såvel som for Thor".

I dette kapitel skal vi se nærmere på, hvordan religionsfriheden praktiseres i det pluralistiske Danmark - hvordan forholdet er mellem staten og trossamfundene, og hvordan samfundet har udformet den lovgivning, der fastlægger rammerne for, at indbyggerne kan udøve den religion, de bekender sig til.

Religionsfrihedens udvikling i Danmark

Men før vi ser på de aktuelle forhold, skal vi se lidt på kirkehistorien efter reformationen.

Frem til 1849, hvor landets befolkning med Grundlovens vedtagelse blev garanteret religionsfrihed, var den lutherske kirke, som kong Christian III indførte ved reformationen i Danmark i 1536, statskirke herhjemme - eller måske rettere: en kongekirke. For reelt blev kongen hurtigt kirkens øverste myndighed på en lang række punkter. Allerede under Christian III var det kongen, der indkaldte til bispemøder, ligesom han også blandede sig i teologiske stridigheder. Og i enevældens tid (1661-1849) blev kongens magt yderligere befæstet. Kongen udnævnte præster og biskopper, og de blev ved siden af deres gejstlige pligter også pålagt en række verdslige opgaver.

I den lutherske statskirkes tid havde religionsfriheden trange kår herhjemme. Efter reformationen blev de romersk-katolske biskopper afsat og fængslet, og bispegodserne blev underlagt kronen. Men de romersk-katolske præster blev i deres embeder, og de blev i de følgende år oplært til at forkynde luthersk kristendom. Samtidig fulgte et opgør med en række

romersk-katolske traditioner, f.eks. brugen af rosenkransen (bedekrans) og Ave Maria-bønnen. Den blev forbudt. Og gudstjenesterne skulle ikke længere foregå på latin, men på dansk.

Med hensyn til de katolske klostre fik munkene og nonnerne valget mellem enten at forlade klostrene eller at blive boende, hvis de hellere ville det - men i givet fald skulle de tilegne sig luthersk kristendom. De havde altså ikke frihed til at forblive romersk-katolske munke og nonner. I et tilfælde gik myndighederne dog mere barsk til værks, nemlig over for tiggermunkene. De blev ganske enkelt forbudt, fordi deres lære blev betragtet som falsk kristendom, og hvis de ikke ville opgive deres romersk-katolske tro, skulle de forlade landet.

I 1537 (den 2. september) underskrev reformationskongen, Christian III, en kirkeordinans, der fastlægger en række regler ikke blot for kirken, men også om undervisning og fattigforsorg. Kirkeordinansen indeholdt bestemmelser om gudstjenesten og kirkelige handlinger og om udnævnelse af præster og biskopper, ligesom præsterne blev pålagt, at de skulle bygge deres virke på Luthers Lille Katekismus, på Luthers prædikensamling og andre reformatoriske bøger foruden Bibelen. "Regeringen tålte i øvrigt ingen afvigelser i den fastslåede rette lære. Der indførtes streng censur, og det kunne være særdeles skæbnesvangert, dersom en teolog begyndte at udvikle særstandpunkter," skriver kirkehistorikeren Martin Schwarz Lausten (s. 45) i "Kirkens historie i Danmark" om de første år efter reformationen.

Religiøse flygtninge blev afvist

Myndighederne var så optaget af at forsvare den rette lære, at der i 1569 blev vedtaget en forordning, "Fremmedartiklerne", der skulle hindre ikke-lutherske mennesker i at komme ind i Danmark. Fremmedartiklerne bestod af 25 artikler, som fremmede, der ønskede at bosætte sig i Danmark, skulle bekræfte, at de ville følge - artiklerne indeholdt blandt andet forbud mod helgendyrkelse, skærsildslære, messetjeneste, gendøberi, Calvins nadverlære og "de muhammedanske sekter". Religiøst snæversyn og intolerance er ingenlunde af ny dato.

Det er heller ikke nyt, at den rettes mod flygtninge. I 1553 var to skibe med næsten 200 flygtninge fra England kommet til Helsingør. Kirkehistorikeren Martin Schwarz Lausten betegner i førnævnte bog disse flygtninge som "nærmest calvinske". De var flygtet fra England, hvor dronning Maria havde genindført katolicismen, men efter forhør af flygtningenes leder nægtede den danske konge og hans rådgivere at give dem opholdstilladelse, fordi flygtningene ikke kunne tilslutte sig den danske lutherske nadverforståelse. "På nær enkelte gamle og syge blev flygtninge sat på åbne både midt i efterårsstormene og ført over Østersøen væk fra landet. Efter vor tids opfattelse en brutal handling, foretaget af den ellers så fromme Christian III, men i samtiden mente man, at forskellige trosretninger inden for et lands grænser kun ville volde usikkerhed og religiøs og social uro," skriver Martin Schwarz Lausten (s. 55-56) i "Kirkens historie i Danmark".

Danskere konverterede til katolicismen

Indadtil i Danmark blev den rette og snævre lære og en streng moral også forfægtet med stor ivrighed under de følgende konger. En kongelig forordning (1629) bestemte, at der i hvert sogn skulle udpeges et par gudfrygtige mænd, der blandt andet fik til opgave at angive syndige mennesker, der forsømte gudstjenesten, skændtes indbyrdes eller med børnene, holdt løsslupne selskaber, bandede, var gerrige, levede i hor m.v. Straffen for de pågældende kunne være bandlysning, hvorved de blev udelukket fra kirken og frosset ud af det sociale fællesskab - eller i værste fald landsforvisning. En senere forordning (1645) krævede ligefrem, at der ved sognekirkerne blev ansat mænd, "som kan gå omkring med lange kæppe til at slå dem i hovedet med, som sover under prædikenen".

Trods disse og andre anstrengelser lykkedes det dog ikke myndighederne at fastholde danskerne på en snæver luthersk kurs. Danskere blev påvirket af katolicismen under rejser til andre lande, ligesom der blev gjort katolske missionsfremstød i Danmark. Det førte til, at regeringen på et tidspunkt i første halvdel af 1600-tallet gjorde unge danskere, der var blevet katolikker, arveløse og forbød dem ansættelse i skole og kirke.

Men religionstvungen og ensretningen kunne ikke opretholdes. Udlandsrejser og livligere kontakt på tværs af landegrænser virkede i retning af større åbenhed og tolerance. Regeringen

måtte give de udenlandske ambassader i København religionsfrihed inden for deres egne områder. Det betød, at der fra 1671 blev holdt katolske messer i et kapel ved den franske ambassade, og der fandt konverteringer sted fra lutherdom til katolicisme. Den mest kendte var professor Niels Steensen, der senere blev romersk-katolsk biskop i Tyskland.

Mammon banede vej for jødisk indvandring

Samtidig betød magthavernes ønske om at fremme en industriel og handelsmæssig vækst i landet, at kongen begyndte at give tilladelse til, at jødiske handelsfolk fik lov til at bosætte sig i Danmark - dog på betingelse af, at de medbragte en vis sum penge. Det var altså den danske øvrigheds interesse for "mammon", der banede vej for jøderne og deres religion.

Jøderne fik i 1682 tilladelse til at bygge en synagoge i fristaden Fredericia, og to år senere fik de tilladelse til at holde gudstjenester i København - her skulle det dog foregå diskret i private hjem og uden prædikener. Der opstod efterfølgende jødiske menigheder i Randers, Aalborg og andre byer i provinsen.

Der var dog voldsomme protester fra teologisk hold mod at give jødedommen adgang til det danske rige. Biskop Hans Wandal erklærede, at det ville være en "Satans og djævelens gerning", hvis det skete, og at kongen ville være medskyldig i gudsbespottelse, da jødedommen var "en vrang religion og afgudsdyrkelse".

Reformerte kristne kommer til Danmark

Holdningen til calvinisterne (de reformerte) blev også ændret undervejs. Calvinisterne fulgte den franske reformator Jean Calvins lære - den minder på en række punkter om Luthers, men afviger blandt andet i forståelsen af nadveren. Ligesom det var tilfældet med jøderne, var åbningen ikke betinget af et politisk ønske om større religionsfrihed, men derimod af materialistiske ønsker om at skaffe Danmark økonomisk fremgang.

I Frankrig havde de reformerte (huguenotterne) været udsat for forfølgelse, og den danske regering mente, at det kunne blive til landets fordel, hvis landet åbnede grænserne for de reformerte, der var kendt som dygtige håndværkere og handelsfolk. Igen protesterede og advarede flere af kirkens biskopper. Men i 1685 gav kong Christian V - hvis hustru, Charlotte Amalie, kom fra en calvinsk familie - calvinisterne religionsfrihed og gode økonomiske privilegier.

Disse tilladelser til katolikkerne, jøderne og calvinisterne chokerede den sjællandske biskop Hans Bagger så meget, at han forudså kristendommens undergang i Danmark. I 1685 advarede han således kongen med blandt andet disse ord: "Allernådigste konge, således omspændes og omringes vi allerede nu af adskillige kættere, sværmere og vantro mennesker, og hvis dette bliver ved, hvad skal det hele så ende med?" (Citatet og oplysningerne stammer fra Martin Schwarz Laustens bog "Kirkens historie i Danmark").

Indskrænket religionsfrihed

Det var en begrænset religionsfrihed, som i løbet af 1600-tallet blev tildelt katolikker, jøder og calvinister i Danmark. Og det var ikke en religionsfrihed, andre grupper umiddelbart kunne profitere af.

I begyndelsen af 1700-tallet begyndte den tyskinspirerede pietisme at vinde indpas i danske kredse, og i København begyndte lægfolk at holde private samlinger. Der blev nedsat en kommission af politiet og universitetsteologer, og dens undersøgelser førte i 1706 til et forbud mod "alle forsamlinger i husene af særsindede personer, som fremfører en egen lærdom". På andre punkter var kongen og hoffet dog positivt stemt over for pietismen, og få årtier senere var kong Christian VI og regeringen blevet så vakt for pietismen - eller rettere: en bestemt pietistisk retning, Halle-pietismen - at den blev fortegnet for den statsdirigerede kristendom i Danmark.

Det førte til nye tvangsforanstaltninger mod andre retninger, herunder også andre pietistiske retninger, f.eks. herrnhuterne. Folk måtte ikke sende deres børn i tyske brødremenigheders skoler, helligdagsloven tvang (i form af trusler om bøder og gabestok) folk til kirkens

gudstjenester, der blev indført konfirmation, og folk, der ikke ville lade deres børn døbe, blev truet med tugthus. I 1741 blev der vedtaget en lov, konventikelplakaten, hvor ansvaret for lokale opbyggelige møder blev placeret hos sognepræsten.

Indflydelsen fra pietismen førte også til nye missionsfremstød over for jøderne i København i et forsøg på at omvende dem til kristendommen. På trods af den delvise religionsfrihed, de havde fået nogle årtier tidligere, blev alle jøder i København i 1728 tvunget til at overvære prædikener i Vajsenhusets Kirke. Myndigheder forbød også jødiske familier at ansætte kristne tjenestefolk, man forbeholdt sig retten til at tvangsdøbe jødiske børn og forbød opførelsen af en synagoge i hovedstaden. Missionsindsatsen havde ifølge kirkehistorikeren Martin Schwarz Lausten begrænset effekt. Det skønnes, at 91 voksne (og sammen med dem 21 børn) konverterede til kristendommen.

Kirkekamp med fængselsstraffe

Krænkelser af religionsfriheden fortsatte helt op til første halvdel af 1800-tallet.

Efter pietismen kom kirken - og dermed kristendommen - under påvirkning af den rationalisme og oplysningsteologi, der fulgte med oplysningstiden. Men rundt omkring i landet opstod der i lægmandskredse en reaktion mod den fornuftsbetonede kristendom, der prægede oplysningsteologerne. Der var dog også flere teologer, som vendte sig imod den rationalistisk betonede kristendom. Det var blandt andet i disse kredse, man fandt nogle af initiativtagerne til Det Danske Bibelselskab (1814) og Det Danske Missionselskab (1821), nu Danmission.

Blandt de lokale vækkelser, der opstod i slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet, var en række lægmandsbevægelser - blandt andet "de stærke jyder" i Østjylland, og lignende grupper opstod flere steder i Jylland og på Fyn, Langeland og Sjælland. I flere tilfælde endte deres opblomstring i en lokal kirkekamp med statskirken. En af de vakte lægmænd, Hans Nielsen i Korning, holdt i protest sin dreng hjemme fra den lovpligtige konfirmandundervisning. Det endte med en sag, der gik helt til Højesteret, og her blev Hans Nielsen idømt et års tugthusarbejde, mens andre fra området blev idømt dagbøder eller dømt til fængselsophold på vand og brød, og man ville tvangsfjerne børnene, hvilket dog ikke skete. Flere steder i landet blev lægmandsledere fra de såkaldt "gudelige forsamlinger" straffet med bøder og tugthus. Men til sidst afgjorde Højesteret, at "de gudelige forsamlinger" ikke var lovstridige.

Det hører med til billedet af religionsfrihedens begrænsning, at præsten og digteren N.F.S. Grundtvig, der også gik til kamp mod rationalismens fornuftsbetonede kristendom, i 1826 blev idømt livsvarig censur for udgivelsen af skriftet "Kirkens genmæle mod prof. theol. dr. H.N. Clausen" året forinden. Censuren blev dog ophævet af kongen i 1837.

Baptistbørn blev tvangsdøbt

To år senere - i 1839 - oprettede en gruppe baptister en menighed i København, og denne bevægelse søgte også at vinde indpas i andre dele af landet, hvilket dog kun lykkedes i begrænset omfang. Baptisterne praktiserede voksendåb - hvilket i praksis ofte førte til gendåb af mennesker, der var barnedøbte - og dermed kom baptisterne i myndighedernes søgelys. De fik valget mellem at forlade landet eller at søge til fristæderne (Fredericia). Det nægtede de, og det betød, at der blev rejst sager mod flere baptistledere, der blev anklaget for fremmed religionsudøvelse (gendøberi) og idømt bøder, udpantninger og fængselsstraffe.

Baptisterne søgte så sent som i 1841 om religionsfrihed, men kongen afslog. Det var også det råd, Sjællands biskop, J.P. Mynster, havde givet. Alligevel udstedte kongen i julen 1842 en amnestiplakat, der ophævede alle straffe, der ikke var afsonet, og ophævede alle løbende retssager. Lovligt anmeldte forsamlinger blev tilladt over hele landet, og baptisterne fik lov til at stifte én menighed - i Fredericia. Derimod blev kravet om barnedåb fastholdt, og plakaten forbød også mennesker at blive baptister.

Men baptisterne ville ikke bøje sig for denne religionstvang. I praksis var det især tvangsdåben, der blev et problem. Børnene skulle døbes, inden de var otte uger gamle, men det blev baptistbørnene ikke. Biskop Mynster mente, at det var menighedens pligt at sørge for,

at disse børn blev døbt. Og det gjorde man så med politiets hjælp. Der var dog flere præster, der ikke ville foretage tvangsdøb, og den holdning blev bakket op af Grundtvig. Han mente, at "statskirken prostituerer sin dåb ved at prakke den på gendøberne".

Også i pressen blev der diskuteret for og imod baptisterne, der talte nogle få hundrede personer (i 1857 var de nået op på 1000 medlemmer). Den konservative avis Dagen bakkede biskop Mynster op og skrev i januar 1843 blandt andet: "Hvis der blev givet Baptisterne Religionsfrihed ville det faa katastrofale følger: Kirkelighedens fulde Forfald ville ikke udeblive, Sakramenterne ville tabe deres Agtelse ved at blive forvaltede af Udannede, og Ringeagt for Lærer-Embedet (præsterne) ville være uundgaaelig!"

Modsæt fik baptisterne støtte blandt de liberale. Således skrev Fædrelandet i februar 1841: "Skrive og læse, det kan næsten hver Bonde i det oplyste Danmark, men erkende den indfødte Borgers "Ret" til frit at bevæge sig i Landet, det kan end ikke en Forsamling af udkaarne danske Mænd. Lad det blive erkendt, at Statsmagten, fordi den bekender sig til den lutherske Tro, ikke har Ret til at mishandle Jøder og Gjendøbere, og at den ikke har Ret til at gøre sine lutherske Undersaatter umyndige i Religionsanliggender, for at bevare dem i Lutheranismen." Der var også opbakning fra det daværende Dansk Folkeblad, der blev udgivet af Selskabet til Trykkefrihedens rette brug - og ikke må forveksles med Dansk Folkepartis nuværende medlemsblad af samme navn. Dansk Folkeblad skrev blandt andet: "Kærlighed til Individet og Toleration af Samfundet er de kristelige Grundsætninger, som Statskirken bør gaa ud fra i Bestemmelsen af sit Forhold til Baptisterne."

I det daværende København boede der 125.000 mennesker - og selv om under én procent af dem var baptister, blev der sunget spotteviser og runddelt smædeskrifter om dem, så de blev ganske godt kendt i byen, fremgår det af Bent Hylleberg og Bjarne Møller Jørgensens bog om Baptistkirkens historie, "Et kirkesamfund bliver til". Trods modstanden fra statskirkens top skiftede kongen efterhånden mening, og i november 1848 blev tvangsdåben afskaffet. Statens og kirkens retslige forfølgelse af baptisterne ophørte, men da var omkring 30 baptistbørn blevet tvangsdøbt i landets folkekirker. Og med den grundlov, der blev givet den 5. juni året efter, blev religionsfriheden indført som en grundlovssikret rettighed.

Religionsbestemmelser i Grundloven

Den gældende grundlov indeholder i alt syv paragraffer, der handler om kirke og religion. Disse bestemmelser er:

Paragraf 4: Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.

Paragraf 6: Kongen skal tilhøre den evangelisk-lutherske kirke.

Paragraf 66: Folkekirkens forfatning ordnes ved lov.

Paragraf 67: Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden.

Paragraf 68: Ingen er pligtige til at yde personlige bidrag til nogen anden gudsdyrkelse end den, som er hans egen.

Paragraf 69: De fra folkekirken afvigende trossamfunds forhold ordnes nærmere ved lov.

Paragraf 70: Ingen kan på grund af sin trosbekendelse eller afstamning berøves adgang til den fulde nydelse af borgerlige og politiske rettigheder eller unddrage sig opfyldelsen af nogen almindelig borgerpligt.

Disse paragraffer danner rammen om religionsfriheden - og dens begrænsninger - i dagens Danmark. Det er derfor nærliggende at se på, hvad disse paragraffer betyder i praksis - og hvor bestemmelserne kan komme i indbyrdes konflikt.

Paragraf 4

"Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten."

Denne bestemmelse betyder, at der fortsat er en binding mellem staten og kirken, selv om kirken ikke længere formelt er en statskirke. Samtidig betyder paragraffen, at Folkekirken har en særstilling i lovgivningen - og dermed også i samfundet.

Folkekirken understøttes af staten på flere måder. Dels yder staten et økonomisk tilskud, som fuldt ud dækker biskoppernes løn og 40 procent af præstelønningerne i Folkekirken. Tilskuddet svarer til 10-12 procent af Folkekirkens samlede udgifter.

Dernæst får Folkekirken et indirekte tilskud i form af, at den teologiske grunduddannelse, der er hovedelementet i præsternes uddannelse, er en almindelig universitetsuddannelse, der kan søges på lige fod med andre videregående uddannelser.

Endelig ligger der en form for støtte i, at skattemyndighederne opkræver de økonomiske bidrag, som Folkekirkens medlemmer betaler til deres trossamfund - de bidrag, der misvisende bliver kaldt for "kirkeskat". Men der intet i vejen for, at staten kunne tilbyde andre trossamfund denne samme service.

Modsat udfører Folkekirken i det meste af landet - som et levn fra konge- og statskirkens tid - en række opgaver for staten, selv om disse opgaver ikke har noget med kirken at gøre. Folkekirkens præster og kordegne skal - bortset fra i Sønderjylland - registrere fødsler og dødsfald (civilregistrering). Det skal de gøre, uanset om de pågældende er medlem af Folkekirken, en frikirke, er muslimer, hinduer eller er udmeldt af Folkekirken. Udgiften til denne civilregistrering, der kommer hele samfundet til gode, bliver betalt via kirkebidragene fra de knap 85 procent af befolkningen, der er medlem af Folkekirken - så her yder Folkekirken et økonomisk tilskud til staten.

Paragraf 6

"Kongen skal tilhøre den evangelisk-lutherske kirke."

Denne paragraf betyder, at regenten skal være medlem af Folkekirken. Der er med andre ord ikke religionsfrihed for landets dronning/konge.

Paragraf 66

"Folkekirkens forfatning ordnes ved lov."

Bestemmelsen har været genstand for mange diskussioner - og er det til stadighed. Der har været nedsat flere kommissioner, der skulle komme med forslag til en forfatning for Folkekirken, men intet er hidtil blevet vedtaget. Og paragraffen, der også kaldes "løfteparagraffen", hives frem gang på gang, når man diskuterer, hvorvidt Folkekirken skal frigøres fra staten. Den debat vil jeg ikke gå yderligere ind i her.

Det skal dog konstateres, at som forholdene er i dag, bliver Folkekirken styret gennem de love, der vedtages af Folketinget - og dermed er folketingsmedlemmerne, hvad enten de er medlem af Folkekirken, den romersk-katolske kirke, en frikirke eller et helt andet trossamfund, Folkekirkens øverste myndighed. Dermed kan f.eks. også jøder, muslimer, hinduer, buddhister og ateister være med til at lovgive for Folkekirken.

Samtidig er det Kirkeministeriet, der er Folkekirkens øverste forvaltningsorgan og på en række punkter er kirkens øverste klageinstans. Det er med andre ord et verdsligt statsapparat, der sidder i toppen af det folkekirkelige hierarki. Det er f.eks. ikke et krav, at kirkeministeren - modsat Dronningen/Kongen - skal være medlem af Folkekirken.

Paragraf 67

"Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden."

Religionsfriheden slås fast i denne bestemmelse, og en række mennesker har benyttet sig af denne ret, så der i dag eksisterer en lang række kirke- og trossamfund uden for Folkekirken.

Paragraf 68

"Ingen er pligtige til at yde personlige bidrag til nogen anden gudsdyrkelse end den, som er hans egen."

Bestemmelsen har været genstand for en vis debat og opmærksomhed i de seneste år. Som det blev nævnt under omtalen af paragraf 4 betaler staten en del af Folkekirken udgifter, og det betyder, at de godt 15 procent af befolkningen, der ikke er medlem af Folkekirken, alligevel er med til at betale Folkekirken drift. Dette punkt indgår i den sag, som fem danske katolikker, i sommeren 2002 bebudede mod den danske stat. De fem katolikker føler, at der med statens tilskud til Folkekirken foregår en urimelig forskelsbehandling.

Paragraf 69

"De fra folkekirken afvigende trossamfunds forhold ordnes nærmere ved lov."

Denne paragraf er en løfteparagraf på linje med paragraf 66 for Folkekirken vedkommende. Tidligere kirkeminister Johannes Lebech (R) bebudede i 2001, at paragraffen skulle udmøntes i en mere konkret lovgivning for de forskellige trossamfund uden for Folkekirken. Frem til 1969 fik 11 trossamfund uden for Folkekirken status som "anerkendt trossamfund". Den ordning ophørte i 1969, hvor der blev indført en anden ordning, der opererer med betegnelsen "godkendte trossamfund". Listen over godkendte trossamfund vokser til stadighed, og den omfatter i dag både kristne, muslimske, hinduistiske og mange andre slags trossamfund.

Paragraf 70

"Ingen kan på grund af sin trosbekendelse eller afstamning berøves adgang til den fulde nydelse af borgerlige og politiske rettigheder eller unddrage sig opfyldelsen af nogen almindelig borgerpligt."

Denne bestemmelse beskytter på den ene side troede af forskellig observans mod diskriminering og forskelsbehandling. På den anden side betyder paragraffen, at mennesker ikke blot med henvisning til deres tro og overbevisning kan sætte sig uden for deres ansvar som samfundsborgere. F.eks. er en del mandlige medlemmer af Jehovas Vidner i årenes løb blevet dømt, fordi de - med henvisning til deres tro - ikke ville aftjene værnepligt ved hverken militæret eller civilt.

Lige rettigheder til at tro og udøve sin religion

Grundloven fra 1849 blev senest ændret i 1953, og man kan spørge, om den stadigvæk er tidssvarende - også på religionsområdet - eller om der er bestemmelser, der trænger til at blive ændret, så de tilpasses det pluralistiske samfund, vi lever i i dag.

Først kan det dog være passende at se på, hvad der bør kendetegne et pluralistisk samfund, hvor der skal være plads til flere forskellige holdninger, opfattelser, religioner og kulturer.

Grundlæggende må det være sådan, at jeg har den samme ret til at være kristen og dyrke min kristne tro, som min nabo har til at være muslim og dyrke denne tro, og som min genbo har til at tro på horoskoper og reinkarnation og dyrke denne tro - alt sammen selvfølgelig under den forudsætning, at religionsudøvelsen holder sig inden for bestemmelsen i Grundlovens paragraf 67 om, "at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden".

En sådan holdning ligger helt på linje med "den gyldne regel", som med Jesu ord i Matthæusevangeliet (kapitel 7, vers 12) lyder således: "Derfor: Alt, hvad I vil, at mennesker skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem. Sådan er loven og profeterne."

Hvis jeg ønsker ret til at udøve min tro, så må mine medmennesker også have ret til at udøve deres tro. Hvis jeg vil have ret til at danne og samles med andre i foreninger, deltage i

demonstrationer, skrive bøger, artikler og udtale mig kritisk om de synspunkter og holdninger, jeg er uenig i, så må mine medmennesker også have ret til på tilsvarende vis at ytre sig kritisk om det, de er uenige i. Vi må have lige rettigheder. Det er også det, der ligger i demokratiet og i de rettigheder, Grundloven garanterer. Og disse rettigheder og principper tror jeg, at alle kan acceptere - uanset om man er kristen, muslim, jøde, hindu, buddhist, ateist, humanist, kulturradikal eller noget andet. Det er kort og godt nerven i religionsfriheden - og i den frihed, der i det hele taget bør være i et civiliseret samfund.

Fordrer religionsfrihed også religionslighed?

Spørgsmålet er dernæst, om der også skal være religionslighed, for at der reelt er religionsfrihed i et pluralistisk samfund.

Religionslighed betyder ikke, at alle religioner og trosopfattelser skal betragtes som værende lige sande og rigtige. Tværtimod. Religionsfriheden giver os hver især ret til at tro på, at sandheden findes i en bestemt religion, og til at afvise andre som usande. Religionslighed vil derimod sige, at de forskellige kirke- og trossamfund (hvad enten de er kristne eller tilhører andre religioner) stilles lige i forhold til loven. Det vil sige, at ét trossamfund ikke må have privilegier i forhold til andre; der må med andre ord ikke ske nogen form for forskelsbehandling. Alle kirke- og trossamfund skal stilles lige i lovgivningen.

Sådan er det ikke i dag. Som nævnt ovenfor har Folkekirken en grundlovsmæssig særstilling (paragraf 4) i det danske samfund, men, som det også er påpeget, er der en konflikt mellem denne særstatus og Grundlovens bestemmelse (paragraf 68) om, at ingen er pligtige til at "yde personlige bidrag til nogen anden gudsyndelse end den, som er hans egen".

Juridisk kan det selvfølgelig diskuteres, hvorvidt der er tale om "personlige bidrag", når staten f.eks. betaler en del af Folkekirken udgifter, selv om staten tager tilskuddet af en kasse, hvor nogle af pengene er betalt af mennesker, der ikke er medlem af Folkekirken. Men af den samme kasse tager staten også de bidrag, der finansierer motorvejene, Det Kongelige Teater og kongehuset - uden at den enkelte skatteborger af den grund tænker over, at han/hun bidrager personligt til noget, han/hun måske ikke ønsker at støtte. Som nævnt har fem katolikker anlagt sag mod staten - bl.a. på grund af denne bestemmelse, som de mener giver anledning til en urimelig forskelsbehandling i forhold til medlemmer af andre trossamfund. Udfaldet af den sag vil afklare den juridiske side af spørgsmålet. Men uanset hvad resultatet bliver - og uanset hvilke juridiske argumenter, der kan trækkes frem som argumenter henholdsvis for og imod rigtigheden af, at Folkekirken har denne særstatus - så er det et spørgsmål, om denne særstilling er forenelig med den pluralisme, der kendetegner vort demokrati? Det mener jeg ikke, at den er. Jøder, ateister og andre, der ikke er medlem af Folkekirken, bør på ingen måde forpligtes til indirekte at finansiere et trossamfund, de ikke er medlem af - og hvis virke måske oven i købet strider mod deres overbevisning. Det er ganske enkelt ikke holdbart, at staten favoriserer ét trossamfund i forhold til alle de andre.

Folkekirken bør frigøres fra bindingen til staten

Helt grundlæggende mener jeg, at en kirke - eller en anden form for trossamfund - skal fungere adskilt fra staten. Jeg skal ikke her gå i dybden med de evangeliske og teologiske argumenter, der taler for en sådan adskillelse, men alene pege på nogle af de praktiske argumenter, der taler for at frigøre Folkekirken - og dermed ophæve dens særstatus.

Som tidligere nævnt er Folketinget den øverste lovgivende myndighed for Folkekirken. Menighedsrådsloven, reglerne om ansættelse af præster, om valg af biskopper, valgmenigheder, sognebåndsløsning og mange andre kirkelige anliggender er vedtaget af Folketinget.

Som medlem af Folkekirken finder jeg det på ingen måde tilfredsstillende, at Folkekirken ikke er herre i sit eget hus, men er underlagt den verdslige stats lovgivende myndighed. Nogle vil heroverfor indvende, at Folketingets medlemmer er medlem af Folkekirken og dermed er lige så berettigede og kvalificerede til at træffe bestemmelser om Folkekirken, som andre folkekirkemedlemmer er - det være sig biskopper, præster, menighedsrådsmedlemmer, kirkeligt aktive mennesker eller de medlemmer, der aldrig benytter Folkekirken. Men det

argument holder ikke. For situationen er den, at man sagtens kan vælges til Folketinget uden at være medlem af Folkekirken, og det afspejler sig i Folketingets sammensætning. Efter folketingsvalget den 20. november 2001 sidder der i Folketinget - Folkekirkenes øverste lovgivende myndighed - to muslimer og to pinsevenner, og de har som folketingsmedlemmer samme ret til at blande sig i lovgivningen for Folkekirken, som de folketingsmedlemmer, der er medlem af Folkekirken, har. Derved kan personer fra andre religioner og trossamfund være med til at lovgive om spørgsmål, der alene vedrører Folkekirken. Jeg kender ikke til samtlige folketingsmedlemmers religiøse ståsted, men måske er der blandt folketingsmedlemmerne - ud over de to muslimer og to pinsevenner - personer, der er medlem af andre kirkesamfund. Tidligere har i hvert fald jøder, katolikker og baptister haft plads i tinget - ligesom der kan være folketingsmedlemmer, som slet er ikke medlem af noget trossamfund.

Muslimer, jøder, katolikker og pinsevenner har selvfølgelig samme ret til at opstille ved folketingsvalg som alle andre borgere i dette land, men som medlem af Folkekirken finder jeg det ikke rigtigt, at de har mulighed for at deltage i lovgivningen om Folkekirkenes forhold - og dette problem løses bedst ved at flytte den lovgivning, der gælder specifikt for Folkekirken, over i Folkekirkenes egne rækker. Så kan Folketinget koncentrere sig om de love, der skal gælde generelt for alle kirke- og trossamfund.

Afskaf "kirkeskatten"

Samtidig bør man afskaffe kirkeskatten. Kirkeskatten er jo netop ikke en skat som stats- eller kommuneskatten. Den er alene et bidrag, som Folkekirkenes medlemmer betaler til det kirkesamfund, de er medlemmer af. Derfor bør det helt overlades til de lokale menighedsråd i samarbejde med provstiudvalgene - og efter nogle regler, som Folkekirken selv vedtager - at fastsætte størrelsen på dette kirkebidrag.

Derimod kan man sagtens forestille sig, at opkrævningen af kirkebidraget fortsat blev foretaget af skattemyndighederne. Der er heller ikke noget i vejen for, at skattemyndighederne kan tilbyde andre trossamfund at opkræve bidragene fra deres medlemmer. Folkekirken og andre interesserede trossamfund skal selvfølgelig betale for de udgifter, der vil være forbundet med denne serviceydelse.

En sådan praksis kan også hjælpe til at sikre, at ingen mennesker - mod deres vilje eller på grund af uvidenhed - betaler til mere end et trossamfund, eller til et trossamfund, de ikke er medlem af. Der har f.eks. været flere tilfælde, hvor mennesker i flere år har betalt kirkebidrag til Folkekirken, selv om de var medlem af den katolske kirke eller et andet kirkesamfund. Den slags misforståelser og fejltagelser kan undgås, hvis det fremgår af skatteblanketten, om der opkræves bidrag til et trossamfund - og i givet fald hvilket.

Nedlæg Kirkeministeriet

I det øjeblik, hvor den lovgivning, der gælder specifikt for Folkekirken, flyttes over i Folkekirkenes eget regi, vil det være naturligt at nedlægge Kirkeministeriet. Det vil selvfølgelig være nødvendigt, at Folkekirken etablerer et landsdækkende kirkeråd til at tage sig af disse sager og opretter et centralt kirkekontor til at tage sig af de sager, der vedrører landets kirker som helhed - og ikke kun angår et stifts eller provstis forhold. Men det må være op til Folkekirken selv at løse disse opgaver.

De få sager, der vil blive tilbage i Kirkeministeriet, er f.eks. sager om godkendelse af trossamfund, om anlæggelse af gravpladser m.v. Disse sager kan passende placeres i et kontor (eller eventuelt flere) under Indenrigsministeriet eller Justitsministeriet - eller man kan oprette et "ministerium for religiøse anliggender", hvis man har brug for et helt ministerium for at få en ministerkabale til at gå op.

Flyt civilregistreringen til Folkeregisteret

I det daglige er der - som et levn fra statskirkens dage - nogle unaturlige og underlige bindinger mellem Folkekirken og staten, hvor kirken udfører opgaver for staten, som ikke har spor med kirken at gøre.

I det meste af landet - bortset fra i Sønderjylland - er det Folkekirkenes præster og kordegne, der registrerer fødsler, navneændringer, vielser og dødsfald. Det er med andre ord Folkekirken, som står for civilregistreringen i det meste af landet. Bortset fra Sønderjylland skal man henvende sig til Folkekirken, når man skal anmelde fødsler og lignende, uanset om man er medlem af Folkekirken, af en frikirke, er muslim, hindu eller ateist.

Her udfører Folkekirken en opgave for den verdslige stat, som straks bør flyttes over i den offentlige administration (Folkeregisteret). For det kan ikke være meningen, at ét kirkesamfund alene skal tage sig af en sådan almen samfundsopgave, som ikke har spor med Folkekirkenes egentlige opgaver at gøre. Det ville frigøre Folkekirken for nogle udgifter, som den helt urimeligt har været påført i adskillige år. Disse penge kan den så bruge på at styrke arbejdet med at evangelisere, forkynde og undervise.

Det hører heller ikke hjemme i et pluralistisk samfund, at jøder, muslimer, katolikker, baptister, ateister, hinduer m.fl. skal bevæge sig ind på et kontor, der har en bestemt kirkelig etikette på sig, for at få deres børn navngivet. Der er næppe nogle, som tager fysisk skade af det, men i respekt for, at godt 15 procent af befolkningen ikke er medlem af Folkekirken, bør civilregistreringen flyttes til et neutralt offentligt kontor.

Aktuelle spørgsmål - bl.a. om gravpladser for muslimer

Efter disse mere principielle betragtninger om religionsfrihed og religionslighed er det nærliggende at se nærmere på nogle af de konkrete spørgsmål, der har været til debat i de seneste år. F.eks. muslimske gravpladser og bøn på arbejdspladsen.

På sin vis er det underligt, at spørgsmålet om muslimske gravpladser har kunnet afstedkomme så megen politisk palaver, som tilfældet er.

Vi har en række kirkegårde i Danmark, som ejes og bestyres af enten Folkekirken eller kommunen.

For de kirkegårde, der ejes af en eller flere folkekirker i fællesskab, gælder, at folkekirkemedlemmerne i de pågældende sogne via deres kirkebidrag betaler til driften af disse kirkegårde. Det hindrer dog ikke, at andre kan blive begravet på kirkegårdene - det være sig både folkekirkemedlemmer fra andre sogne og mennesker, som ikke var medlem af Folkekirken. Modsat er det yderst rimeligt, at betalingen er højere, når det drejer sig om mennesker, der ikke var medlem af Folkekirken, mens de levede, og derfor ikke har været med til at betale til kirkegårdens drift.

Men det er også indlysende, at mennesker, der tilhører et andet trossamfund - som en naturlig konsekvens af, at vi har religionsfrihed i Danmark - har ret til at oprette deres egne gravpladser. Det må være lige så indlysende, at de selv skal betale for udgifterne til anlæggelse, vedligeholdelse og drift af sådanne gravpladser. Denne ret har jøder benyttet sig af, og muslimer og andre har selvfølgelig samme ret til at gøre noget tilsvarende.

Derfor bør kristne folketingsmedlemmer som Birthe Rønn Hornbech (V) og Søren Krarup (DF) afstå fra forsøget på at score politiske point ved at polemisere mod de muslimer, der arbejder for at etablere en muslimsk gravplads. De to folketingsmedlemmer mener, at det er udtryk for diskrimination i forhold til danske kristne, når disse muslimer ikke vil begraves på en kirkegård, hvor der også er begravet døde, der tilhørte andre trosretninger. Underligt nok har jeg aldrig set et tilsvarende argument brugt i forhold til jøderne, der også har egne gravpladser. Og det er noget vås at kalde det diskrimination, når nogle mennesker ønsker at gøre brug af deres ret til at vælge anderledes, end hvad flertallet af befolkningen gør.

Tilsvarende er det indlysende, at muslimer har ret til at bygge egne moskeer i Danmark - selvfølgelig under forudsætning af, at de almindelige regler i forhold til miljø, byplanlægning m.v. bliver overholdt. Og lige så indlysende er det, at de pågældende muslimer selv skal betale for den slags byggerier.

Bøn på arbejdspladsen

Det er ikke kun de ydre rammer for religionsudøvelsen, der giver anledning til debat - og i enkelte tilfælde medfører problemer. Det gælder også selve religionsudøvelsen.

Ifølge islam skal rettroende muslimer (med visse undtagelser) bede fem gange i løbet af døgnet, og det skal ske på fastlagte tidspunkter, der skifter fra dag til dag, og som også er forskellige alt efter, hvor man befinder sig geografisk. (Der udgives kalendere, hvor disse bedetider er angivet.) Det er imidlertid ikke alle muslimer, der overholder de fem daglige bedetider - men nogle gør, og det har på enkelte arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner givet anledning til problemer.

F.eks. blev en kursist på et AMU-center bortvist, fordi han ikke ville følge et påbud om ikke at bede på skolens gangarealer. Han klagede, men fik ikke medhold.

Heldigvis er det sjældent med sådanne sager, hvor fronterne tilspidses så stærkt, at de ender i retssystemet. Mon ikke, man de fleste steder finder ud af at løse problemerne, før de bliver til konflikter? Det bør også kunne lade sig gøre, hvis der udvises fleksibilitet fra begge sider.

I hvert fald må man på såvel private som offentlige arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner indse, at der blandt deres ansatte og studerende kan være mennesker fra forskellige trosretninger - og at det derfor kan være nødvendigt at tage flere religiøse hensyn, end hvis alle var folkekirkemedlemmer - f.eks. at man giver muslimer, jøder, hinduer m.fl. lov til at tage fri (f.eks. ferie) på deres religiøse hellig- og festdage. På større arbejdspladser / uddannelsesinstitutioner kan det også være relevant at indrette eller anviser bederum, der kan benyttes af f.eks. muslimer, ligesom kristne kan låne lokaler, hvor de kan mødes til andagt/bøn.

Religionsudøvelse i det sekulariserede Danmark

Selv om Danmark kan betegnes som et multireligiøst samfund, er det ikke et særligt religiøst land. Uanset religiøs baggrund er store dele af befolkningen tydeligt præget af sekulariseringen og materialismen.

Ligesom Danmark betegnes som et multi-etnisk og multikulturelt samfund, bliver det også nogle gange kaldt multireligiøst.

Udtrykket giver en vis mening, hvis det sigter til, at flere religioner har fået fodfæste i Danmark - ud over kristendom også islam, jødedom, hinduisme, buddhisme og talrige nyreligiøse bevægelser. Udtrykket kan også give en vis mening, hvis det hæftes på den gruppe af mennesker, der udformer deres egen religion/livsanskuelse ved at blande elementer fra forskellige religioner sammen - f.eks. et miks af næstekærlighed, reinkarnation og astrologi.

Men samtidig skal man huske, at såvel kristendommen som andre religioner kun i begrænset omfang sætter deres præg på hverdagslivet i Danmark. Den religiøse dimension ikke særlig synlig i samfundsbilledet. Gudstjenester, religiøse fester og anden gudsdyrkelse fylder ikke meget i det offentlige rum. Så selv om Danmark kan betegnes som multireligiøst, er det ikke et særligt religiøst samfund.

Danmark er i meget høj grad et sekulariseret samfund, og det er ikke kun de kristne kirkesamfunds medlemmer, der i vidt omfang er blevet præget af sekulariseret materialisme - sekulariseringen og materialismen spores også i muslimske og jødiske samfund og blandt andre religiøse grupper.

Sekularisering og pluralisme

Sekularisering betyder ifølge Nydansk Ordbog kort og godt "verdsliggørelse". I store dele af verden dækker det over en udvikling, der har ført til, at religionen ikke længere spiller så stor en rolle i samfundslivet og menneskers privatliv, som den gjorde tidligere. Religionen har ikke så stor indflydelse på menneskers moral og samfundets normer og etik som tidligere.

I Danmark er det en udvikling, der er sket gradvis under påvirkning af forskellige åndsstrømninger, blandt andet oplysningstidens rationalisme og humanismens ateisme. Læs også afsnittet "**Kristen påvirkning**" i **Danskhedens mange facetter**.

Vore dages Danmark kan også betegnes som et pluralistisk samfund. Pluralisme vil ifølge Nydansk Ordbog sige "den holdning, at der skal være plads til flere forskellige holdninger, opfattelser, religioner og kulturer i et samfund". Det er således svært at forestille sig et demokratisk samfund uden pluralisme. I Religionsfrihed i et pluralistisk samfund ses nærmere på, hvordan de rammer, lovgivningen sætter for religionsudøvelsen, har udviklet sig i Danmark.

Her sættes i det følgende fokus på, hvordan selve religionsudøvelsen har udviklet sig. Blandt andet skal vi se på befolkningens forhold til Folkekirken og på, hvilke religiøse og åndelige strømninger der har gjort sig gældende i befolkningen i de seneste år.

Stort flertal deltager aldrig eller kun sjældent i en gudstjeneste

I en Gallupundersøgelse, foretaget for Kristeligt Dagblad i januar 2000, svarer 43 procent af de adspurgte, at de - bortset fra bryllup, begravelse, barnedåb og koncerter - aldrig går i kirke. Og næsten halvdelen - 48 procent - svarer, at de går i kirke mindst en gang hvert halve år eller sjældnere end det. Godt 90 procent af befolkningen går altså sjældent eller aldrig i kirke.

I den modsatte ende af skalaen svarer to procent, at de går i kirke mindst en gang om ugen, og yderligere syv procent gør det mindst en gang om måneden. Knap 10 procent af befolkningen går altså regelmæssigt i kirke.

Denne Gallupundersøgelse, hvis tendens også ses i andre undersøgelser, viser tydeligt, at kirkegangen ikke nær er på højde med den medlemsmæssige tilslutning til Folkekirken. Afhængig af ens eget ståsted kan man så enten beklage eller glæde sig over, at udviklingen er gået i den retning. Men for den kristne kirke er situationen, som den tegner sig i dag, en kæmpe udfordring. Set med folkekirkeøjne er det ikke særligt tilfredsstillende, at knap 85 procent af befolkningen er medlem af Den Danske Folkekirke, når kun omkring 10 procent regelmæssigt deltager i kirkens gudstjenester. Læs mere herom i **Folkekirken udfordring i et sekulariseret og pluralistisk samfund**.

Det store flertal på omkring 75 procent af befolkningen fastholder altså deres medlemskab af Folkekirken, selv om de aldrig eller kun sjældent deltager i en almindelig gudstjeneste. Mange af dem lader også stadig deres børn døbe, ligesom en del bliver gift i kirken. I langt de fleste tilfælde vælger mennesker også en kirkelig begravelse, når der skal tages afsked med en død slægtning.

Folkekirken spiller altså fortsat en rolle i mange menneskers liv i forbindelse med nogle af tilværelsens store begivenheder - fødsel, ægteskab og død. Men hvilken rolle spiller kirken i disse sammenhænge? Er den en institution, der blot skal levere nogle højtidelige ceremonier i forbindelse med disse familiebegivenheder - ceremonier, som kirkens medlemmer måske tilmed mener, at de har krav på at få leveret? Eller søger man pågældende til kirken, fordi man erkender sin afmagt som menneske og derfor ønsker Guds hjælp og velsignelse i nogle meget betydningsfulde livssituationer - og til overhovedet at kunne magte livet med dets gaver og opgaver, ansvar og pligter? Lader forældre deres børn døbe, fordi de erkender synden og ondskaben i verden og derfor ønsker børnene døbt til at tilhøre Jesus Kristus, der skænker dem syndernes forladelse? Eller gør de det, fordi det er en tradition i deres familie? Jeg kan ikke besvare disse spørgsmål, og det er heller ikke min opgave at forsøge herpå. Det er op til den enkelte at ransage sine bevæggrunde til at søge kirken i disse situationer.

Kulturkristendom

Uanset hvad bevæggrundene er, kan det konstateres, at kirken stadig spiller en vis rolle for en hel del mennesker, når de står i særlige livssituationer, hvorimod den tilsyneladende ikke spiller en særlig stor rolle i de flestes hverdag - i hvert fald ikke en rolle, der giver sig udslag i en markant kirkegang. Det er det, der ligger i betegnelsen kulturkristendom.

At være kulturkristen vil sige, at man holder fast ved kirken som en del af samfundets kultur - f.eks. er der mange, der stort set kun går i kirke juleaftensdag. Eller man besøger kirker, når man er på ferie, for at se på udsmykningen og arkitekturen i kirkerne. Endelig lader man som nævnt kirken danne rammen om indledningen af familiefester i forbindelse med dåb og bryllup.

Kirken er fortsat en del af manges danskeres kulturelle bagage, men det betyder ikke nødvendigvis, at kirkens budskab - kristendommen - har en lige så sikker plads i menneskers liv. Man afviser ikke Jesus som en historisk person, der levede for et par tusinde år siden - og man betragter ham måske som et forbillede. Men begge dele kan man sagtens gøre, uden at man tror på ham som verdens frelser.

Modsat spores der blandt mennesker, der kun sjældent kommer i kirken, også en øget interesse for at få mere at vide om, hvad kristendom er, og hvad det vil sige at tro. Så man kan ikke ud fra en persons kirkegang - eller manglende kirkegang - sige noget om vedkommendes tro.

Denne skelnen mellem regelmæssige kirkegængere og kulturkristne er heller ikke et forsøg på at dele mennesker op i a- og b-kristne. På ingen måde. Den tjener alene til at give et billede af i hvilket omfang, Folkekirken medlemmer bruger deres kirke. Helt grundlæggende mener jeg desuden, at det ikke giver mening at tale om, at mennesker er mere eller mindre kristne. Enten er man kristen, eller også er man ikke.

Religiøsitet og gudsbilleder

Sekulariseringen og pluralismen skinner også igennem i flere undersøgelser i de seneste år, hvor analyseinstitutter og forskere har spurgt mennesker om, hvad de tror på.

Som led i en stor europæisk undersøgelse blev der såvel i 1981 som i 1990 spurgt til danskernes tro. I begge tilfælde blev godt 1000 personer spurgt. Undersøgelsen viser, at knap 25 procent af danskerne i 1981 troede på "en personlig Gud", mens det i 1990 kun gjaldt 20 procent. Og da Gallup i efteråret 1999 som led i en international undersøgelse stillede et tilsvarende spørgsmål var andelen faldet yderligere til 16 procent.

Modsat knyttede hver tredje i 1990 troen til "en særlig åndelig kraft", mens det kun var tilfældet for hver fjerde i 1981. Og i Gallup-undersøgelsen fra 1999 svarede 51 procent, at de troede på en upersonlig gud i form af en "sjæl eller en livskraft".

I samme undersøgelse bekendte 15 procent af danskerne sig som ateister, mens 16 procent svarede "ved ikke" på spørgsmålet om, hvad de tror på.

Til trods for den usikkerhed, der er forbundet med undersøgelser af den art, viser tallene nogle tydelige tendenser.

I 1981 troede næsten hver fjerde på en personlig Gud, hvilket - som udtryk for en monoteistisk gudsopfattelse - kan dække over såvel en kristen, en jødisk som en muslimsk gudsopfattelse. Men i 1999 er det kun hver sjette, der har et sådant gudsbillede.

Modsat er andelen af mennesker, der tror på et mere diffust gudsbegreb som "en særlig åndelig kraft" eller en "sjæl eller en livskraft", steget fra 20 procent i 1981 til 51 procent i 1999.

Så mens andelen af mennesker, der tror på et eller andet er steget fra knap 45 procent i 1981 til 66 procent i 1999, så er det Guds-/gudsbillede, der er knyttet til troen, for de flestes vedkommende blevet langt mere flertydigt, end det var knap 20 år tidligere.

Jesus opfattes forskelligt

En Gallupundersøgelse, Kristeligt Dagblad foretog op til julen 1999, viste, at 60 procent mener, at Jesus er Guds søn.

Spørgsmålet er så, hvad Jesus betyder for os danskere. Her svarer 40 procent, at han ingen betydning har i deres daglige liv, mens 22 procent svarer, at han har stor eller relativ stor betydning.

39 procent mener, at Jesus både er Gud og menneske (og er dermed i overensstemmelse med den kristne lære), mens 42 procent ikke mener, at det er tilfældet.

Det centrale budskab i kristendommen er, at Jesus er verdens frelser. Her viser undersøgelsen, at 32 procent ser Jesus som en frelser (uden at der i spørgsmålet ligger, om de pågældende også tror på ham som frelser), mens 56 procent ikke ser Jesus som en frelser.

64 procent ser Jesus som en af historiens store kulturelle skikkelser, mens 28 procent mener, at det ikke er tilfældet.

32 procent ser Jesus som et forbillede, mens 62 procent ikke gør det.

Disse tal viser, at tilslutningen til kristendommens budskab om frelse ved troen på Jesus Kristus er langt mindre og langt mere diffust, end den medlemsmæssige tilslutning til Folkekirken er. Når 56 procent af befolkningen ikke ser Jesus som en frelser, så viser det, at en meget stor del af Folkekirken medlemmer afviser selve kernen i kristendommen.

Disse tal bekræfter på den ene side, at det danske samfund er sekulariseret, mens det på anden side er en stor udfordring til Folkekirken, at en så stor del af befolkningen - og af dens medlemmer - undsiger helt fundamentale elementer i kristendommen.

Man kan så undre sig over, at det forholder sig sådan, og at ikke langt flere har meldt sig ud af Folkekirken. Men det ændrer ikke ved, at Folkekirken står over for store udfordringer i vor tids sekulariserede og pluralistiske samfund. Læs mere herom i **Folkekirken udfordring i et sekulariseret og pluralistisk samfund**.

Kulturkirkeligheden er ikke ny

Et helt andet spørgsmål er så, om det kristne budskab på noget tidspunkt for alvor har haft fat i danskerne - eller om det er forskellige former for kulturkristendom, der op gennem historien har domineret den danske kirke og medlemmerne?

Jeg skal ikke forsøge at gå i dybden med det spørgsmål her. Blot nævne et par bemærkelsesværdige citater, der giver et fingerpeg om, at nogle af vore dages problemer måske ikke er så nye endda, når det kommer til stykket.

Kirkehistorikeren Martin Schwarz Lausten skriver således i "Kirkens historie i Danmark" om situationen i begyndelsen af 1800-tallet blandt andet: "Man, dvs. kirkens ledere og de, der fulgte med, var klar over, at dersom udviklingen skulle vendes, skulle man væk fra den kirkelige ligegyldighed og de tomme kirker, som der klagedes meget over på denne tid, så var det præsternes uddannelse, især prædikernes indhold, som skulle reformeres." Tomme kirker er altså ikke et nyt fænomen. Det blev der også klaget over for 200 år siden.

Tilsvarende skriver Ebbe Kløvedal Reich i bogen "Solskin og lyn. Grundtvig og hans sang til livet" blandt andet følgende om den kirkelige situation i 1820'erne: "Kirkegangen var ringere i København end i Præstø. Almindelig ateistisk snusfornuft og sværmerisk naturromantik optog mere plads i sindene, end den kristne tro gjorde. Ude på landet voksede de gudelige forsamlinger stadig hurtigere. Kirken var kort sagt mere kriseramet end nogensinde."

Fælles for de mange vækkelser og bevægelser, der opstod dengang og op gennem 1800-tallet, var da også, at de deres forskelligheder til trods netop havde et ønske om at vække troen til live i befolkningen. Det gjaldt de stærke jyder, vækkelserne på Fyn, Indre Mission og den grundtvigske bevægelse. Grundtvig lagde hårdt fra land, da han i 1810 holdt sin dimisprædiken. Den havde overskriften: "Hvi er Herrens ord forsvundet af hans hus?", og da den senere blev trykt uden tilladelse, klagede seks præster over den. Senere blev tonen anderledes hos præsten og salmedigteren Grundtvig, der satte et stærkt præg på såvel kirkelivet som folkelivet i 1800-tallet. Det gik heller ikke stille af, da Søren Kierkegaard midt i samme århundrede gik til angreb på statskirken. Det førte til nogle voldsomme verbale slagsmål med den kirkelige top.

Sekularisering i andre trosretninger

Det er ikke kun blandt Folkekirken medlemmer, man mærker sekulariseringen. Den spores også blandt tilhængerne af andre religioner.

Hvis man ser på de 15 procent af befolkningen, der ikke er medlem af Folkekirken, så kan de deles op i følgende grupper:

Andre kristne: Det være sig katolikker, ortodokse, reformerte såvel som medlemmer af frikirker som baptister, pinsevenner, metodister, Missionsforbundet, Frelsens Hær m.fl. Nogle af disse er også medlem af Folkekirken - det kan f.eks. skyldes, at de ikke meldte sig ud af Folkekirken, da de gik ind i et andet kirkesamfund. Ligeledes er der svenske, norske og andre nationale menigheder. Desuden er der en stor gruppe kristne blandt de flygtninge og indvandrere, der er kommet hertil i de seneste årtier. Det betyder, at en række nye kristne kirkesamfund er blevet repræsenteret i Danmark - desværre har de i nogle tilfælde haft svært ved at blive integreret i det danske kirkeliv.

Ikke-kristne religioner: Det vil sige medlemmer af store verdensreligioner som islam (med dens forskellige retninger), jødedom, buddhisme og hinduisme.

Nyreligiøse bevægelser: Grupper, der er tilhængere af nyreligiøse bevægelser som Hare Krishna, Moon-bevægelsen, Bahai-samfundet m.fl.

Åndelige strømninger: Strømninger og bevægelser, der måske ikke er knyttet til et fast organiseret trossamfund, men som alligevel arrangerer møder og aktiviteter, der tiltrækker mennesker omkring forskellige former for åndelighed - f.eks. new age, auralæsning, healing, numerologi m.v.

Ateister: Mennesker, der afviser troen på en personlig gud eller en anden form for guddom. Modsat må en ateistisk overbevisning også siges at være udtryk for en tro - nemlig overbevisningen om, at der ikke er nogen Gud.

Det er forskelligt, hvordan sekulariseringen slår igennem i disse forskellige kirke- og trossamfund. Den er selvfølgelig total blandt ateisterne. Det ligger i sagens natur.

Derimod er den givetvis mindre udpræget blandt nogle af kirkesamfundene uden for Folkekirken end i samfundet som helhed. Det samme vil være tilfældet blandt en del nyreligiøse bevægelser, hvorimod billedet er meget broget blandt dem, der dyrker forskellige former for nyåndelighed, fordi åndeligheden her kan knyttes tæt sammen med mål om personlig karriere, fremgang og andre materialistiske mål.

Blandt dem, der dyrker andre store religioner, spores der blandt jøder og muslimer en vis sekularisering. Derimod har jeg ikke kendskab til, hvordan det forholder sig blandt buddhister og hinduer her i landet.

Sekularisering blandt muslimer og jøder

Den næststørste religiøse gruppe i Danmark - efter kristne - er muslimerne. Da man i Danmark ikke må registrere mennesker ud fra deres religiøse overbevisning, ved vi ikke præcist, hvor mange muslimer der er i landet. Men ved en islamkonference i marts 2000 blev antallet anslået til omkring 150.000 - hvilket dengang svarede til 2,8 procent af befolkningen.

Muslimerne er - ligesom kristne - delt op i flere forskellige trossamfund, dels ud fra nationale tilhørsforhold, dels ud fra religiøse forskelle. Men der er også forskel på, i hvilket omfang de udøver deres tro/religion. Man kan ikke tage for givet, at mennesker, der betegnes som muslimer, også er praktiserende muslimer - lige så lidt som man kan tage for givet, at alle kristne (døbte) danskere går i kirke. Sekulariseringen har i forskellig grad sat sit præg på de muslimske samfund i Danmark.

Således viser en undersøgelse, som Lise Togeby og Birgit Møller foretog på initiativ af Nævnet for Etnisk Ligestilling i 1999, at en del af muslimer i Danmark ikke praktiserer deres religion. Det gjaldt således for 49 procent af bosnierne, 38 procent af tyrkerne, 26 procent af somalierne og 21 procent af libaneserne og de statsløse palæstinensere - de fire grupper, der var omfattet af undersøgelsen.

Omvendt gav 22 procent af somalierne og 12-13 procent af de øvrige grupper udtryk for, at de havde problemer med at praktisere deres religion. For somalierne især i forbindelse med daglig bøn, og for bosnierne især fordi, der ikke var en moské eller et bedehus i nærheden af deres bopæl.

Er Danmark et kristent land?

Selv om Danmark nu - i kraft af, at flere religioner nu er repræsenteret i landet - kan betegnes som et multireligiøst samfund, så bliver Danmark også jævnlige betegnet som et "kristent land". Men der er grund til at overveje, om den betegnelse stadig har sin berettigelse.

Helt grundlæggende kan man dog spørge, om et land overhovedet kan være "kristent". Kristendom er noget, det enkelte menneske må tage selvstændig stilling til - og enten kan tilslutte sig eller afvise. Det kan et land ikke gøre, medmindre man vil gøre kristendommen til en tvangsmæssig statsreligion, som alle skal tilhøre. Men det er imod selve kernen i kristendommen at gøre den til en sådan tvangsmæssig statsreligion, og heldigvis hører tvangsdåb til en svunden periode i statskirkenes historie.

Rent sprogligt kan der dog i visse sammenhænge være en idé i at give et land et religiøst fortegn, fordi man herved kan give en karakteristik af de religiøse forhold i landet. I den henseende kan man med en vis ret betegne Danmark som et kristent land, da mindst 85 procent af befolkningen er medlem af Folkekirken eller et andet kristent trossamfund. Men det vil være mere korrekt at sige, at Danmark er et land, hvor langt hovedparten af befolkningen er medlem af et kristent trossamfund, og at der herudover findes en lang række religiøse mindretal - muslimer, jøder, hinduer, buddhister m.fl.

Men er det tilstrækkeligt til, at man kan betegne Danmark som et "kristent land". Hvad nu, hvis en væsentlig del af de mange kirkemedlemmer ikke opfatter sig selv som kristne? Er kirkemedlemskabet blot en ydre facade, der blot skjuler et åndeligt tomrum - eller en tro, der ikke svarer til den kristne trosbekendelse?

Det ved vi ikke ret meget om, men det rejser en række interessante spørgsmål - som f.eks.: Vil alle disse kirkemedlemmer betegne/bekende sig som kristne? Hvad svarer de, hvis et analyseinstitut ringer op og spørger, om de er kristne? Hvad svarer de, hvis de kommer til at tale om religion ved et middagsselskab? Hvad svarer de, hvis en muslim spørger til deres tro?

Desværre findes der mig bekendt ikke sådanne undersøgelser. Men spørgsmålene er interessante, fordi svarene vil sige noget om, i hvilket omfang Folkekirken og de øvrige kirkesamfunds medlemmer henter deres identitet, livsgrundlag og menneskesyn i kristendommen, der - som det fremgår af **Danskhedens mange facetter** - har været en af de væsentligste inspirationskilder og bidragydere til udviklingen af det moderne velfærdssamfund, vi lever i. Eller om deres livsfundament bygger på andre kilder.

Meningsmålinger og forskellige undersøgelser fra de seneste årtier giver - trods den begrænsning, der ligger i den slags undersøgelser - et tydeligt billede af, at en stor del af befolkningen undsiger flere af de helt centrale elementer i den kristne trosbekendelse - læs mere ovenfor i **Jesus opfattes forskelligt**. Når 42 procent ikke mener, at Jesus både er Gud og menneske, når 56 procent ikke ser Jesus som en frelser, og når halvdelen af befolkningen tror på en upersonlig gud i form af en "sjæl eller en livskraft", så må det tages som udtryk for, at en meget stor del af befolkningen som helhed - men også af Folkekirkenes medlemmer - har en bekendelse, der ikke svarer til hverken Folkekirken eller flere andre kirkesamfunds trosbekendelse. Nogle kirkemedlemmer vil måske tilmed have en bekendelse, der er i direkte modstrid med de kirkelige bekendelsesskrifter.

På den baggrund er det i mine øjne uhyre problematisk at tale om Danmark som et "kristent land". For nok er seks ud af syv danskere medlem af et kirkesamfund, men mange af disse kirkemedlemmer tror altså på noget andet end det budskab, der forkyndes af de kirker, de er medlem af. På den baggrund er der også grund til at antage, at en væsentlig del af befolkningen ikke primært henter sin identitet i den kristne tro - f.eks. som den udtrykkes i det dobbelte kærlighedsbud om at elske Gud af hele sit hjerte, hele sin sjæl, hele sin styrke og hele sit sind og sin næste som sig selv.

En del mennesker har i hvert fald en betydelig uvidenhed om kristen tro.

Læs også artiklen **Menneskesyn, identitet og livsgrundlag**.

Plads til religion i et sekulariseret samfund?

Frihed er et af nøgleordene i samfundet - og i demokratiet. Problemet er blot, at vi mennesker ikke altid er parat til at give et andet menneske lige så stor frihed, som vi selv påberåber os. Det kommer jævnlige frem, når vi i et sekulariseret samfund som det danske diskuterer

religion. Et person, der står med nogle religiøse overbevisninger, der er i modstrid med den gældende opfattelse, risikerer i dag nemt at blive betegnet som fundamentalist. Det gælder en muslim, der er overbevist om, at muslimske kvinder bør bære tørklæde - og det gælder den kristne, der mener, at et præsteembede ikke kan beklædes af en kvinde. Begge holdninger strider mod holdningen om kvinders ligeberettigelse. Her har nogle af de meget frisindede og frihedselskende personer svært ved at indrømme deres religiøse medmennesker ret til på lige fod at kunne ytre sig og i øvrigt opnå de rettigheder, det giver at være dansk statsborger. Der har f.eks. været forslag fremme, der vil indebære diskriminering af troende mennesker - læs f.eks. afsnittet "**SF-forslag om forskelsbehandling**" i **Partipolitisk nationalisme**.

Hertil er kun at sige, at hvis et pluralistisk, demokratisk samfund virkelig skal være pluralistisk og demokratisk, så må religiøse mennesker og de ikke-religiøse behandles fuldstændigt lige. Alle må være lige for loven. Den person, der ønsker at løbe fem gange rundt om Damhussøen, skal have mulighed for det, ligesom den person, der ønsker at bede fem gange om dagen, skal have mulighed for det.

Samvittighedsfrihed

Samtidig er det vigtigt, at vi også indrømmer hinanden frihed til at følge vores samvittighed - og selvfølgelig må vi være parat til som enkeltpersoner at betale den pris, det kan have at følge sin samvittighed. For samvittighedsfriheden må ikke bruges til, at jeg unddrager mig ansvaret for mine handlinger - heller ikke i de situationer, hvor de strider mod straffeloven eller en anden verdslig lov. Samtidig må vi erkende, at vi kan komme ud for situationer, hvor vores samvittighed byder os at overtræde den lovgivning, der gælder for samfundet.

I integrationsdebatten og debatten om islam angribes muslimer fra tid til anden for, at de ikke vil underordne sig Grundloven og det danske demokrati, fordi de sætter deres tolkning af islam højere end verdslige love. Men spørgsmålet er, om der grundlæggende er frygtelig stor forskel mellem kristne og muslimer på det punkt?

Jeg opfatter mig selv som værende "menneske og kristen", og jeg er ikke i stand til at adskille de to størrelser fra hinanden. Som menneske betragter jeg mig som værende skabt i Guds billede, og som kristen er jeg ved dåben og troen bundet til Kristus. Det er mit menneskesyn, min identitet og mit livsgrundlag. Det er selve fundamentet for mit liv. Det er i troen på Gud, at mit liv får mening - som skabt i Guds billede er jeg skabt til at elske - og skabt med et behov for at blive elsket. Den fordring til livet, jeg møder hos Gud, udtrykkes i det dobbelte kærlighedsbud, som i Matthæusevangeliet (kapitel 22, vers 37-40) formuleres sådan af Jesus: "Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind." Det er det største og det første bud. Men der er et andet, som står lige med det: "Du skal elske din næste som dig selv." På de to bud hviler hele loven og profeterne."

Det er en fordring, ingen af os magter i vor egen kraft. Det udtrykkes - sat på spidsen - således af Paulus i Romerbrevet (kapitel 7, vers 15): "... Det, jeg vil, det gør jeg ikke, og det, jeg hader, det gør jeg." Det er det, vi kalder synd, og det er syndens tilstedeværelse, der gør, at vi har brug for en frelser - og det er her, Jesus Kristus kommer os i møde. Han udtrykket det selv således i Johannesevangeliet (kapitel 3, vers 16): "For således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv." Og Paulus skriver i Efeserbrevet (kapitel 2, vers 4-10): "Men i sin rige barmhjertighed og på grund af den store kærlighed, han elskede os med, gjorde Gud os, der var døde i vore overtrædelser, levende med Kristus - af nåde er I frelst - og han oprejste os sammen med ham ... For af den nåde er I frelst ved tro. Og det skyldes ikke jer selv, gaven er Guds. Det skyldes ikke gerninger, for at ingen skal have noget at være stolt af. For hans værk er vi, skabt i Kristus Jesus til gode gerninger, som Gud forud har lagt til rette for os at vandre i."

Det er den tro, jeg lever på, når jeg står op om morgenen - hvad enten det er søndag, mandag eller fredag - og det er den tro, jeg hviler i om natten. Det er en tro, jeg ikke kan eller skal skille ud og lægge fra mig på bestemte tidspunkter af dagen eller ugen. Det betyder ikke, at jeg altid lever det liv, som troen tilsiger mig - jeg er lige så ufuldkommen som andre mennesker, og jeg kan ligesom alle andre give efter for ondskabens og egoismens fristelser,

da synden også har plads i min menneskenatur. Der kan også være situationer og tidspunkter, hvor troen anfægtes så stærkt, at det er tvivlen, der råder.

Når jeg går til gudstjeneste om søndagen, gør jeg det ikke for at vise min tro, men for at give troen næring, ligesom jeg søger at nærme den ved blandt andet at læse i Bibelen, gennem bøn, ved at være sammen med andre troende og ved at tale med andre om tro.

Det er altså troen på Kristus, der er mit livsfundament, og det er i troen på ham, jeg søger at hente vejledning i, hvordan jeg skal leve som menneske i hverdagen. I omgangen med andre mennesker står følgende udtalelse af Jesus for mig som et meget centralt princip: "Derfor: Alt, hvad I vil, at mennesker skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem. Sådan er loven og profeterne." (Matthæusevangeliet, kapitel 7, vers 12) Det er enkelt sætning af Jesu bjergprædiken, og den kaldes også for "den gyldne regel". Det er en regel, der ikke som sådan har noget med tro og religion at gøre, for det er en regel - eller et princip - der kan hjælpe os alle, uanset tro og religion, til at leve i fred og fordragelighed med hinanden. Det er en regel, der kan efterleves af såvel kristne, jøder og muslimer som af humanister og ateister.

Men det er også klart, at jeg kan komme i situationer, hvor min tro byder mig at handle på en måde, der ikke falder inden for lovgivningens rammer. Jeg kan ikke komme på nogle konkrete eksempler - for det er ikke udtryk for samvittighedsfrihed, hvis jeg overtræder hastighedsgrænserne på motorvejen, eller cykler over for rødt. Det er nærmere udtryk mangel på samvittighed. Men inden for de seneste år kender vi til eksempler, hvor f.eks. præster har skjult flygtninge, der var nægtet asyl i Danmark, eller børn, der stod over for at blive tvangsfjernet. I begge tilfælde gjorde de pågældende det af samvittighedsgrunde.

Sameksistens på tværs af religioner

I et multireligiøst samfund som vore dages Danmark har vi hver især brug for at lære om hinandens religioner, så vi bedre kan forstå hinanden. Målet med religionsdialogen er ikke at tilpasse religionerne til hinanden, men derimod, at vi hver især bevidstgøres om vores egen tro.

Danmark er et multireligiøst samfund i den forstand, at flere religioner har fået fodfæste i landet - ud over kristendom også islam, jødedom, hinduisme, buddhisme og talrige nyreligiøse bevægelser.

Nogle ser det som en trussel mod kristendommen og ikke mindst mod Folkekirken. Det gør jeg ikke. Jeg har svært ved at se, hvordan de tre-fire procent af befolkningen, der er muslimer, kan være en trussel mod de 85 procent, der er medlem af et kristent kirkesamfund. Samtidig kan jeg heller ikke helt lade være med at tænke på de stærke advarende røster, der lød, da jøder i 1600-tallet og baptister i 1800-tallet fik frihed til at udøve deres religion herhjemme. Den konservative avis Dagen mente, at det ville få katastrofale følger, hvis baptisterne fik religionsfrihed. "Kirkelighedens fulde Forfald ville ikke udeblive," skrev avisen advarende. (Læs mere herom i **Religionsfrihed i et pluralistisk samfund**.) I dag kan man roligt konstatere, at "katastrofen" udeblev. Baptistkirken tæller i dag godt 5000 medlemmer. Jeg vil ikke uden videre sammenligne Baptistkirken med islam. Alligevel ser jeg ikke islam som en kæmpetrussel mod kristendommen i Danmark. Tværtimod. Jeg ser nærmere islam og de andre religioners tilstedeværelse som et stor udfordring for medlemmerne af Folkekirken og de øvrige kirker - som det fremgår af **Folkekirkens udfordring i et sekulariseret og pluralistisk samfund**. De forskellige religioners tilstedeværelse og fremmarch i Danmark bør skærpe interessen hos alle os, der er medlem af Folkekirken eller et andet kirkesamfund, så vi bliver mere bevidste om den kristne tro, der er grundlaget for de kirker, vi er medlem af. Dermed ikke sagt, at vi skal tage let på islam og de andre religioners tilstedeværelse. Det skal vi på ingen måde. Den fordrer netop en indsats fra kirkerne og deres medlemmer, dels i form af undervisning vi oplæres i den kristne tro - som forældre og faddere pålægges, hver gang de bærer et barn til dåben i Folkekirken - dels i form af mission, så vi også forkynder kristendommens budskab for mennesker, der ikke tror på Jesus Kristus - det være sig såvel danske ateister eller nyreligiøse som muslimske og hinduistiske indvandrere. Læs mere herom i **Folkekirkens udfordring i et sekulariseret og pluralistisk samfund**.

Fredelig sameksistens

Dernæst skal vi holde os for øje, at vi som borgere i Danmark har et samfundsansvar. Danmark har i de seneste årtier - og også tidligere - i høj grad været præget af fred og samhørighed. Men det sammenhold, der hidtil har præget fællesskabet, kan let bryde sammen, hvis vi tager let på vores samfundsansvar - og her har såvel gammel- som nydanskere en pligt og et ansvar. Læs også **Kultur møde og integration**.

Det er ikke problemfrit, når mennesker fra forskellige kulturer mødes. Målet er, at det ender i en vellykket integration. Det kræver imidlertid, at der hos begge parter er en vilje til at respektere hinandens forskelligheder. Derfor er der også brug for, at gammel- og nydanskere lærer hinanden bedre at kende. For når vi kender hinanden, så opdager vi os, hvor vi er forskellige - og hvori disse forskelle består - og først da har vi for alvor mulighed for at forstå hinanden. For hvis vi kun kender til hinanden fra overfladiske artikler i pressen, korte indslag i tv eller via rygter, andre har hørt, så vil vi oftest stå tilbage med nogle meget mangelfulde oplysninger, der giver et fortegnet billede af den anden part. På den måde kan man både danne og forstærke fordomme om hinanden. Hvis man skal forstå hinanden, så kræver det et dybere kendskab til hinanden. Det sker i det øjeblik, hvor vi møder hinanden og taler sammen. Her kommer nuancerne frem, her begynder der at tegne sig en helhed af det andet menneske. Her ser vi, hvor vi er ens, og hvor vi adskiller os fra hinanden - her bliver vi til mennesker af kød og blod. Men hvis vi ikke bruger kræfter på at lære hinanden at kende, at vil ukendskabet til hinanden bidrage til, at vi forstærker de fordomme, vi bygger op i forhold til hinanden. Resultatet af, at man holder sig på afstand og isolerer sig i forhold til hinanden,

bliver nemt, at der opstår større og større spændinger mellem grupperne - og risikoen for konfrontationer, såvel psykiske som fysiske, er næsten uundgåelig.

Et del af det kulturmøde, vi danskere oplever i forhold til flygtninge og indvandrere, rummer religiøse dimensioner - og det kan måske i sig selv skræmme nogle, fordi alene tanken om at være eller blive "religiøs" virker skræmmende. For nogle danskere er den religiøse verden en ret ukendt og fremmed verden. Modsat er nogle muslimer chokerede over, at en stor del af danskerne ikke går særligt meget op i deres religion.

Det ændrer imidlertid ikke ved, at vi hver især har brug for at lære noget om hinanden - og også om hinandens tro og religion - hvis integrationen skal lykkes. Og det vil hjælpe os til at kunne leve fredeligt sammen side om side, hvad vi er kristne, jøder, hinduer, muslimer, buddhister eller ikke-troende.

Det nye er aldrig velkendt

Når man møder noget nyt, kan man reagere på flere måder. Man kan undersøge det nye for at finde ud af, om det er godt eller dårligt. Eller man kan bekæmpe det nye, fordi man føler sig truet af noget nyt, som man ikke kender.

De samme mønstre kan man komme ud for, når en ny medarbejder begynder på en arbejdsplads. Man kan lukke ham/hende ind i varmen fra første dag ved at byde medarbejderen velkommen, forklare den nye om arbejdet og arbejdspladsen. Eller man kan lukke vedkommende ude ved at overlade den nye til sig selv - og måske tilmed mobbe den nye, fordi han/hun gør nogle af tingene anderledes.

Sådan er det også, når mennesker fra forskellige religioner mødes. Man kan indlede en samtale, hvor man spørger til den andens tro og religion. En sådan samtale vil vise, hvor man er forskellige, men der kan også vise sig at være områder, hvor man ligger på linje med hinanden. En sådan samtale kan også føre til, at man skifter religion. Vi ved, at nogle døbt danskere efter at have undersøgt islam er konverteret og blevet muslimer. Modsat er der muslimer, der kom hertil som flygtninge, som er konverteret til kristendommen og blevet døbt.

Men man kan også møde en anden religion og dens tilhængere med kold afstandtagen. Man kender måske til nogle "dårlige eksempler" - og på baggrund af dette spinkle grundlag generaliserer man og lader sig skræmme af religionen og dens tilhængere. Derfor afholder man sig fra at undersøge den nærmere og afviser religionsdialogen. Og man ønsker måske tilmed at bekæmpe den nye religion, selv om man ikke kender ret meget til den. Den skal ske direkte ved voldsanvendelse, selv om det heldigvis er sjældent i Danmark, men det kan også ske gennem psykisk terror, hvor man stiller krav om, at "de andre" skal udvises, hvis de ikke "fordansker" sig. Eller man kommer med forslag om forskelsbehandling, som vil diskriminere "de andre". Eller man udtaler sig nedsættende om deres religiøse og kulturelle baggrund.

Hvis man ønsker en vellykket integration, er det ikke den slags forslag, der skal på banen. Tværtimod. De modarbejder direkte integrationen og den fredelig sameksistens. Derimod er der ingen tvivl om, at en religionsdialog kan bidrage til at integrere mennesker med forskellig religiøs overbevisning i det danske samfund.

Dialogens vej får nuancerne frem

Religionsdialog er blevet et ord og begreb, der er in i mange kredse. Men det er vigtigt, at vi gør os klart, hvad vi lægger i begrebet, for det kan bruges i forskellige betydninger.

Grundlæggende kan man sige, at dialog er en af nøglerne til at udvide sin egen horisont, såvel kulturelt og religiøst som på mange andre områder. Hvis jeg rejser til Tyrkiet kan jeg på forhånd danne mig et indtryk af landet, dets befolkning og kultur ved at læse om landet. Når jeg kommer til landet, vil denne viden blive suppleret - og måske også korrigeret - af de indtryk og oplevelser, jeg får ved at rejse rundt i landet. Og denne viden vil yderligere blive suppleret - og givetvis også korrigeret - i det øjeblik, jeg møder nogle tyrker, som jeg kan tale med om deres liv og hverdag, og som jeg måske kan have kontakt med gennem længere tid. Mit kendskab til landet, dets kultur og religion vil øges i takt med, at jeg møder og får kontakt

med mennesker i landet, og jo flere forskellige mennesker, jeg møder, jo mere nuanceret bliver mit billede, selv om det stadig kan vise sig at være mangelfuldt på nogle områder. For der hører mange brikker med til at give et sandt billede. Det siger sig selv. Vi kan jo blot tænke på, hvilket Danmarksbillede en tyrkisk turist vil få af Danmark, hvis han udelukkende mødte og talte med medlemmer fra Hells Angels - eller kun tog på sightseeing langs Strandvejen. Der skal mange brikker og nuancer med, hvis der skal tegnes et blot nogenlunde dækkende billede.

Sådan er det også, hvis man vil prøve at forstå andres kultur og religion. Man må sætte sig ind i, hvad religionen går ud på - både ved at læse om religionen, ved at studere religionens egne hellige skrifter og ved at tale med mennesker, der bekender sig til religionen. Hvis man vil lære noget om kristendommen, kan man læse Bibelen, og man kan læse bøger om kristendommen. Det vil formentlig efterlade én med en masse spørgsmål og uafklarede spørgsmål, fordi man givetvis vil have en fornemmelse af, at der er mange ting i kristendommen, der kan tolkes forskelligt - og dette indtryk vil blive bekræftet, hvis man supplerer sin læsning ved at tale med andre mennesker om kristen tro. Der findes forskellige tolkninger af kristendommen. Tilsvarende kan man opleve, at der blandt muslimer er forskellige tolkninger af islam.

Religionsdialog - på forskellige planer

Religionsdialogen udfolder sig på forskellig måde herhjemme.

En form for dialog er den, hvor repræsentanter fra forskellige trossamfund - f.eks. kristne, muslimer, jøder og hinduer - mødes for at tale om punkter, hvor de søger at opnå en fælles holdning - f.eks. i synet på religionsfrihed og andre menneskerettigheder, eller for at udtrykke et ønske om fred i verden. Den form for dialog vil let få karakter af politiske manifestationer frem for egentlige religiøse markeringer, og det kan være på sin plads med den slags markeringer, når vigtige spørgsmål er oppe i samfundsdebatten.

Den slags dialogmøder kan også have som mål at afklare forskelle og ligheder i de respektive religioner - f.eks. vil jøder, kristne og muslimer alle hævde, at Gud er én. De vil også være enige om troen på, at Gud er altings skaber. Derimod vil de på andre punkter være forskellige i deres Gudsopfattelse, ligesom de ser forskelligt på spørgsmål som frelse og fortabelse. Den slags dialoger er værdifulde derved, at repræsentanter fra forskellige trossamfund mødes. Det er nu en gang bedre at være på talefod eller krigsfod. Tilsvarende er det positivt, at der blandt de kristne trossamfund foregår en dialog mellem f.eks. katolikker, ortodokse og lutheranere. Modsat skal man være opmærksom på, at der - til trods for, hvad der må være af ligheder - er afgørende forskelle mellem f.eks. jøder, kristne og muslimer. Og disse forskelle hører med i billedet. Hvis man lægger alt for stor vægt på de områder, hvor man er enige, og underbetoner forskellene og uenighederne, giver man et ensidigt billede, som kan give offentligheden et fejlagtigt billede af, at der er en langt større enighed, end der er i virkeligheden. Man må til stadighed gøre sig klart, at selv om jøder, kristne og muslimer kan være enige om nogle punkter, så er de forskellige på andre områder. De tre religioner er, selv om de alle er monoteistiske, langt fra ens.

De forskelligheder, der er religionerne imellem, skal med, når man taler religionsdialog, ellers giver man et falsk billede af de faktiske forhold. Modsat er det også klart, at dialogen er nødvendig - hvad enten målet er at leve sammen i fredelig sameksistens, eller det er at overbevise modparten om det rigtige og sande i ens egen religion og tro. Modsætningen er vold og tvang, og korstog er - trods de fejltagelser, der er op gennem historien - nu en gang i modstrid med kernen i kristendommens budskab om at elske Gud og sin næste som sig selv. Dialog er med andre ord den eneste farbare vej, når det gælder vor tids religionsmøde.

Dialogen kan også foregå ved, at man der, hvor man bor og lever, mødes for at få mere kendskab til hinandens religioner. Det kan hjælpe til en større gensidig forståelse og respekt for hinanden, og det kan aflive de fordomme og misforståelser, der let opstår, når man ikke kender hinanden. En sådan forståelse er nærmest en forudsætning for, at man kan tage hensyn til hinanden, og den gør det nemmere at respektere hinanden. Dermed er den et godt fundament for en fredelig sameksistens, og det er i sig selv et godt mål.

Dialog og mission

Det ligger i såvel kristendommen som islam, at disse religioner er missionerende og vil søge at få ikke-troende til at antage den samme tro. En sådan omvendelse må nødvendigvis ske af egen fri vilje - ellers bliver der tale om en tvangsreligion.

Såvel for kristendommen som islam gælder, at man kan missionere på flere forskellige måder. Jeg skal her nøjes med nogle få betragtninger om kristen mission. Evangeliet om Jesus Kristus kan forkyndes gennem store møder, hvor en prædikant taler til måske flere tusinde mennesker. Det kan formidles gennem radio og tv. Eller mennesker kan læse det i Bibelen eller i bøger om kristen tro. Men det kan også formidles ved, at en kristen taler med en ikke-kristen - eller ved, at man mødes i små grupper.

Uanset hvilke metoder der benyttes, så er det vanskeligt at forestille sig kristen mission og undervisning, uden at der på et eller andet tidspunkt må ske en dialog mellem en kristen og den søgende. Den bliver grebet af budskabet ved et stort vækkelsesmøde, vil uden tvivl på et tidspunkt stå med nogle spørgsmål, som han/hun har brug for at tale med en anden kristen om - så en del af oplæringen vil ske i dialog med en præst eller andre kristne. Tilsvarende for den, der hører budskabet via et elektronisk medie - måske vil dialogen her være at henvende sig til en kirke skrive til radio- eller tv-stationen.

Derfor er det svært at forstå, hvorfor nogle kritiserer religionsdialogen. Uanset om målet er integration og fredelig sameksistens eller mission, så er det svært at komme uden om dialogens vej. Vi har brug for at tale sammen.

Forskelle og ligheder - på kryds og tværs

I forlængelse af talen om religionsdialog er det også vigtigt, at vi gør os klart, at der er krydsfelter med hensyn til, hvor vi mennesker er fælles om nogle ting. På nogle områder vil jeg som kristen, hvid dansker have mere til fælles med en troende muslim, der er flygtet fra Iran, end med en humanistisk dansker - f.eks. at vi begge tror på én Gud (men har forskellige billeder af Gud) og på en gudskabt verden. På andre punkter vil jeg have langt mere til fælles med en dansk, hvid ateistisk humanist, end jeg har med den muslimske flygtning. Vi to danskere vil - under forudsætning af, at vi begge er cykelsportsinteresserede - kunne bruge adskillige timer på at følge danske cykelrytters bedrifter i Tour de France, mens flygtningen højst sandsynligt vil anse den slags for ganske uinteressant.

Når det gælder hjælpearbejde for at komme nødstedte mennesker til undsætning og humanitært arbejde, kan jeg gå meget langt arm i arm med humanisten. Forskellen er her, at vi går ind i arbejdet ud fra vidt forskellige udgangspunkter. Jeg gør det, fordi jeg sætter Gud i centrum - og ser det som en af hans fordringer i mit liv. Humanisten gør det, fordi han sætter mennesket i centrum og ønsker at forbedre menneskers livsvilkår. Jeg ved, at hjælpeindsatsen måske kan forbedre livsforholdene for nogle mennesker i deres konkrete situation her og nu, men jeg ved også, at hjælpen i sig selv hverken kan frelse dem, verden eller mig. Hvorimod humanisten - i hvert fald de mest idealistiske af dem - vil have et håb om, at hjælpeindsatsen ikke blot vil komme nogle mennesker til gavn, men også mere overordnet vil bidrage til en bedre verden. Så selv om vi har vidt forskellige perspektiver på hjælpeindsatsen, så kan vi udføre hjælpearbejdet sammen.

Religiøse skrifter kan tolkes forskelligt

Når det gælder kendskab til andres religion - og også sin egen - er det blandt andet vigtigt at kende noget til de hellige skrifter, der er knyttet til de forskellige religioner - de kristnes bibel, Koranen for muslimerne og Tanak for jøderne. Ukendskab på disse områder kan let føre til misforståelser og fordomme.

Grundlæggende er det f.eks. vigtigt at holde sig for øje, at der er forskel på graden af fuldkommenhed, man i de forskellige trosretninger tillægger de respektive religiøse skrifter. Ligesom der inden for hver enkelt trosretning er mange - og til tider vidt forskellige - tolkninger af de religiøse skrifter og også af den autoritet, man tillægger skrifterne.

På titelbladet i den danske oversættelse af Bibelen står der "Den hellige Skrifts kanoniske Bøger". Ordet "kanonisk" betyder rettesnor, hvilket vil sige, at de kanoniske bøger er de skrifter, der er rettesnor, autoritative, for kirkens lære og forkyndelse. Bibelen er opdelt i Det Gamle Testamente (GT), som indeholder 39 bøger, og Det Nye Testamente (NT), der har 27 bøger. Det er disse 66 bøger, der er "Den hellige Skrifts kanoniske Bøger". Allerede her er der sket en udvælgelse. For ud over bøgerne i GT og NT er der en gruppe bøger, i alt 11 bøger, der kaldes "De Apokryfe Skrifter", "Det Gamle Testaments Apokryfe Bøger" eller blot "apokryferne". Og det er her en af forskellene kommer frem, for den romersk-katolske kirke anser også apokryferne for at være kanoniske, mens Luther betragter dem "som læseværdige". Modsat afviser de reformerte kirker de apokryfe skrifter som en del af Bibelen. Så blandt de kristne kirkesamfund er der forskellige opfattelser af, hvilke bøger der overhovedet skal regnes for retningsgivende (kanoniske).

Dernæst er der forskellige holdninger til, hvordan Skriften skal tolkes - der er forskellige bibelsyn, og det har der været hele tiden op gennem kirkehistorien. Der er dels fundamentalistiske bibeltolkninger, dels forskellige mere eller mindre bibeltro tolkninger, dels historisk-kristne tolkninger, dels litteratur-kritiske tolkninger - for nu at nævne nogle hovedgrupper.

Nogle kristne har et fundamentalistisk bibelsyn, hvor de ikke blot vil hævde centrale kristne dogmer som jomfrufødslen, Kristi stedfortrædende forsoning, og at Kristus opstod legemligt, men også vil hævde Skriftens ufejlbarlighed. Andre vil her sige, at Bibelen er inspireret af Guds Ånd, Helligånden - eller at Bibelen er Guds Ord og menneskers ord. Bibelen indeholder beretninger om, hvordan Gud op gennem tiden har åbenbaret sig for mennesker - og for menneskeheden. Det skete stærkest og direkte, da han kom til jorden i skikkelse af Jesus Kristus, der var sandt menneske og sand Gud. I Det Nye Testamente bruges således også udtrykket "den usynlige Guds billede" om Jesus Kristus.

Det er en meget afgørende forskel, om man betragter Bibelen som "ufejlbarlig" eller som bøger, der er inspireret af Guds Ånd og nedskrevet af ufuldkomne mennesker. Det første bibelsyn lever ikke plads til tolkninger, hvor man f.eks. tager historiske faktorer i betragtning - hvis Bibelen bogstaveligt er ufejlbarlig, må den selvsagt gælde bogstaveligt for mennesker til alle tider. Så må f.eks. Paulus' ord til menigheden i Korinth om, at kvinder ikke må bede eller profetere med utildækket hoved (1 Kor 11,1-16) også gælde kristne menigheder i dag. Det er dog få, der har en sådan praksis, men derimod er spørgsmålet om kvindelige præster et emne, der fortsat er uenighed om blandt kristne trosretninger.

Mens forskellige bibeltro tolkninger - modsat en strengt fundamentalistisk tolkning - giver plads for at tolke Bibelen i forhold til de normer, moral og adfærd, der var gældende på de tidspunkter og steder, skrifterne handler om eller henvender sig til, så er forholdet anderledes i den historisk-kritiske bibeltolkning. Den begyndte at vinde indpas sammen med oplysningstiden i anden halvdel af 1700-tallet. Her adskilles skrifternes åndelige åbenbaring og de historiske kendsgerninger. Her måles Bibelen ud fra fornuften og den viden, man ad videnskabens vej er nået frem til - ligesom man herudfra søger at forklare Bibelens tekster, hvorved flere af beretningerne bliver gjort til legender, altså begivenheder, der ikke har fundet sted i virkeligheden. Den var denne rationalisme og fornuftsbetonede kristendom, som blandt andre Grundtvig og Kierkegaard gjorde op med i 1800-tallet.

I de seneste årtier i 1900-tallet dukkede der på den kritiske fløj en litteratur-kritisk bibeltolkning op. Den betragter Bibelen som et stykke litteratur på linje med andre bøger og litterære værker.

Tilsvarende findes der forskellige tolkninger inden for såvel islam som jødedom. Der er fundamentalister i begge religioner, men der er også retninger, som søger at tolke henholdsvis islam og jødedommen ind i den tid og det samfund, hvor de respektive religioner befinder sig.

Fra Det Nye Testamente ved vi, at der allerede på Jesu tid var forskellige retninger inden for jødedommen - f.eks. farisæerne og saddukæerne, som blandt andet var uenige i spørgsmålet om dødes opstandelse. Bøgerne i Det Gamle Testamente har de kristne overtaget fra jøderne.

Den jødiske betegnelse for skrifterne er Tanak, og jøderne inddeler bøgerne i tre hovedgrupper: Torah (Mosebøgerne), Neviim (Profeterne) og Ketuvim (Skrifterne). Som nævnt var der allerede på Jesu tid forskellige jødiske tolkninger af disse skrifter, og omkring 200 blev der gjort forsøg på at skabe en normgivende tolkning af jødedommens skrifter. Denne debat strakte sig over flere hundrede år, og resulterede i to værker, Mishnah og Gemara, der er samlet i Talmud.

Inden for jødedommen findes i dag flere forskellige retninger. På den ene side rettroende, ortodokse jøder, der holder fast ved lovens uforanderlighed og Torahens guddommelige oprindelse. På den anden side forskellige reformretninger, der f.eks. tillader kvindelige rabbinere. Reformretningerne har også ændret på spisereglerne og andre jødiske traditioner.

Her i begyndelsen af 2000-tallet kunne man i pressen læse om, at der i jødiske kredse i Danmark foregår en debat om, hvorvidt ikke-jødiske ægtefæller må blive begravet på en jødisk gravplads.

De religiøse retninger er også med til præge politikken i Israel, idet religiøse partier i nogle tilfælde har kunnet få religiøse krav igennem, fordi de har udgjort de udslagsgivende mandater bag forskellige regeringsers parlamentariske grundlag. Tolkningen af de religiøse skrifter spiller også en rolle i den israelske bosættelsespolitik, idet nogle argumenterer for Israels ret til de besatte områder (Vestbredden og Gaza) med henvisning til, at Gud i GT (Mosebøgerne) lover israelitterne disse områder.

Koranen spiller en meget central rolle i islam, og når det gælder spørgsmålet om åbenbaring, har Koranen en anden rolle end Bibelen har i kristendommen. Hvor Bibelen fortæller om, hvordan Gud har åbenbaret sig for mennesker (og menneskeheden) op gennem tiden, så er Koranen efter muslimsk opfattelse simpelthen Guds (Allahs) åbenbaring til menneskene (hele menneskeheden) til alle tider. Denne åbenbaring blev givet til profeten Muhammed af ærkeenglen Gabriel, og ifølge islam er Koranen den endelige guddommelige åbenbaring, og Muhammed betegnes som profeternes segl, idet han er den sidste af en række profeter, der gennem tiden har modtaget åbenbaringer fra Gud. Ifølge islam indgår Moses, der gav jøderne Moseloven, og Jesus, der gav det kristne evangelium, i denne række af profeter. De ældste udgaver af Koranen er nedskrevet uden brug af vokaler, men i 900-tallet enedes muslimske teologer om syv læsemåder, der alle betragtes som ligeværdige. I moderne udgaver af Koranen bliver det også anført i forbindelse med de enkelte kapitler (sura), hvor de er blevet åbenbaret, hvilket gør det muligt at læse (og tolke) dem ud fra en historisk kontekst. Ved siden af Koranen har muslimerne et andet skrift, Hadith, som indeholder beretninger om, hvad Muhammed gjorde i en række situationer - Muhammeds sædvane - og de bidrager derfor også som norm for muslimers tro og liv. Muslimske lærde hævder, at det principielt er muligt for dem at opstille regler for alle sider af tilværelsen.

Selv om Koranen ifølge islam er Guds endelige åbenbaring, og selv om den beskæftiger sig med en række forskellige spørgsmål - ikke blot om tro, men også om ægteskab, arv og andre juridiske spørgsmål, så findes der i dag forskellige muslimske retninger og tolkninger. Det fremgår blandt andet af den kendsgerning, at flere muslimske lande ikke anvender de meget omdiskuterede sharia-regler. Debatten om euro-islam er et andet eksempel på, at islam ikke er et urokkeligt religiøst system, hvor alt blot kører videre, som det har gjort i knap 1400 år.

Alt i alt kan det konkluderes, at i de tilfælde, hvor der opstår problemer og konflikter på grund af en religion eller mellem forskellige religioner, skal årsagen sjældent søges i selve religionen eller dens religiøse skrifter. Problemet ligger ofte i den måde, nogle personer/grupper tolker disse skrifter på. Der er intet i f.eks. kristendom, islam eller jødedom, der hindrer tilhængere af de tre religioner i at leve fredeligt side om side, hvilket da også er sket mange steder op gennem historien, selv om der desværre også er en række eksempler på det modsatte. Men problemet er, at religionen i flere tilfælde bliver koblet sammen med et politisk (ideologisk, socialt) ærinde, hvor en diktator, et parti eller en gruppe/bevægelse søger magt for at ændre samfundet i en bestemt retning.

Forskel på tro og tradition

Samtidig er det også vigtigt, at vi i forhold til religionsudøvelsen gør os klart, at det ikke er alt, der er tro eller bestemt af troen; der er også blandet en god del tradition ind i billedet. Det gælder for kristne såvel som muslimer og andre.

Karneval og fastelavnsoptog er ikke bestemt af den kristne tro, men er udtryk for, at der rundt omkring er opstået nogle folkelige traditioner, der er blevet knyttet til en bestemt begivenhed i kirkeåret. Tilsvarende er julen heller ikke en fest, der er bestemt af den kristne tro. Her gælder det, at man i kirken i Europa har adopteret en fest (lysfest), der markerede, at dagene efter solhverv begyndte at blive længere, og givet den et kirkeligt indhold (Jesu fødsel - lyset, der kom at oplyse verdens mørke). Og disse fester, der har eller har fået tilknytning til kirkeårets begivenheder, er nu for længst blevet en del af den folkelige kultur herhjemme såvel som i andre lande. Danskere fejrer stadig i stort antal jul og påske, selv om 40 procent af befolkningen i en Gallup-undersøgelse i 1999 svarede, at Jesus ingen betydning har i deres daglige liv.

På det personlige plan er der heller ikke noget i den kristne tro, der siger, at kristne skal bære kors som smykker. Nogle har valgt at gøre det, andre ikke. Det er et valg, den enkelte selv må forholde sig til, og det er en tradition, der skal være frihed til at vælge. Tilsvarende må der generelt være frihed til, at muslimske kvinder, der ønsker at gå med tørklæde, har frihed til at gøre det - men de må også have frihed til ikke at bære det. Så vidt jeg har forstået, er det op til den enkelte muslimske kvinde selv at vælge, om hun ud fra sin kultur og tolkning af islam vil bære tørklæde eller ikke vil.

Vi har både herhjemme og i andre lande set tilfælde, hvor en muslimsk slægtning har dræbt en - typisk ung - muslimsk kvinde, fordi hun trodsede familiens ønsker. Måske var hun blevet forelsket i en dansk mand, måske ville hun ikke giftes med den mand, familien ønskede eller lignende. Disse såkaldte æresdrab bliver ofte betragtet som værende en del af islam, altså en religiøs pligt. Det er dog ikke tilfældet. Der er tværtimod tale om en tradition, der er opstået i visse samfund, og som altså stadig efterleveres af nogle få muslimer. Det er derfor vigtigt, at vi ser disse drab som det, de er - nemlig udslag af en tradition, der ikke hører hjemme i et civiliseret samfund. Og de mennesker, der begår den slags forbrydelser må selvsagt stilles til ansvar for deres ugerninger og straffes efter straffelovens bestemmelser.

Ikke mindst Dansk Folkeparti og andre fremmedfjendske kredse fordømmer med stor iver de såkaldte æresdrab, der begås af muslimer. Og vi skal tage afstand fra disse mord, for der er intet som helst ærefuldt ved at begå dem, og de er helt uacceptable i et retssamfund, hvor menneskelivet betragtes som ukrænkeligt. Samtidig skal vi dog huske at feje for vor egen dør. For såkaldte æresdrab hører også til dagsordenen blandt kristne danskere i rockerklubber som Hells Angels og Bandidos - jeg betegner dem som kristne, for hovedparten af disse klubbers afdøde medlemmer har mig bekendt fået en kirkelig begravelse. I disse rockerklubber er indbyrdes uoverensstemmelser mellem klubmedlemmer såvel som konflikter med personer uden for medlemsrækkerne flere gange blevet klaret med hårdhændede metoder, som har efterladt ofrene i en kiste. Drabsmændene vil givetvis hævde, at forsvarede deres eller klubbens ære, men det er intet som helt ærefuldt i den slags ugerninger. Det er der heller ikke i de tilfælde, hvor en ægtefælle i jalousi dræber sin mand/hustru på grund af utroskab. Men vi må altså konstatere, at der også bliver begået såkaldte æresdrab af individer, der tilhører "den danske stamme" - som integrationsminister Bertel Haarder (V) betegner danskerne.

Troen ligger ikke bag alle handlinger

Ligesom der er forskel på tro og religiøse/folkelige traditioner, er der også forskel på troende menneskers gøren og laden. Det er ikke alt, hvad jeg gør, der er udtryk for min kristne tro - eller i overensstemmelse med troen. Det samme gælder for en muslim, en buddhist og alle andre.

Hvis jeg cykler over for rødt lys, så foretager jeg mig en handling - som desværre forekommer alt for hyppigt i dagens Danmark - og som vidner om, at jeg i den situation ikke opførte mig som en lovyldig trafikant. Og det var ikke min tro, der tilsagde mig, at jeg ikke skulle overholde loven. Tværtimod forsøgte den nærmere at få mig til at stoppe op for rødt.

Men der kan også være situationer, hvor troen og samvittigheden tilsiger mig eller et andet troende menneske bevidst at bryde loven. Det har f.eks. været tilfældet for en række præster og andre kristne, som har skjult flygtninge, der var gået under jorden, fordi de ikke kunne få asyl i Danmark, men hvor der var risiko for, at de ville blive forfulgt, fængslet eller dræbt, hvis de vendte tilbage til deres hjemland. Det er ulovligt at skjule flygtninge, der er afvist af de danske myndigheder, men de pågældende mennesker valgte af samvittighedsgrunde at bryde loven - og nogle af dem er også blevet straffet for disse lovbrud. I andre tilfælde har præster skjult børn, som myndighederne havde besluttet at tvangsføre. Igen var det samvittigheden, der førte til, at de pågældende brød loven.

Religiøs ekstremisme

Men en persons tro og religion - eller anden overbevisning - kan også føre til handlinger, der ikke blot er klart kriminelle, men også forvolder mange mennesker skade.

Vi har i de seneste årtier set flere eksempler på, at fanatiske religiøse sekter har begået kollektive selvmord eller lignende. Og terroraktionerne i USA den 11. september 2001 blev begået af mennesker, der var stærkt præget af en muslimsk inspireret ekstremisme. De mente, at de handlede i Guds - Allahs - navn. Tilsvarende er set ved aktioner med selvmordsbomber i Mellemøsten. Og ayatollah Khomeini lovede tilbage i 1980'erne de iranske soldater, der faldt i kampen mod Irak, at de ville komme direkte i paradiset.

Den slags handlinger er afskyelige i al deres gru og ødelæggelse. Religiøs forførelse og ekstremisme er på ingen måde acceptabel, hvad enten den fører til blodig terror, hvor helt tilfældige mennesker dræbes, eller den fører til kollektive selvmord.

Samtidig er for at imødegå fordomme vigtigt - ikke mindst i kølvandet på terrorangrebene i USA - at vi gør os klart, at det ikke kun er muslimer, der kan blive forført til den slags ekstremisme. Den kan forekomme blandt alle religioners tilhængere - også blandt kristne. I USA er der f.eks. også eksempler på, at kristne abortmodstandere har dræbt læger, der udførte abortindgreb, og terroriseret abortklinikker.

Terrorhandlinger skal fordømmes som de brutale og primitive ugerninger de er - hvad enten de begås af muslimske, jødiske eller kristne ekstremister. Det er ikke den måde, man skal kæmpe for sin politiske eller religiøse overbevisning i et civiliseret samfund. Men samtidig skal vi holde os for øje, at det heldigvis er ganske få, der griber til den slags yderligheder - og vi skal ikke generalisere ud fra disse rædselsfulde handlinger. Det er forkert at tro, at alle kristne er som de militante kristne, der har terroriseret abortklinikker i USA. Og det er forkert at tro, at alle muslimer er som de 19 muslimer, der gennemførte terrorhandlingerne i USA den 11. september 2001. Vi skal være os for, at vi ikke tror bedre om os selv, end vi er, og om tror værre om andre, end de er.

Vi skal heller ikke lade terroren skræmme os fra at leve det liv, vi er skabt til at leve; men vi skal selvfølgelig, hvor vi end er i verden, tage de forholdsregler, der skal til, så vi ikke handler dumdristigt.

Folkekirken udfordring i et sekulariseret og pluralistisk samfund

LigeGYldigheden over for kristendommen blandt de mange kirkemedlemmer, der aldrig eller kun sjældent går i kirke, er en større trussel mod kristendommen end de tre-fire procent af befolkningen, der kommer fra en muslimsk kultur.

Danmark er blevet et multireligiøst samfund i den forstand, at flere religioner er blevet repræsenteret i større omfang i de seneste årtier - ud over kristendom også islam, jødedom, hinduisme, buddhisme og talrige nyreligiøse bevægelser.

Det anser nogle for at være en trussel mod kristendommen i Danmark. Og det er især islam, der skaber frygt blandt nogle danskere. Jeg mindes ikke at have hørt særligt høje røster tale om truslen fra hinduisme, buddhisme eller new age - heller ikke fra Dansk Folkeparti. Da tibetanernes åndelige leder, Dalai Lama, den 19. maj 2000 deltog i en kirkelig handling - en såkaldt morgensang - i Christianskirken i København og bagefter talte til deltagerne, lød der ingen protester fra Dansk Folkeparti. Gad vide, om partiet havde forholdt sig lige så tavst, hvis Christianskirkens præst ikke havde indbudt en tibetansk buddhist, men en muslimsk imam til at tale i kirken?

I hvert fald er det en kendsgerning, at Dansk Folkeparti gentagne gange i de seneste år har udtalt sig kritisk imod en påstået "islamisering" af Danmark. Denne islamisering består blandt andet i, at andelen af muslimer i befolkningen er voksende, at der af hensyn til muslimske børn serveres halalkød i børnehaver, og i at muslimske piger og kvinder vil have lov til at bære tørklæder. Partiet har også rejst forespørgsler i Folketinget med dette tema som emne.

Umiddelbart er det svært at se, hvordan muslimerne, som antageligt udgør tre-fire procent af befolkningen, skulle være en trussel mod "det kristne Danmark", der udgør 85 procent af befolkningen. Styrkeforholdet er mindst 1:20. Det kan vel heller ikke være nogen særlig trussel mod kristendommen, at disse tre-fire procent af befolkningen har lov til at spise halalkød og (for kvinders vedkommende) lov til at gå med tørklæder? Hvis halalkød er en trussel, så må det jo også være betænkeligt, at der dagligt er danskere, som spiser halalmad i tyrkiske eller pakistanske restauranter og grillbarer?

Folkekirken er under pres

Man skal imidlertid ikke blot trække på smilebåndet, når det hævdes, at kristendommen er truet i Danmark. "Truet" er måske så meget sagt, men der er ingen tvivl om, at kristendommen og ikke mindst Folkekirken er under pres i dagens Danmark.

Presset kommer dog ikke primært fra den muslimske minoritet i befolkningen. Den største trussel er den overvældende ligeGYldighed, hvormed hovedparten af Folkekirken medlemmer forholder sig til deres kirke og dens budskab. Denne ligeGYldighed illustreres f.eks. af en Gallup-måling (fra januar 2000), der viser, at kun ni procent af befolkningen går i kirke mindst en gang om måneden - til trods for, at omkring 85 procent af befolkningen er medlem af Folkekirken. Disse tal bør få alarmklokkerne til at ringe - og man kan derfor kun opfordre de danskere, der er bekymret for kristendommens og Folkekirken fremtid i Danmark, til at slutte op om kirken. Alt andet vil være hykleri. Hvis man som medlem af Folkekirken er bange for, at kirken vil tabe terræn her i landet - og måske blive udkonkurreret af andre trosretninger, med kirkelukninger til følge - men ikke selv gider bevæge sig hen i kirken for at deltage i menighedens fællesskab, så har denne bekymring ingen troværdighed.

Vi må se i øjnene, at det med den nuværende deltagelse i Folkekirken gudstjenester og øvrige aktiviteter kan blive aktuelt at lukke kirker. Men hvis det bliver tilfældet, så skal grunden ikke søges i, at tre-fire procent af befolkningen er muslimer, heriblandt nogle danske konvertitter. Nej, årsagen skal i givet fald søges i den kendsgerning, at en meget stor del af Folkekirken medlemmer åbenbart ikke har brug kirken. Læs mere herom i **Religionsudøvelse i det sekulariserede Danmark.**

En anden side af den kirkelige ligegyldighed er, at mange folkekirkemedlemmer ikke kender ret meget til den tro og det budskab, der er grundlaget for den kirke, de er medlem af. Hvordan skal forældre, der ikke kommer i kirken og ikke læser i Bibelen, være i stand til at oplære deres børn i den kristne tro? Den store uvidenhed om Jesus stilles også klart til skue i de undersøgelser, der er foretaget af, hvordan mennesker opfatter Jesus Kristus i dag. Læs mere herom i afsnittet "**Jesus opfattes forskelligt**" i **Religionsudøvelse i det sekulariserede Danmark**.

En tredje årsag til, at kristendommen - og Folkekirken - er under pres i disse år, er, at en del danskere, trods medlemskab af Folkekirken, skaber deres egne blandingsreligioner, hvor de mikser elementer fra kristendommen sammen med astrologi, reinkarnation og andre træk fra new age og nye åndelige strømninger. En del mennesker skaber på denne måde deres egen gud. Mange af dem er sikkert stadig medlem af Folkekirken, men de tilbeder og dyrker en religion, som afviger fra helt centrale dele af kristendommen. Læs mere herom i **Religionsudøvelse i det sekulariserede Danmark** og i **Menneskesyn, identitet og livsgrundlag**.

Presset mod Folkekirken og kristendommen er dog ikke af ny dato. Kirkehistorikeren Martin Schwarz Lausten skriver i "Kirkens historie i Danmark" om, at der også i begyndelsen af 1800-tallet blev talt om "kirkelig ligegyldighed" og "tomme kirker". Ligeledes har Folkekirkens medlemsprocent - altså den procentdel af befolkningen, der er medlem af Folkekirken - været faldende i en årrække år.

Hvorfor denne store forskel på medlemstal og kirkegang?

Man kan undre sig over, at der er så stor forskel på Folkekirkens medlemstal sammenlignet med antallet af jævnlige kirkegængere. Det er trods alt ikke gratis at være medlem af Folkekirken. I 2000 betalte hvert medlem af Folkekirken i gennemsnit 914 kroner i det direkte medlems-bidrag til kirken - det, der ganske misvisende kaldes "kirkeskat". Det skal bemærkes, at der er tale om et gennemsnitstal - i praksis er tallet højere, da de mange døbte børn ikke betaler til Folkekirken, før de på et tidspunkt kommer til at tjene så mange penge, at de skal betale skat. Og da kirkebidraget udregnes som en procentdel af indkomsten, stiger det selvfølgelig i takt med den enkeltes indtægt, men procentdelen vil variere fra sogn til sogn og kommune til kommune.

Men hvorfor betaler en stor del af befolkningen til driften og opretholdelsen af et kirkesamfund, som de sjældent eller stort set aldrig bruger - og hvoraf mange tilsyneladende også er ret fremmede over for det budskab, den er sat til at forkynde?

Jeg skal afstå fra at gætte på, hvad forklaringerne er - for der er sikkert flere. Blot kan det konstateres, at sådan er forholdene i det sekulariserede og pluralistiske samfund, som Folkekirken er en del af.

Men det er samtidig klart, at det er en situation, der stiller Folkekirken over for nogle store og alvorlige udfordringer, som kræver en indsats på flere forskellige områder. Der er helt overordnet brug for at se på hele Folkekirkens struktur - og herunder ikke mindst bindingen til staten. Men der er også brug for, at vi i Folkekirken - såvel lokalt i sognene som i større sammenhænge - gør mere for at forkynde evangeliet og være kirke blandt vore medmennesker. Samtidig er der brug for, at vi alle i kirken, hvad enten man er biskop, præst eller menigt medlem, bliver bedre til klart at formulere og formidle det kristne budskab til vores samtid.

Folkekirkens struktur må ændres

Folkekirken er på en række punkter bundet til staten, som det fremgår af **Religionsfrihed i et pluralistisk samfund**, hvor jeg også gør rede for, hvorfor jeg mener, at Folkekirken skal frigøres af de bånd, der i dag binder den til staten. Jeg skal ikke i enkelthed gentage den række af argumenter af mere principielt karakter, jeg opremsede der. Blot vil jeg sammenfattende sige, at jeg ikke finder det i harmoni med principperne for et retssamfund og et demokrati, hvor der lægges stor vægt på ytringsfrihed, religionsfrihed og andre friheder for

det enkelte menneske, at det er staten (Folketinget og regeringen), der på en række punkter er den øverste myndighed i et enkelt af landets kirkesamfund - om end Folkekirken er langt det største kirkesamfund herhjemme. Læs også artiklerne **Afskaf kirkeskatten**, **Afskaf goldt kirkebureaukrati - begynd med toppen** og **Fjern den kirkelige lovgivning fra Folketinget**.

Folkekirken har ganske enkelt brug for at blive herre i eget hus. Kun derved kan vi efterleve Jesu ord om at give kejseren, hvad kejserens er, og Gud, hvad Guds er. Det er f.eks. ikke holdbart, at det er staten, der skal afgøre, hvor mange præster der skal ansættes i Folkekirken. Det er heller holdbart, at det er Folkekirken, der skal bekoste en ny dyr elektronisk kirkebog, der bruges til (bortset fra Sønderjylland, der er fritaget for den pligt) at registrere fødsler, dødsfald m.v. Denne civilregistrering har intet som helst med kirkeligt liv at gøre og burde derfor overtages af folkeregistrene. Og det bliver helt grotesk, når kirkeministeren indfører ansættelsesstop for præster, fordi Kirkeministeriet skal finde besparelser for at få styr på økonomien, som blandt andet er løbet løbsk på grund af den elektroniske kirkebog. Det kirkelige arbejde betaler her prisen for, at staten ikke har styr på udgifterne til den civilregistrering, den i århundreder har pålagt Folkekirken. Den slags kan Folkekirken ikke være tjent med, og derfor bør den snarest frigøres fra de snærende bånd.

I forlængelse af en sådan frigørelse bør Folkekirken også gøre sig fri af hele det bureaukratiske embedsværk, den er blevet hvirvlet ind i. Lad os få afskaffet de tunge papirgange, alle tjenestemandsoverordninger og hvad der ellers findes af statsbureaukrati. Det er klart, at Folkekirken så får brug for at opbygge en ny struktur - f.eks. med et landsdækkende kirkeråd, der kan træffe de overordnede beslutninger omkring Folkekirken. Det bliver næppe en let opgave, men den kan og skal løses. Ellers risikerer Folkekirken at ende som en forstenet statsinstitution for religiøse ceremonier.

Folkekirkens medlemmer må bevidstgøres om den kristne tro

Jeg mener, at den strukturelle debat om Folkekirkens rammer er vigtig, for jeg frygter, at Folkekirken ender som en stivnet statsinstitution, hvis den ikke snart frigøres fra staten. Men selv om diskussionen om strukturen er vigtig, så må vi dog ikke lade den tage al vores energi. Dels løses Folkekirkens trængte situation ikke alene ved at klippe båndene til staten, dels - og nok så væsentligt - står den oven for andre opgaver, der ikke kan vente på, at strukturen ændres om måske 10 eller 20 år, men som kræver en indsats her og nu.

Der er ikke mindst brug for, at Folkekirken i langt højere grad end tilfældet er i dag, tager missions- og dåbsbefalingen alvorligt. Den står i Matthæusevangeliet, kapitel 28, vers 18b-20, hvor Jesus siger: "Mig er givet al magten i himlen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, jeg har befaleet jer. Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende."

En stor del af befolkningen lader fortsat deres børn døbe - også selv om de ellers ikke kommer ret ofte i kirken. Men det er også en kendsgerning, at store dele af befolkningen nærmest er analfabeter, når det gælder viden om den kristne tro, de er døbt til at tilhøre. Hver gang et forældrepar bærer et barn til dåben, forpligter det sig til at lære barnet i den kristne tro - men man kan spørge: hvor mange gør det? og hvor mange er overhovedet i stand til at gøre det?

Hvad årsagen er til det, og hvem der har skylden er for så vidt uinteressant i denne sammenhæng, for hvorom alting er, så står Folkekirken her over for en stor udfordring og opgave. Nemlig at undervise og bevidstgøre menigheden - altså alle døbe, små såvel som store - om den kristendommen. Den slags sker forhåbentlig hver søndag gennem præstens prædiken ved gudstjenesten - det fordrer selvfølgelig, at præsten tror på Gud - og desværre bliver der rundt omkring i nogle af folkekirkerne forkyndt et budskab, hvor evangeliet om Jesus Kristus, stort set er fraværende. Nogle præsters budskab er blot nogle velmente ord om, at vi skal være gode ved hinanden, være glade og hjælpe hinanden. Det skal vi også, men evangeliet har meget mere at sige - og hvis det centrale budskab om frelse og syndernes forladelse ikke kommer med, så bygger de pågældende på sandjord og ikke på klippegrund.

Men der er brug for mange flere initiativer end forkyndelsen ved gudstjenesten, for hovedparten af Folkekirkeens medlemmer kommer jo aldrig eller kun sjældent i kirke. Derfor må der også meget mere - og ofte vil det være hensigtsmæssigt med aktiviteter, der er rettet mod bestemte grupper: børn, unge, søgende, småbørnsforældre m.v.

Der bør i ethvert sogn/provsti være mindst et tilbud, hvor mennesker tilbydes undervisning om kristendommen, og hvor man f.eks. kan komme med sin tvivl og stille spørgsmål og tale med andre om den kristne tro. Det kan gøres på flere forskellige måder, det må afgøres af, hvad der passer bedst det enkelte sted, men det er vigtigt, at tilbuddet er der.

Folkekirkeens mission

Selv om hovedparten af befolkningen tilhører Folkekirken eller et andet kristen kirkesamfund, og selv om hovedparten af de nyfødte bliver døbt, så Folkekirken - og de øvrige kirker - se i øjnene, at vi står over for en missionsopgave herhjemme.

Dels er der brug for at forkynde evangeliet for de mennesker, "der ikke tror". De har selvfølgelig deres fulde ret til at afvise budskabet. Religionsfrihed indebærer også frihed for et menneske til at erklære sig for ateist. Men de bør høre evangeliet, så de ved, hvad det er, de siger nej til.

Dels er der brug for at forkynde det kristne budskab for de mennesker, herunder indvandrere og flygtninge og danske konvertitter, der tilhører en anden religion. De har selvfølgelig deres fulde ret til at vælge en anden tro, end den kristne, men de bør også præsenteres for det kristne budskab, så de ved, hvad siger nej til.

Denne missionsopgave hviler ikke kun på præster og andre ansatte i kirkerne. Den berører os alle. Vi er som kristne alle kaldet til at gå ud og forkynde - vi er alle kaldet til at være vidner, til at udøve næstekærlighed m.v. Og jeg tror, at missionen i høj grad beror på, at vi vedkender os vores kristne tro, når vi møder andre mennesker på arbejdspladsen, i skolen, til en familiefest, ved grønthandleren. Jeg tror, at disse møder menneske og menneske imellem har langt større effekt end store og dyre reklamekampagner.

Derfor hænger Folkekirkeens undervisningsopgave nøje sammen med missionsopgaven, for hvis vi hver især ikke bevidstgøres om, hvad vi tror på, så er det uhyre svært at fortælle et andet menneske om, hvad det betyder at tro på Jesus Kristus.

Nogle steder har man taget fat på undervisnings- og missionsopgaven, men generelt er der brug for, at indsatsen intensiveres - og den kræver også, at Folkekirken har præster og ledere, der tror på Gud.

Menneskesyn, identitet og livsgrundlag

Hvad er afgørende for vores identitet som mennesker? Ligger vores værdi i, hvad vi kan og gør eller i, at vi er skabt som unikke individer? Hvad bygger vi vort liv på? Hvilket menneskesyn ligger til grund for vores livsmål og vore daglige gerninger?

I forlængelse af artiklerne om danskhed og om kristendommens rolle i vort sekulariserede og pluralistiske samfund er det nærliggende at se på, hvor vi danske har vores identitet, hvilket livsgrundlag vi bygger på, og hvilket menneskesyn vi lever efter.

Det er meget afgørende - ikke blot for os selv - men for hele samfundet som helhed, hvordan vi på os selv og vore medmennesker. Ser vi på hinanden som mennesker, der har værdi alene i kraft af, at vi er til som mennesker - eller måler vi os selv i forhold til, hvad vi er (værd) i kraft af vores arbejde, erhverv og uddannelse?

Jeg tror, at vi alle er skabt i Guds billede - og dermed står lige ind for Gud. Det menneskesyn fører til, at jeg som kristen må sige, at vi alle har en værdi i og med, at vi er mennesker. Ingen har større eller mindre værdi end andre - og her gælder ingen undtagelser. Uanset om vi er statsledere, arbejdsløse, handicappede, direktører, rige eller fattige, så står vi alle lige, når det gælder menneskeværd. Menneskelivet er ukrænkeligt.

Dette syn på mennesket betyder også noget grundlæggende for min egen identitet: Jeg er et menneske, en unik skabning, der er forskellig fra alle andre. Jeg er skabt til at være forskellig - for jeg er ikke skabt til at være præcis som min nabo eller et andet menneske. Jeg er skabt til at være mig selv! Vi kan ligne hinanden, og nogle ligner hinanden meget, men vi er alle forskellige. Unikke! Enestående! Og vi har værdi som de mennesker, vi er. Og denne værdi er ens, uanset om man er mand eller kvinde, barn eller voksen, rig eller fattig, klog eller dum, dansker eller svensker, jøde eller tyrk, kristen eller muslim, veluddannet eller analfabet, statsminister eller arbejdsløs...

Den første del af min identitet er altså, at jeg er et menneske. Jeg er født med nogle evner og givet et liv, som jeg har ansvar for at leve.

Det gør jeg inden for nogle rammer, der for nogles vedkommende var givet på forhånd. Jeg er født i Danmark af danske forældre. Derfor er jeg dansker, og det er en anden del af min identitet.

De givne rammer omfatter også min familie og slægt. Jeg er født ind i en familie, der hedder Jensen til efternavn. Det giver en særlig tilknytning til især mine forældre og min bror, men også båndene til de øvrige slægtninge er en del af min identitet.

Andre dele af min identitet, der er bestemt af nogle af de valg, jeg har foretaget mig. Jeg har valgt at tro på den frelser, jeg er døbt til at tilhøre, Jesus Kristus. Jeg kunne også have valgt at fornægte ham. Jeg kunne valgt en ateistisk humanisme, hvor mennesket er i centrum. Eller jeg kunne have valgt at konvertere til islam eller en anden religion. Men jeg er overbevist om sandheden i kristendommen, og derfor er en del af min identitet, at jeg er kristen.

På samme måde hører min uddannelse og mit arbejde med til min identitet.

Sidst, men ikke mindst, er mit ægteskab en væsentlig del af min identitet.

Forskellige identiteter

Sådan er det for alle mennesker. Identiteten er - ud over, at vi er mennesker - knyttet til nationalitet, kultur, tro og religion, slægt, uddannelse og arbejde, politisk overbevisning, fritidsinteresser m.v. Men det vil være forskelligt, hvor stor en rolle disse elementer spiller for det enkelte menneskes identitet. Hos nogle vil det nationale tilhørsforhold spille en vigtig rolle, hos andre har de nærmest en birolle. For nogle spiller troen en afgørende rolle, mens den for

andre er helt uden betydning. For andre igen kan det væsentlige være arbejdet, at man er Brøndby-fan eller et kendt ansigt.

Det er disse valg og prioriteringer, der gør, at vi danskere er forskellige, ligesom svenskere og tyrkere er indbyrdes forskellige. Vi bliver ikke ens af at tilhøre en bestemt national gruppe - eller religion for den sags skyld. Nok er vi danskere fælles om at være danske, og vi kan pege på en række kendetegn for danskhed og dansk kultur, ligesom vi kan finde områder, hvor danskheden adskiller sig fra svenskheden eller tyskheden. Men vi danske er meget forskellige - nogle er kristne, andre muslimer, jøder, buddhister eller ateister. Nogle er socialdemokrater, andre stemmer på Venstre eller konservative. Sådan er det også med f.eks. irakere - nogle af dem er kristne, andre er muslimer. Nogle er rettroende, andre er sekulariserede. Nogle er fra fattige landsbyer, andre tilhører en veluddannet elite.

Sådan er vi forskellige og har hver især forskellige identiteter. Netop fordi vi - som vi skal se i det følgende - prioriterer forskelligt, når det blandt andet gælder tro, religion og livsgrundlag.

Identitet i arbejde og materialisme

Hos mange danskere spiller deres arbejde, ud-dannelse og erhverv en stor rolle for deres identitet og selvforståelse. Tænk blot på, hvor ofte vi indleder en samtale med en person, vi ikke kender, med spørgsmålet: "Hvad laver du?" Det er sjældent, vi spørger: "Hvem er du?"

Det hænger givetvis sammen med, at vi lever i et materialistisk samfund. Vi ser på hinanden - og måler i høj grad hinandens værdi - i forhold til, hvad vi er (værd) i kraft af vores arbejde. Målestokken kan også være, at vi måler hinanden på, hvor meget vi er i stand til at købe og forbruge, har en titel, der giver status, eller en position, der er fyldt med prestige.

Hvis vi derimod ikke har et arbejde - og ikke har råd til et kæmpeforbrug - kan det give en slags negativ identitet - som arbejdsløs, og med risiko for at blive betragtet som én, der ikke er nyttig i samfundet. Det samme gælder for andre svage mennesker, der kan ende med at blive "stødt ud" af samfundsfællesskabet. Desværre bliver nogle låst fast i en offerrolle - og deres identitet ender måske med at være defineret i forhold til, hvad de ikke kan.

For en god ordens skyld skal jeg præcisere, at jeg ikke sætter lighedstegn mellem rigdom og materialisme. I mit univers kan man sagtens eje penge og materielle goder (hus, bil, båd m.v.) og tilmed være meget rig, uden at man af den grund er materialist. Materialismen kommer først i billedet i det øjeblik, hvor det er pengene og de materielle goder, der bliver målet for ens tilværelse - når målet bliver at tjene penge for blot at blive endnu rigere, fordi man så kan forbruge mere. Hvis de materielle goder derimod ikke er et mål i sig selv, men betragtes som en kapital (en arv eller en gave), der skal forvaltes bedst muligt - til gavn for både en selv og sine medmennesker - så bliver de nærmere til betroede talenter, der skal forvaltes under ansvar. Man kan ikke tjene både Gud og mammon, men man behøver ikke at være materielt fattig for at tjene Gud. Modsat kan man være meget materialistisk indstillet, selv om man er fattig som en kirkerotte.

Menneskeværd og menneskesyn

Der er desværre en tendens til at måle menneskers værdi i forhold til deres arbejdskraft og forbrugsevne - eller man kan sige, at mennesker måles ud fra, hvor nyttige de er som samfundsborgere. Derfor vil nogle arbejdspladser og kommuner gerne betale for, at syge, der er i arbejde, kan blive opereret og behandlet på betalingshospitaller, så de hurtigere kan vende tilbage til deres arbejde - og dermed gøre nytte som effektive samfundsborgere.

Selvfølgelig ønsker mennesker, der rammes af sygdom, hurtigst muligt at blive raske igen. Det er nu engang sjovere at være rask end at være syg. Man kan heller ikke forhindre at pengestærke mennesker søger til et privathospital, hvis det kan skaffe dem en hurtigere behandling end den, det offentlige sygehusvæsen kan yde. Det er en del af den frihed, de har til at råde over deres rigdom. Men det er et galt princip, hvis det offentlige sygehusvæsen begynder at prioritere behandlingen af patienter i forhold til patienternes evne som arbejdskraft og skattebetalere.

Princippet om lighed for loven må også gælde her. Det må være patientens behov for behandling, der afgør, om han/hun skal behandles før eller efter en anden patient - ikke patientens pengepung, sociale status, alder eller arbejdsevne. Hvis en person fra Strandvejen er indlagt på samme hospital sammen med en grønlænder fra Vesterbro, begge for leverskader, så er det deres sygdomstilstand, der skal afgøre, hvem lægen behandler først - prioriteringen skal ikke ske ud fra, om det er whisky og rødvin eller øl, der er årsag til den syge lever.

Identitet i tro og religiøs synlighed

Der har i de seneste år været ført en skarp og hård debat om udlændinge i Danmark, og ikke mindst har man i Dansk Folkeparti og andre kredse på den fløj kunnet spore en tiltagende modstand mod indvandrere og flygtninge - og ikke mindst den muslimske del af dem. Det kan der være flere årsager til - f.eks. nationalisme og fremmedhad.

Men en medvirkende årsag til, at især muslimer er kommet i skudlinjen, skal uden tvivl søges i, at religion og tro står som noget fremmed for en del danskere. Nogle danskere føler sig provokeret, når de møder mennesker med en religiøs identitet.

Siden den materielle vækst begyndte at tage form i efterkrigstiden, og hvor der for alvor i 1960'erne og 1970'erne begyndte at tegne sig konturer af et materialistisk samfund, er der også sket en sekularisering af samfundet. Som led i en stor europæisk undersøgelse blev der såvel i 1981 som i 1990 spurgt til danskernes tro. Undersøgelsen viste, at knap 25 procent af danskerne i 1981 troede på "en personlig Gud", mens det i 1990 kun gjaldt 20 procent. Og da Gallup i efteråret 1999 stillede et tilsvarende spørgsmål var andelen faldet yderligere til 16 procent.

Nok er der i de seneste år begyndt at komme en ny åndelig søgen, men det er en søgen, der til dels giver sig udslag i, at mennesker prøver lidt af dit og dat - lidt yoga, lidt reinkarnation, lidt buddhisme, lidt new age og andre metoder til at fordybe sig i sig selv. Talen om Jesus Kristus, Guds søn, som verdens frelser, og om, at mennesket ikke er i stand til at frelse sig selv og har brug for en frelser, passer ikke ind i alle moderne menneskers tankebaner. For nogle er mantraet i dag, at man ønsker at skabe en gud i sig eget billede eller at finde gud i sig selv.

Men på samme måde som kristendommen kan vække forargelse hos nogle, tror jeg, at muslimerne vækker forargelse hos mange. Ikke mindst fordi nogle muslimer (men langt fra alle) gør deres religion meget synlig - f.eks. ved, at kvinder går med slør eller tørklæde. Den slags kan anfægte nogle af de mennesker, der ikke selv har en tro, fordi de netop bliver mindet om, at de ikke ved, er usikre eller uvidende om, hvad de selv tror på. Andre bliver provokeret, fordi de selv tørklæderne og slørene som udtryk for kvindeundertrykkelse. Det kan diskuteres, hvorvidt de muslimske kvinders klædedragt er bestemt af deres religion eller deres kultur, men hvis en kvinde ud fra sin religiøse overbevisning vælger at gå med slør, så er det vel ikke udtryk for kvindeundertrykkelse?

Det er vel heller ikke kvindeundertrykkende, at katolske nonner går i en nonnedragt, der også indbefatter et tørklæde, eller at kvinder i Frelsens Hær går i uniform?

For nogle år siden kunne det vække forargelse, hvis en person gik med et kors for at vise, at han/hun var kristen. I tiden efter 1968 kunne en person, der bar et kors som halssmykke, risikere at blive stemplet som "from", "hellig", "missionsk" eller lignende - udtryk, der alle havde den underforståede betydning, at den pågældende person levede et livsfor-nægtende liv, kun optaget af sin religion.

Men i dagens Danmark hører det til sjældenhederne, at et kors forarger. Efter at Madonna og andre pop- og filmstjerner har brugt store kors i meget iøjnefaldende udsmykninger, er kors blevet en helt accepteret del af et i øvrigt righoldigt og broget udvalg af modesmykker, der også omfatter religiøse symboler som Thors hammer, yin og yang-tegn, astrologiens stjernetegne, Buddha-figurer m.v. Ja, man kan se pornofilm, hvor pornostjerner stønner af sex

med et kors-halssmykke hoppende i takt med brysternes og underlivets bevægelser. Og hverken pornoen eller korset forarger længere.

Åndelige strømninger gør sig i stigende grad gældende i samfundet, og det er blevet ok at tro på et eller andet. Så selv om sekulariseringen stadig har et solidt tag i mange mennesker, så er det blevet ok at bære kors - og man kan gøre det uden at blive taget til indtægt for den tro, korset er symbol på.

Modsat skal det retfærdigvis siges, at der er også mennesker, der bærer kors - netop som et symbol på deres kristne tro. I nogle tilfælde sker det måske som en reaktion på, at islam er blevet mere synlig i gadebilledet. I andre tilfælde sker det blot som en stille bekendelse af, hvad de tror på.

Idoldyrkelse

Mens den almindelige gudstjenestedeltagelse ligger på et beskedent niveau i Folkekirken, så er tilbedelsen og dyrkelse af sports- og popidoler til tider ganske omfattende - og den kan i visse tilfælde hos nogle mennesker antage nærmest religiøse dimensioner.

Da Brødrene Olsen i foråret 2000 vandt det europæiske Melodi Grand Prix, blev de næste dag hyldet på forsiden af Ekstra Bladet med overskriften "GUDERNE OLSEN". Tilsvarende er sangeren Madonna og flere andre inden for underholdnings- og musikbranchen blev udråbt til "gud".

Det samme sker i stor stil inden for sportsverdenen. Da Bjarne Riis i 1996 vandt Tour de France, hylde nogle af hans fans ham med skilte og bannere med tekster som: "Riis er gud".

Håndboldstjernen Anja Andersen, kvindehåndboldlandsholdet og adskillige andre sportsstjerner er også blevet gjort til "gud" af deres fans. Ingen af disse personer har selv ophøjet sig til guder, men de er blevet hyldet som guder af deres fans - ligesom nogle Brøndby-fans mener, at Brøndby er gud.

Denne guddommeliggjorte hyldest forekommer også på andre områder. F.eks. bragte dagbladet Politiken den 16. maj 1999 en artikel på forsiden af kultursektionen om maleren Sven Dalsgaard, hvor overskriften var "Sven Dalsgaard er gud".

Det er ikke nyt, at kunstnere og sportsfolk bliver tiljuble af fans. Det skete også længe før, vi fik mulighed for at følge den slags døgnet rundt på tv. Og et samfund har givetvis brug den slags helte og idoler, der kan være forbilleder for andre. Triumfer på sportsbanen giver mange - ikke mindst børn - drømme om en dag selv at spille på fodboldlandsholdet eller vinde bjergetapen til Alpe d'Huez.

Derfor ser jeg intet forkert i at juble og hylde en person, der begår store bedrifter - hvad enten der er tale om en cykelrytter, et helt landshold, et rockband, en operasanger eller en videnskabsmand. Men det bliver for mig at se betænkeligt i det øjeblik, tiljublingen ændrer karakter og bliver til en form for tilbedelse af vedkommende. I det øjeblik, man ikke blot kalder idolet - hvad enten det er en person eller en klub - for gud, men ligefrem tilbeder det som en gud, så er man inde i en egentlig afgudsdyrkelse. Den slags fører til afhængighed - og en dag utvivlsomt også til skuffelse. For en menneskeskabt afgud er hverken fuldkommen eller ufejlbarlig, og dermed lurer der hele tiden en fare for, at idolets fine facade vil krakelere og slå revner. En dag bliver fodboldspilleren måske dømt for vold, popstjernen udtaler sig racistisk, cykelrytteren bliver taget for spritkørsel eller succesforfatteren bliver dømt for skattesnyd. Når den slags indtræffer, er man ilde stedt, hvis man ikke har andet livsgrundlag end det, der er knyttet til tilbedelse af et falmet idol.

Identitet og livsmål

En anden side af et menneskes identitet handler om, hvilke mål man sætter sig i livet. Hvordan vælger jeg at bruge det liv, jeg har fået? Hvordan lever jeg op til mit ansvar som menneske?

Som kristen er mit udgangspunkt, at min Gud og skaber stiller mig over for nogle fordringer: Jeg er skabt til gode gerninger. Jeg skal bruge og ikke misbruge mit liv. Jeg har et ansvar i forhold til mine medmennesker. Samtidig må jeg erkende, at jeg - som det egoistiske, ufuldkomne menneske, jeg er - ikke er i stand til at leve op til disse fordringer. Jeg har fejlet - og vil uden tvivl komme til at gøre det igen - på min livsvandring. Derfor har jeg til stadighed brug for Guds nåde og tilgivelse.

Sådan vil et menneske, der ikke er kristen, ikke udtrykke sig. En muslim og en jøde vil på nogle punkter ligge tæt op ad min opfattelse, mens vi f.eks. i spørgsmålet om frelse vil have vidt forskellige holdninger. Derimod vil en humanist, der ikke tror på Gud, ikke være enig med mig - i hvert fald ikke i udgangspunktet. Han/hun vil sætte mennesket i centrum. Det kan føre til, at livsmålet bliver at skabe en bedre verden for menneskene og menneskeheden. Men målet kan også blive at skabe størst mulighed for lykke, magt, rigdom eller berømmelse for én selv. Man kan kalde det henholdsvis gruppeegoisme og superegoisme. (Uanset religiøs og ideologisk overbevisning er egoismen et generelt problem for os alle. Egoismen er en del af den ondskab, der har kendetegnet menneskeheden siden syndefaldet, og derfor plages alle mennesker af tilbøjeligheden til at handle selvisk og egenrådigt. Det gælder kristne såvel som alle andre mennesker.)

Materialismens opblomstring i de seneste årtier har - kombineret med humanistisk tankegang - uden tvivl forstærket tendenserne til egenrådighed og selvhævdelse. Og i dagens materialistiske Danmark støder man på en mangfoldighed af livsmål.

For én er målet at tjene så mange penge, at vedkommende som 40- eller 50-årig kan slå sig ned i afsides alpelandt og nyde livet med udgifterne betalt af renterne af den formue, det lykkedes vedkommende at skrabe sammen, mens børnene sukkede efter at være sammen med far.

For andre er målet at blive kendt og berømt. Vor tids multimedieverden rummer et overflødhedshorn af muligheder for at nå højt op ad berømmelsens stejle tinder. Og nogle skyr næsten ingen midler for at nå til tops. Man udleverer gerne sig selv for åben skærm - hvad enten det drejer sig om pseudo-virkeligheden i Robinson, Big Brother og lignende underholdningsprogrammer, eller man søger ind i sex- og pornobranschen, hvor der uddeles pornofilmpriser og porno-Oscars, og hvor det i dag vrirler med pornodronninger og pornoprinsesser med høj stjernestatus.

I foråret 2000 kunne man på TvDanmark se en halv times program om en dansk kvinde, der havde sat sig som mål at få Danmarks største kunstige bryster - og efter fem operationer og 2 x 1600 milliliter silikone i barmen, var det ifølge udsendelsen lykkedes. Prisen herfor - ud over en masse tusinde kroner - var, at hun havde svært ved at få nye kvindelige venner, og at hun hver anden uge skulle til fysioterapeut for at få massage, der skulle forebygge rygsmerter på grund af silikonebrysterne.

Mens store bryster er målet for nogle kvinder, har andre det modsat. De gør alt for at få en slank figur, og for nogle bliver dette mål en sygelig besættelse, som i ekstreme tilfælde truer med at tage livet af de pågældende. En undersøgelse, der i efteråret 2000 blev foretaget af Politikens Børneliv-redaktion blandt elever i 7. klasse - med besvarelser fra 156 piger fra 20 forskellige skoler - viste, at godt en tredjedel af pigerne havde været på slankekur mindst et par gange. Ligeledes svarede omkring en tredjedel, at de drømmer om at ligne en anden person.

Nogle personer ofrer ligefrem formuer på i det ydre at komme til at ligne et andet menneske. For eksempel er der kvinder, der har gennemgået flere plastikoperationer for at komme til at ligne idoler som Cher og Pamela Anderson.

Disse eksempler viser - selv om det selvfølgelig langt fra er alle, der går så ekstremt til værks som beskrevet ovenfor - at udseendet spiller en væsentlig rolle for en del menneskers identitet. Mange mennesker går meget op i udseende og sundhed. Det afspejles også af den megen plads, der bruges i tv og i dag- og ugeblade på artikler og tillæg om livsstil.

Identitet i en stor verden, der er kommet tættere på

Vi lever i en foranderlig verden. Udviklingen går i dag meget hurtigere end for 30, 50 og 100 år siden. Via tv får vi mange flere oplysninger om forholdene i andre lande, end vi gjorde tidligere - og nu udstilles såvel fattigdom som rigdom i farvestrålende billeder på tv-skærmen. Samtidig gør satellit-tv det vanskeligere for lukkede lande at hindre deres befolkninger i at se programmer, der ikke falder i magthavernes smag. Ved hjælp af e-mails kan vi let og hurtigt kommunikere med andre mennesker på kryds og tværs af jordkloden.

De mange muligheder er på den ene side fascinerende. På den anden kan de også være skræmmende. For mens jeg via internettet hurtigt kan blive holdt ajour med nyheder fra ind- og udland og søge oplysninger i databaser og opslagsværker verden over, så må jeg også konstatere, at der bliver mere og mere information, som jeg slet ikke kan nå at sætte mig ind i. Samtidig med at verden bliver mindre, fordi vi lettere og hurtigere kan bevæge os rundt i den, så bliver den også meget, meget større, fordi mængden af tilgængelig viden vokser nærmest eksplosivt.

Det påvirker også vores identitet. I dag er mange af mine medmennesker - via tv og internet - kommet meget tættere på end de var, da jeg for 30-40 år siden var barn og teenager. Jeg kan svagt huske, da præsten og menneskerettighedsforkæmperen Martin Luther King - og siden senator Robert Kennedy - blev myrdet i USA i 1968. Jeg hørte om de tragiske begivenheder i radioen og kunne dagen efter læse om dem i avisen, hvor der også var et par enkelte sort-hvide fotos. Begivenhederne forfærdede, men samtidig havde jeg også en klar fornemmelse af, at de var foregået et sted, der var langt væk. Anderledes var det den 11. september 2001. Her kunne jeg se på tv, at et fly fløj ind i World Trade Center, og jeg kunne se de enorme støvskyer, da bygningerne styrtede sammen en times tid senere. Terrorangrebet blev transmitteret direkte via tv, så jeg kunne følge de tragiske begivenheder på fjernsynsskærmen på mit arbejde og i mit hjem. Det foregik stadig i USA, men begivenhederne forekom ikke helt så fjerne som dem i 1968.

På samme måde bringer tv os tæt på sultkatastrofer i Afrika, oversvømmelser i Kina og konflikter rundt omkring i verden. Modsat giver tv takket være satellit-tv og en storstillet eksport af amerikanske og andre vestlige tv-serier og film til mindre udviklede lande i Afrika, Mellemøsten og Asien befolkningerne i disse lande et billede, hvor Vesten fremstår som rige, velstående samfund med en utrolig luksus og velstand. Vi kan så bagefter sidde tilbage og sige, at det billede, der tegnes af de kapitalistiske vestlige lande i serier som Glamour, er et fortegnet billede, der langt fra fortæller sandheden om de vestlige lande. Problemet er blot, at det er disse ensidige billeder, der "eksporteres" til mange tv-seere i en række fattige lande. Så de kommer også tættere på os - og på et mere eller mindre forvrænget billede af vores samfund.

Derfor har jeg ikke blot en identitet som menneske, som kristen og som dansker. På et eller andet plan er min identitet som præget af, at jeg lever i en stor broget verden sammen med over seks milliarder andre mennesker. Verden er kommet tættere på - og den kommer tæt på hver dag, når vi ser TV-Avisen eller læser om, at der dagligt dør omkring 27.000 børn under fem år på grund af sult, fattigdom og underernæring. Vi præsenteres for et hav af nyheder, som på en eller anden måde kalder på, at vi tager stilling.

Reaktionen kan være, at vi lukker af og siger, det kan jeg ikke overskue. Det må andre tage sig af, det er ikke mit bord. Men den kan også være, at vi begynder at udtænke forslag til, hvordan de forskellige problemer kan løses - og måske endda ligefrem engagerer os i politiske partier eller organisationer, der forsøger at gøre noget for at løse problemerne. En reaktion kan også være, at vi giver et økonomisk bidrag til humanitære organisationer, der samler ind for at hjælpe flygtninge, der er blevet hjemløse på grund af krig, sult eller oversvømmelser. Eller måske nedsætter vi hjemme i vores egen lille private husholdning forbruget af vand og elektricitet for at yde et lille privat bidrag til at mindske forbruget af verdens ressourcer - eller man vælger at cykle lidt mere i det daglige, så man kan spare på bilkørslen - og dermed mindske benzinforsbruget og luftforureningen.

Identitet og livsmål i den store brogede verden

Alt dette kan godt ende med at gøre én helt forpustet og stakåndet. Verden er så stor, mulighederne så mange - og samtidig må vi erkende, at meget af det ligger uden for ens egen rækkevidde.

Derfor gælder det om, at vi ikke blot har en identitet, der kan hjælpe os til at have lidt styr på, hvem vi hver især er. Vi har også brug for et fundament, et livsfundament. Noget, vi kan tro på og leve på - noget, der er i stand til at bære én, når vi ikke selv er i stand til at gå.

Tidligere var kristendommen for mange mennesker et sådant bæredygtigt livsgrundlag. Spørgsmålet er, om det stadig er tilfældet? I betragtning af, at kun omkring ti procent af befolkningen går regelmæssigt i kirke, og i betragtning af, at kun 16 procent af befolkningen tror på en personlig Gud, så kan man have sine tvivl. En væsentlig del af befolkningen henter næppe deres identitet i den kristne tro - læs mere herom i afsnittet **"Er Danmark et kristent land?" i Religionsudøvelse i det sekulariserede Danmark.**

Modsat udgør ateisterne heller ikke en særlig stor andel af befolkningen. For en stor del af befolkningen gælder det, at de "tror på et eller andet mellem himmel og jord", som det til tider udtrykkes. De afviser ikke kristendommen på en bastant måde, men er nærmere usikre over for den - og efterhånden også ret uvidende om, hvad kristendom egentlig er. Trods denne uvidenhed lever et flertal i befolkningen antageligvis stadig efter en række af de traditioner, der er forbundet med dansk kultur. Herunder blandt andet den påvirkning, som De Ti Bud, der kendes fra såvel jødedommen som kristendommen, har haft på kulturen.

Men i de tilfælde, hvor kristendommen er blevet reduceret til en ceremoniel kulturkristendom, er det et spørgsmål, om den stadig kan bære som livsgrundlag. Kan man hente kraft i kristendommen, hvis man ikke jævnlige søger kristentroens kilder - ved at deltage i tilbedelsen af Gud i menighedens fællesskab, ved at være sammen med Gud i bøn, ved at deltage i nadveren, og ved at få tilsagt syndernes forladelse og Guds velsignelse? Ender man ikke i et åndeligt tomrum, hvis man blot søger til kirken og kristendommen i forbindelse med store begivenheder i livet som bryllup, dåb og begravelse?

Det vil jeg personligt mene. Og jeg tror, at det er en af årsagerne til, at mange danskere søger livets mening i astrologi, reinkarnation, buddhisme og andre tilbud på det nyreligiøse og alternative marked. Eller måske søger man at give materialismen en mening ved at leve sundt, jage velvære m.v.

Spørgsmålet er blot, om man også har noget at leve på den dag, man kommer til kort - den dag, hvor idolerne falder sammen som kolosser på lerbædder. Eller den dag, hvor man får kræft, selv om man har levet sundt og økologisk. Eller den dag, hvor man helt meningsløst bliver ramt af en ulykke.

Her har kristendommen et budskab om Guds kærlighed, om frelse, om tilgivelse, om fred og glæde. Det er Folkekirkens og de øvrige kirkesamfunds udfordring at forkynde dette budskab, så det vækker tro i befolkningen, så flere vender sig til Gud - læs mere herom i **Folkekirkens udfordring i et sekulariseret og pluralistisk samfund.**